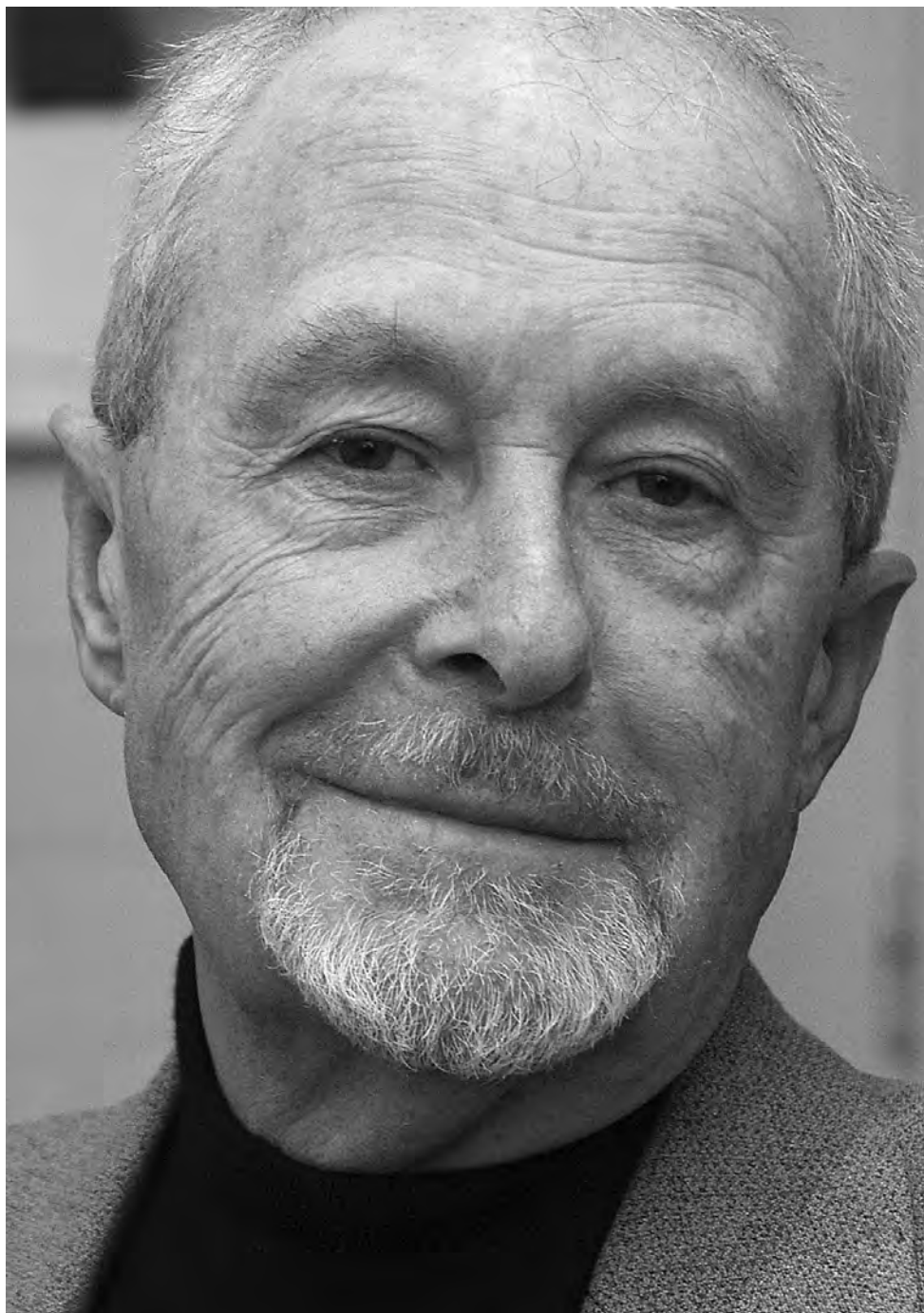

KONEC208

CENA 44 Kč

KONCŮ

SPOLÉČENSKO-KULTURNÍ
REVUE VYDÁVANÁ V BRNĚ

PAVEL ŠVANDA: TADY BY TO NEVYHRÁL ANI NAPOLEON
SPLNILY SE VAŠE PŘEDSTAVY Z ROKU 89?
MORAVSKÁ CÍRKEV JE ŠIROKÁ JAK MORAVSKÁ ZEM

KDE MŮŽETE KOUPIT KONEC KONCŮ

KNIHKUPECTVÍ – Vladimír Ryšávka, Masarykovo nám. 23, *Boskovice* / KNIHKUPECTVÍ DOUPOVCOVÁ ZDEŇKA, Masarykovo nám. 27, *Boskovice* / ANTIKVARIÁT U SEMILASSA, Palackého tř. 95, *Brno* / MODRÉ KNIHKUPECTVÍ, Zemědělská č. 9, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA, nám. Svobody 13, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ CESTA, Rašínova 5, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ SPOLEK, Orlí 22, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ JAN ŠABATA, Žerotínovo nám. 9, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ MICHALA ŽENÍŠKA, Alfa Pasáž, Poštovská 4, *Brno* / LITERÁRNÍ ČAJOVNA A KNIHKUPECTVÍ SKLENĚNÁ LOUKA, Kounicova 23, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ SKLENĚNÁ LOUKA, Kounicova 23, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ STYRIA, Palackého 66, *Brno* / BARTÁKOV KNIHKUPECTVÍ, Jungmannova č. 6, *Brno* / KNIHKUPECTVÍ HANA SMÍLKOVÁ, Arne Nováka 1, *Brno* / CHODSKÉ KNIHKUPECTVÍ, Náměstí míru 125, *Domažlice* / KNIHKUPECTVÍ ZDEŇKA DVOŘÁKOVÁ, Národní tř. 21, *Hodonín* / PODKRKONOŠSKÉ KNIHKUPECTVÍ, Komenského 277, *Hořice v Podkrkonoší* / KNIHKUPECTVÍ GLOBUS, Klicperovo nám. 55/I, *Chlumec nad Cidlinou* / KNIHKUPECTVÍ OTOKARA BŘEZINY, Komenského nám. 12, *Jaroměřice nad Rokytnou* / KNIHA BELEX, ČSA 956/8, *Kraslice* / KNIHKUPECTVÍ JAROSLAV FRYČ, Pražská 14, *Liberec 1* / KNIHKUPECTVÍ

JONÁŠ, Mírové nám. 15, *Litoměřice* / ALBA, Kostelní 4, *Mikulov* / KNIHKUPECTVÍ KAREL FILIP, Palackého 42, *Nové Strašecí* / KNIHKUPECTVÍ Okružní 2160, *Nymburk* / KNIHKUPECTVÍ STUDENTCENTRUM, Křížkovského 14, *Olomouc* / KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA, Zámecká č. 2, *Ostrava* / KNIHKUPECTVÍ ÚSVIT, Prokopova 19, *Plzeň* / KNIHKUPECTVÍ SEIDL, Štěpánská 26, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ U sv. JINDŘICHA, Jindřišská č. 23, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ MAŘA-AURORA, Opletalova 8, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ KAROLINUM, Celetná 18, *Praha 1* / KAFKOV KNIHKUPECTVÍ, Staroměstské nám. 12, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA, Václavské nám. 34, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ FIŠER, Kaprova 10, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ KALICH, Jungmannova 9, *Praha 1* / NA ZEMI, Dlouhá 33, *Praha 1* / KNIHKUPECTVÍ ROTUNDA, Karlovo nám. 80, *Roudnice nad Labem* / KNIHKUPECTVÍ, Smetanova 310, *Skuteč* / DŮM KNIHY PORTÁL, Masarykovo nám. č. 35, *Uherské Hradiště* / KNIHY Alois Hlásenský, Masarykovo nám. 44, *Vyškov* / LABYRINT, Havlíčkova 3, *Vyškov* / PRESS CENTRUM, Kovářská 4, *Znojmo* / KNIHKUPECTVÍ HOUDKOVÁ, Divišovo nám. 12, *Znojmo* / KNIHKUPECTVÍ FUČÍKOVÁ MARKÉTA, nám. Míru 23, *Židlochovice*

KONEC KONCŮ

Ročník 5 (12) /číslo 2

vychází 15. 4. 2008

Redaktor: Antonín Hošťálek

antonin.hostalek@koneckoncu.cz

Tajemnice: Blanka Švábová

blanka.svabova@koneckoncu.cz

Editor: Ladislav Vencálek

Redakční rada: Tomáš Feřtek,

Arnošt Goldflam, Pavel Hlavatý,

Hana Homoláčová, Jan Hnízdl,

Hana Pernicová, Ladislav Plch,

Jana Soukupová, Jaroslav Štěpaník,

Jiří Vácha

Grafická úprava: Boris Mysliveček

Sazba: Robert Šváb

Kresby: Jan Steklík

Vydává: Moravskoslezský kruh, o. s.

IČ: 266 18 761

Adresa redakce:

Nerudova 7, 602 00 Brno,

tel.: +420 541 245 126

redakce@koneckoncu.cz

www.koneckoncu.cz

Registrováno: MK ČR 7891

Tisk: Arch Brno

Cena: 44 Kč

Obsah

Z NAŠICH LUHŮ DO HÁJE

My, pasažéři zdravotnického Titaniku 2

Čekání habsburského ministra 3

Bolševik v nás 4

ZA HUMNY

Fakta o Kosovu 5

Čo bude po Putinovi 5

VIDĚNO Z 5. PATRA

Majitelem není Bin Ladin 9

NAŠE EKO, NAŠE EGO

Sen mnoha generací? 9

NÁMITKA, PROŠÍM

Jako rudoprávní oři 10

V SÍTI

Nevědomý internet 11

TRENDY

Svět na jedno použití 15

Teologie opouští loď? 16

NA POMEZÍ

Moravská církev je široká jak moravská zem 16

Teologie opouští loď? 18

ČLOVĚK A DOBA

Tady by to nevyhrál ani Napoleon 19

ZÁPISNÍK 25

POHLEDNICE

Berlínem neprojdějte. Zůstaňte 41

OTÁZKA

Splnily se vaše představy z roku 89? 44

STARÁ SLOVA

Naděje i bolesti 47

ČÍTANKA

Anophelia minor 49

Z Vratislavského deníku 51

K PRAMENŮM

Posvátná místa 52

Foto: Igor Šetr

MY, PASAŽÉŘI ZDRAVOTNICKÉHO TITANIKU

JAN HNÍZDIL

Kolos českého zdravotnictví pluje vstříc neodvratnému cíli. Nápadně připomíná Titanic. Postavený byl ještě v dobách totality.

Podle socialistických inženýrů měl být nezníitelný. Jeho příd zdobil nápis „No God“, „Nepotřebujeme Boha“. Výbava měla uspokojit všechny požadavky pasažérů. Iluzi nepotopitelnosti odpovídala i kapacita záchranných člunů. Sice splňovala podmínky stanovené zákonem, ve srovnání s množstvím cestujících však byla zoufale nedostačující. Po převzetí lodi společností White Star Line v roce 1989 se na její konstrukci nic nezměnilo. Titanic svojí mo-

hutností dál uklidňoval. V roce 2007 se kormidla chopil kapitán Julínek, aby vyrazil na smělou reformní plavbu za ziskem Modré stuhý. Už po několika milích začala přicházet varování ohledně nebezpečných ledových ker. Samolibí důstojníci jim nevěnovali dostatečnou pozornost. Julínka včas neinformovali. Ten si i tak musel být rizika katastrofy dobře vědom. Přesto přikázal dál plout rychlostí 21 uzlů. Svědčí to o jeho značném sebevědomí nebo o velkém tlaku, kterému byl vystavený ze strany majitelů liberálně tržní společnosti.

Za pět minut dvanáct zpozoroval službu konající námořník před přídí obrovskou kru a neprodleně podal zprávu Julínkovi. Z můstku zazněl osudový rozkaz: „Docela vpravo! Plnou silou zpět!“. Pro-

tože měl Titanic malé kormidlo, reagoval se zpožděním. Možná že kdyby byl nařízen zpětný chod jenom u levého šroubu, mohl víc uhnout a náraz nemusel být tak děsivý. Takto byl jeho osud zpečetěn. Socialistické monstrum narazilo plnou silou na liberálně tržní ledovec. Kra rozervala trup v délce 100 metrů, proraženo bylo šest vodotěsných komor. Zející otvor ihned zaplavily farmaceutické firmy. Loď se začala rychle naklánět. Zatímco pasažéři v podpalubí už sváděli boj o holý život, klientela luxusní třídy a vysocí důstojníci dál tančili na honosných rautech. Julínek se tvrdošíjně odmítal smířit s realitou. Z můstku dál vysílal povely. Strojníkům v ordinacích nařídil pracovat o sobotách. Pasažéři přicházející k lodnímu lékaři si začali připlácet třicet korun za recept a návštěvu. Zpoplatněn byl pobyt na lůžku a strava v lodní nemocnici. Všechno marné.

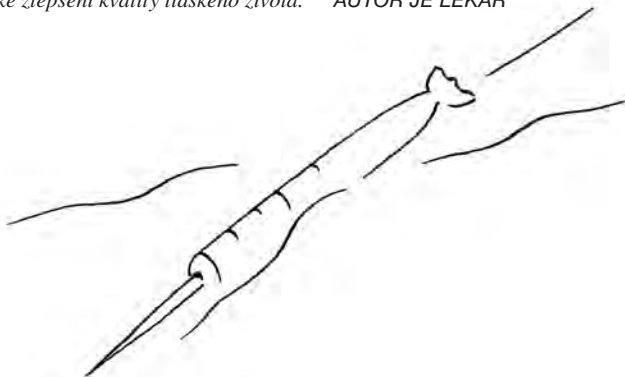
Pět minut po půlnoci Julínek pochopil: zdravotnictví nelze zachránit, reforma není možná. To už do potopení zbývalo jen půl druhé hodiny. Vydal rozkaz ke spuštění záchranných člunů. Radista nepřetržitě vysílal signál S.O.S. Všichni pasažéři dostali záchranné vesty. Pozdě. Člunů bylo zoufale málo. Vzdálené loď

neměly šanci dorazit na pomoc včas. Zoufale vystřelované světlice navíc považovaly za slavnostní ohňostroj. Zhýčkaní cestující nemohli v ledové vodě přežít déle než dvacet minut. Ve 2:05 oznámil Julínek důstojníkům, že udělali vše, co bylo v jejich silách, a vyzval je k opuštění lodi. O patnáct minut později se Titanic rozlomil. Katastrofu přežila necelá třetina cestujících. Ti, kteří včas pochopili beznadějnost situace, nasedli do prvních záchranných člunů a unikli mohutnému víru potápějící se lodi.

Jsme pasažéry zdravotnického Titaniku. Jeho mohutnost, pýcha, promořenost korupcí a vzhlížení se ve výkonech bezprostředně

ohrožují naše zdraví. Regulační pokusy kapitána Julínka na tom nemohou nic podstatného změnit. Za stále narůstajících nákladů přispívá zdravotnictví stále méně ke zlepšení kvality lidského života.

Jestliže se necháme ukolébat pocitem falešné důvěry v obludný medicínsko-farmaceutický komplex a nevezmeme péči o zdraví do vlastních rukou, zaplatíme za to.
AUTOR JE LÉKAŘ

ČEKÁNÍ HABSBURSKÉHO MINISTRA

LADISLAV PLCH

Politikům, kteří namísto mezinárodního práva zavádějí mezi státy pirátské vztahy, i všem, kteří tohle jednání schvalují, nejvíce vadí, přirovnává-li se Kosovo 2008 k pro nás tak bolestnému Mnichovu 1938.

Je nadbytečné oba osudové mezníky dějin ve všech bodech srovnávat a rozvádět, protože ti, co zopakovali nějakou hanebnost, vždycky tvrdí, že ta nová vůbec není „totéž“ co předešlá. Tak či onak vytvoření samostatného Kosova pod patronací těch samých mocností, které stály v pozadí Mnichova, vytváří fatální precedens. Je pouze otázkou času, kdy ve Francii, v Holandsku, ve Švédsku, Anglii anebo v Německu splynou díky přílivu a natalitě muslimských přistěhovalců jejich ostrůvky v souvislejší území, která se kvůli

podobně pojatému „sebeurčení“ budou chtít z teritoria starých evropských zemí „vyloupnout“. Není lehké se někdy ubránit dojmům, že u kormidla Evropské unie stojí neodpovědní a krátkozrací sebevrazi.

Bylo také zajímavé, že ještě dříve než protagonista „Mnichova“ Německo, Francie, Itálie a Velká Británie a rychleji než rozpolcený vůdce „boje proti terorismu ve světě“ USA uznal odštěpenecké Kosovo Afghánistán. Největší světový producent heroínu si velmi přispěchal uznat svého nejdůležitějšího distributora. Nejedná se o žádný bonmot, nýbrž o konstatování střízlivého faktu, jak už ostatně uvedl Konec konců.

Zpočátku se uprostřed bezhlavého uznávání „falešného státu“ zdál ostrůvkem racionálního myšlení vyčkávací postoj českého ministra zahraničí Karla Schwarzenberga. Zřejmě jej děsilo již pomyšlení, komu bude

muset zítra podávat ruku. „Počkáme napřed, budou-li se civilizovaně chovat!“ usoudil.

Ale tlak velmoci vzrostl natolik, že mu na „prověrku“, jak se samostatné Kosovo – toto Američany do lůna Evropy položené kukaččí vejce – bude projevovat, stačily pouhé čtyři týdny. A již se chystal náš pan „habsburský“ ministr srazit před vedoucí mocností paty, když mu v tom zabránili lidovci – ze všech stran nejvíc vysmívaná, avšak postmoderním relativismem a dekadencí ze všech nejméně rozložená partaj. Nakonec musel odjet na summit NATO – organizace, která by měla potírat a ne

podporovat islámský terorismus – bez uznávacích papírů, jimiž by se tolik zalíbil „vládcům světa z Wall Streetu“.

Samozřejmě nelze od něho očekávat žádné „bratrské“ panslovanské instinkty anebo sentiment. Stejně tak po něm nemůžeme chtít, aby se dojímal při vzpomínce na historickou skutečnost, že jak v roce 1938, tak i 1968 se v Bělehradě s úmyslem nám pomoci přihlásilo na dvě stě tisíc dobrovolníků. Nicméně mnozí z nás věřili, že v čase odhazovaných principů a všeobecné prodejnosti si zachová alespoň onen kompromisní názor. Leč ani tomuto očekávání pan kníže z Franken nedostál.

Bolševik v nás

RADOVAN HOLUB

Myslel jsem, že všechna ta úsloví „se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“ a „po zuby ozbrojení imperialisté mřící

ze svých žoldáckých pušek na naši mladou lidovou demokracii“ jsou dílem minulosti. Minulosti, v níž se bojovalo s třídním nepřítelem, protože ten byl prostě všude, skrýval se a hrozil nám svou reakcionářskou pěstí. Tyto patvary militantní češtiny však nejsou nenávratně pryč, jsou tu s námi zrovna tak jako bolševické myšlení. Nedávná prezidentská volba (a nejen ta) to ukázala. Opět se dostala na scénu militantní, fražérská čeština, jejímž cílem je demaskovat a očernit třídního nepřítele. Opět se ukázalo, že na demokracii si mnohdy jen hrajeme, protože je to moderní, politicky korektní a obecně přijatelné. Ředitel tiskového odboru Kanceláře prezidenta republiky Petr Hájek napsal pro MFD sloupek nazvaný Urážka hlavy státu podle staré známé metody.

Polemizuje v něm s vedoucím zahraniční rubriky MFD Teodorem Marjanovičem a jeho článkem Turkmenbaši na Pražském hradě, v němž Marjanovič kritizuje hlavu státu za přijetí zlatého plnicího pera. Hájek ale nechce polemizovat. On chce Marjanoviče rovnou usvědčit a dekapitovat pomocí slov, která patří do dob třídního boje a vyvlastňování buržoustů. „Panu Marjanovičovi šlo výhradně o to, plivnout po znovuzvoleném prezidentovi České republiky, a pokud možno alespoň trochu znevážit inauguraci hlavy státu. Použil k tomu metodu, která je u nás velmi dobře zabydlená a účinná... nenávisťné štěknutí zamaskované vyvoláváním závisti.“

Citace Hájka ukazuje, jak málo jsme se zatím vzdálili od militantní češtiny, v níž reakcionáři poštekávali a karavana třídně uvědomělého lidu šla dál a budovala socialistickou vlast. Tento způsob češtiny měl za úkol odhalovat třídní nepřítele a manifestovat moc. I Václav Klaus a jiní nesnášenliví mocní mívají rádi tento druh vyjadřování. Což mě znovu a znovu přesvědčuje o tom, že demokraty

jsou jen na povrchu, že své soky ve skutečnosti nenávidí a nechťejí s nimi diskutovat. Volba prezidenta ukázala, že stále ještě nejsme v éře demokracie, ale v éře demaskování třídních nepřátel. Při čtení Hájka a dalších militantních šermířů slov je zřejmé, že milovníkem militantních slovních nálepek jsou i kovaní a přesvědčení antikomunisté jako například poradce prezidenta Klause Ladislav Jakl. Nedávno poslal ekologické radikály, antiglobalizační výtržníky a náboženské fanatiky do jednoho pytle s šílenými teroristy z Manhattanu. Jakl s těmito skupinami nechce diskutovat, chce je dekapitovat. Nač diskutovat s někým, s kým to nemá smysl? říká si pravděpodobně a určitě má svou pravdu. Jistě, obtížnost demokracie tkví v tom, že diskuse mezi ortodoxním odpůrcem dálnice a náruživým automobilistou je těžká, ne-li nemožná. Nepochybně demokratické diskuse bývají dlouhé a málo plodné a není v nich okamžitých vítězů ani okamžitých porážek. Rychlejší je označit odpůrce dálnice za zeleného pitomce a automobilistu za ničitele životního prostředí. Je to ta socialistická tradice v nás, tradice dogmatismu, upalování čarodějnic a třídního boje. Nebo si snad myslíte, že v našich luzích už propagátoři jediného správného názoru nejsou? Jsou a do háje se jim nechce.

FAKTA O KOSOVU

RAJKO DOLEČEK

Jak „úspěšně“ se dezinformuje v souvislosti s Kosovem, ukazují slova předsedy Evropského parlamentu Hans-Gert Pötteringa (u nás například v rozhovoru pro Právo 21. února 2008), který tvrdí, že „většinu populace v Kosovu tvoří už několik století Albánci“. Odkud má pan předseda tuto informaci? I zpravodajství některých našich televizních stanic najednou uvedlo v těchto dnech, že na Kosovu bylo dohromady v neklidném posledním desetiletí zabito (armádou a policií, polovojenskými oddíly) 10 000 Albánců. Obojí je holý nesmysl. Na Kosovu a v Metohiji žila výrazná srbská většina do XVIII. století. Ještě na konci XIX. století tam bylo zhruba tolik Albánců kolik Srbů a Černohorců. Dnes po etnických čistkách, umožněných NATO v roce 1999, tam nežije ani jeden Srb. A pokud jde o mrtvé, byli na obou stranách, nikdo není bez viny, ale vždy nutno připomenout, že to bylo UČK, které začátkem roku 1998 začalo se zabíjením srbských vojáků, policistů, úředníků a Srbsku loajálních Albánců a Romů.

Osvobozenec armáda Kosova, UČK (anglicky *KLA – Kosovo Liberation Army*) vznikla iniciativou Kosovského národního hnutí v roce 1993. První boje této teroristické organizace byly hlášeny 25. a 26. listopadu 1997 (vesnice Lauša, Vodnik) v neklidné Drenici. Nábor členů do UČK se prováděl v albánských klubech Švýcarska, Německa, Belgie, Švédska, výcvik v Německu (hlavně v opuštěných základnách NATO), Rakousku, Švýcarsku, Turecku (byli tam cvičeni například Albánci z Makedonie), v samotné Albánii a později i v USA. Albánští dělníci v zahraničí museli odvádět „osvobozovací“ daň (údajně 3% příjmů) pro nákup zbraní, platy instruktorů, provoz výcvikových táborů, pak i žoldáků. Instruktoři plánovaných „zabíječek“ byli dobře placení vojenští experti americké, britské, francouzské, italské, ně-

ČO BUDE PO PUTINOVÍ

SERGEJ CHELEMENDIK

Obraz Ruska, ktorý sa dnes vytvára pre bežných európskych konzumentov, pozostáva z niekoľkých výrazných znakov. Je to ropa a plyn, je to už dostatočne v Európe známy exprezident Putin a sú to bulvárne správy o nesmiernom bohatstve ruských oligarchov. Nakoniec je tam aj ešte niečo dôležité – pocit určitej hrozby zo strany Ruska, ktorý médiá dôkladne servírujú. Tento pocit žije v Európe už po stáročia, je historicky vysvetliteľný a logický. Nelogické je čosi iné – Nemci, Francúzi a Angličania, ktorí navzájom vždy bojovali, sa až zarážajúco rýchlo zbavili stáročného strachu jeden z druhého. Zatiaľ čo strach z Ruska zostáva. Možno súvisí s tým, že Rusko predstavuje civilizáciu hoc aj blízku, ale zároveň odlišnú od európskej.

Inak povedané Rusi chápu Európu očividne lepšie, než Európa chápe Rusko. Aby sme sa o tom presvedčili, postačí porovnať úroveň ruskej analytickej publicistiky o európskej politike s tým, čo Európania píšu o Rusku. Je to naozaj výrazný kontrast – západné zdroje sú plné propagandy v čistej podobe, zatiaľ čo ruská analytika až na zriedkavé výnimky je presná a neideologizovaná.

SHAKESPEAROVSKÁ OTÁZKA

Čo bude po Putinovi, je to shakespearovská otázka, ktorá trápi európske médiá už niekoľko rokov. Popritom sa táto otázka v Európe formuluje nesprávne, ak nepovieme plytko. Správna otázka znie nasledovne: vznikne v Rusku, ktoré prežilo svoje ďalšie „temné časy“, nový mechanizmus nástupníctva moci, kompatibilný s európskymi mechanizmami? Demokratickú rétoriku je tu užitočné dať bokom ihneď – európska demokracia z roka na rok čoraz viac škripe a čoraz menej efektívne rieši kľúčové otázky živobytia Európy a Európanov. Zreteľne je to vidieť počas každých nových európskych volieb. V Taliansku, Nemecku, Maďarsku, Česku.

V priebehu posledných rokov a mesiacov voľby priviedli k moci vždy dve takmer rovnako silné politické „svorky“, ktoré sa zatiaľ tradične nazývajú pravicové a ľavicové, a tieto svorky sa čoraz z väčšou námahou dohadujú na tom, ako majú žiť ďalej. Tieto ich dohody sú nestabilné, efemérne a môžu dlhé mesiace stáť na jednom poslaneckom mandáte, teda

na otázke, ktorej z víťazných svoriek sa podarí, ak sa vyjadríme ohľaduplne, presvedčiť nejakého poslancu pridať sa na ich stranu. Ak by v Rusku fungovali volebné modely tak ako v súčasnosti v Európe, najpriamejším a najbezprostrednejším výsledkom toho by bola séria búrlivých regionálnych občianskych vojen s perspektívou vyústenia do celoruskej občianskej vojny. A to je perspektíva, ktorá strašila a straší rozumných ľudí na Západe viac než všetko ostatné dokopy.

ZRODILA SE „VERTIKÁLA MOCI“

Putin sa stal pre mnohých v Rusku aj za jeho hranicami symbolom novej moci, úspešnejšej, než bola moc gorbáčovsko-jeľcinovskej éry. Putin sa zároveň stal v Rusku aj symbolom konca „temných čias“. A ak by tam niekto uskutočnil prieskum verejnej mienky na tému, či sú Rusi pripravení zvoliť Putina za prezidenta doživotne, to jest fakticky z neho spraví monarchu, výsledky takéhoto prieskumu by boli ľahko predpovedateľné. Väčšina Rusov by bola „za“ – a v tom môžeme vidieť jeden z kľúčových civilizačných rozdielov medzi Ruskom a Západom, kde otázka o tom, či môže byť Chirac doživotným prezidentom by bola nepochopiteľná a vnímaná takmer ako protištátne sprisahanie. Popritom otázka nástupníctva moci po Putinovi sa v Rusku riešila dlho a zatiaľ jej riešenie dáva predpoklady pre zdržanlivý optimizmus. Rusi prijali európsky demokratický model ako celok, ale výrazne si ho prispôbobi svojím národnostným podmienkam. V Rusku sú iné voľby, iná miestna samospráva, iný parlament.

V Rusku za putinovských čias vznikol pojem, prakticky nepreložiteľný do iných jazykov – „vertikála moci“. Preložiť sa to síce dá, ale na vysvetlenie jeho zmyslu bude treba napísať celú knihu. Aj napriek tomu sa však pokúsime vysvetliť tento pojem stručne.

PRICHÁDZAJÚ PUTINOVCÍ

Spolu s Putinom sa na vrchol moci dostali v Rusku desiatky tisíc ľudí, ktorých pre jednoduchosť nazvime putinovci. Títo ľudia sú všade, pozostáva z nich aparát prezidenta, ktorý predstavuje orgán tej najvyššej moci. Putinovci zastávajú vysoké pozície v biznise, v médiách a prirodzene aj v orgánoch štátnej správy na najvyšších úrovniach.

Kostra tejto skupiny sa nesformovala okamžite. Ale historickou zásluhou Putina ako štátneho činiteľa, nezávisle od toho, čo sa s ním môže diať zajtra alebo pozajtra, je práve vytvorenie a konsolidácia novej vládnucej vrstvy, ktorá po prvýkrát v dejinách Ruska vznikla bez veľkého krviprelievania. Práve táto nová vládnuca vrstva predstavuje „vertikálu moci“. Existuje nespočetné množstvo publikácií na tému toho, že putinovci sú ľudia KGB, a to znamená, že KGB sa v Rusku znova dostalo k moci. Po prvé, podotknime, aj napriek mýtom, vytvoreným západnou kultúrou, KGB nedisponovalo v ZSSR brežnevovskej epochy takou mocou, akú pripisovala tejto organizácii propaganda. Dokázal sa to dá veľmi jednoducho – ak by bolo KGB skutočne všemocné, žiadna perestrojka a žiadny Gorbáčov ani Jeľcin by sa nikdy neobjavili v takej podobe, v akej sa zapísali do dejín.

V ZSSR vládla chatrná starecká partokracia, ktorá sa dostala k moci ešte za súdruha Stalina, ale nikdy nedokázala pochopiť svoju krajinu ani svet, ktorý ju obklopoval. Putinovci – to nie sú iba pracovníci KGB, hoci prítomnosť početných predstaviteľov tejto tajnej organizácie minulosti v Putinovom okolí nikto nebude popierať. Putinovci – to sú, zjednodušene povedané, tí, ktorí prijali prezidenta Putina ako živý symbol moci a štátu, ako silného lídra, ktorý dokázal nájsť východisko zo situácie, ktorá sa mnohým ešte nedávno zdala beznádejná.

Môžeme povedať, že putinovci sú v súčasnosti prevažne ľudia, ktorí sami seba nazývajú gosudartvennikami (prívržencami silného štátu) a svoju oddanosť Putinovi vysvetľujú jednoducho – po jeho nástupe k moci sa štát stal silnejším, deštruktívne tendencie začali klesať.

mecké atd. armády, akož i z NATO, bývalí dôstojníci jugoslávské armády (Albánci, bosensťi muslimové, Chorvati).

PROČ ŠVÝCARSKO?

Švýcarský časopis Der Bund napsal článek „Osvobozenec armáda: Peníze a bojovníci ze Švýcarska“ (17. ledna 1998): „Během posledních týdnů dodala federální policie dokumentaci, která ukazuje, že UČK má svou logistickou základnu v Evropě a obzvláště ve Švýcarsku...“ Už delší dobu militantní časopis „Žeri i Kosovů“ (Hlas Kosovů) svolával do zbraní za osvobození Kosova a nabádal dobrovolníky, aby se přidružili k boji... Veliká část zbraní se kupovala za peníze získané obchodem s drogami, albánská narkomafie se stala velmi mocnou ve Švýcarsku, kde se nápadně zvýšil (podobně jako v Německu) počet legálních i ilegálních přistěhovalců, Albánců z Kosova a Metohije. Pravděpodobně pro významné množství těch „špinavých“ peněz ve švýcarských bankách Švýcarsko uznalo velmi brzy po vzniku kvazistátu Republika Kosovo jeho existenci.

AKCE BANDITŮ

Do Kosova a Metohije se přesunula část bojovníků z občansko-etnicko-náboženské války v Bosně a Hercegovině (v roce 1998 na tři sta), včetně „svatých válečníků“, mudžaheddinů. Albánii prý navštívil dvakrát, dokud byl ještě „přítelem“ USA, sám Usáma bin Ladin, který dostal (roku 1993) i pas Bosny a Hercegoviny. Bohatá albánská diaspora přípravy UČK velmi podporovala, potřebovala bezpečnou základnu pro dobře se rozvíjející obchod s drogami.

Zde je nutno nezapomenout, co o UČK říkal americký představitel pro Balkán Robert Gelbard (1998 v Bělehradě): „Jsme hluboce znepokojeni a silně odsuzujeme nepřijatelné násilí, prováděné teroristickými skupinami na Kosovu, obzvláště Kosovskou osvobozenecovou armádou, UČK. Je to bez pochyby teroristická skupina. Ale jako důkaz neprincipiálnosti USA je skutečnost, že na to mluvčí Pentagonu prohlásil: „Ministr zahraničí

(tj. Madeleine Albrightová) určuje speciálnym legálnym postupom, kedy sa nejaká organizácia stáva ‚teroristickou organizáciou‘. Toto určenie nebylo provedeno v prípade UČK.“ Je to jedna z trapností Západu, kedy jeho prezidenti, premiéri, ministri, generálové a média povídajú, čo sa jim práve hodí, a veľmi často neříkajú pravdu. Harold Pinter, budúci nositeľ Nobelovej ceny za literatúru (2005), se o zločineckú agresiu NATO proti Jugoslávii (Srbsku) v roku 1999 vyjadril: „Tato válka je akcí banditů bez jakéhokoli uvažování o možných následcích.“ (Napsal rakouský Standard 20. května 1999.) „Co by řeklo Španělsko, kdyby například ve Francii začali Baskové sbírat peníze pro teroristickou činnost ETA a cvičili tam teroristy? Jak postupovala Británie proti teroristům IRA v Severním Irsku? Jak Turci proti Kurdům?“

Když Západem podporovaná (Německo, USA, aj.) albánská teroristická organizace UČK (Kosovská osvobozená armáda) na jaře roku 1998 začala vraždit v KaM srbské policisty, úředníky i prosrbské Albánce, probíhala akce srbského ministerstva zdravotnictví, za podpory UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund). Zajistila očkování 100 000 kosovských dětí všech národností proti dětské obrně. Jak autorovi článku osobně sdělila v té době srbská ministryně zdravotnictví Dr. Milicević Leposava, nebylo to vždy lehké, když se kolem střílelo. Tuto akci na Západě prakticky nikdo neoceníl.

ZBABĚLÍ NĚMCI

Po neférové konferenci v Rambouillet přišla od OSN neschválená, na výmyslech založená, 78denní agrese NATO proti Srbsku s niččením a zabíjením civilistů, za použití zakázaných kazetových pum a ochuzeného uranu, za obrovských ekologických škod. Vojsko i policie Jugoslávie (FKJ) podle Kumanovské dohody (červen 1999) musely opustit Kosovo a Metohiji (KaM), které však i nadále zůstaly podle Rezoluce Rady bezpečnosti 1244 součástí Jugoslávie. NATO (a jeho jednotky KFOR) mělo zajistit mír a bezpečnost v KaM. Nicméně neodbrojené jednotky UČK začaly

Foto: Igor Šefr

POKRAČOVANIE ÉRY

Tu treba vysloviť niektoré prognózy, ktoré môžu pomôcť Európanom lepšie pochopiť budúcnosť Ruska, a teda do značnej miery aj svoju vlastnú budúcnosť.

Ak sa neudeje nič katastrofické na spôsob európskej, ázijskej alebo svetovej vojny, pandémie či celosvetovej potopy, môžeme s istotou hovoriť o tom, že aj keď sa prezident Putin vzdáva svojich právomocí v súlade s tradíciou európskej demokracie, on aj putinovci zostanú v Rusku pri moci. Putinova éra sa preto nekončí odchodom prezidenta z Kremľa a objavením sa jeho nástupcu Medvedeva.

Špekulácie o konkrétnej budúcnosti Vladimira Putina ako človeka mi úprimne povedané nepripadajú zaujímavé. Putin môže nejaký čas byť jednoducho len skromným šéfom skromnej firmy s názvom Gazprom. Môže sa stať parlamentným činiteľom, môže sa stať premiérom. Ruská mentalita a historická tradícia celkom pripúšťajú aj takúto možnosť – Putin môže zostať neformálnym lídrom ruskej politiky za pokojnej a bezproblémovej existencie svojho oficiálneho nástupcu Medvedeva. Obzvlášť ak bude vyhlásené, že v ďalších prezidentských voľbách Putin znova navrhne svoju kandidatúru. Kľúčové slovo tu je „popularita“ – a Putinovu popularitu zatiaľ nič neohrozuje.

Ako konkrétne budú vyzeráť preskupenia mocenských štruktúr v Rusku, prirodzene viac zaujíma samotných Rusov. Očividné je, že vrastanie Ruska, krajiny s monarchistickými a sovietskymi tradíciami, do systému zastupiteľskej demokracie zaberie nejedno desaťročie. Očividné je aj to, čo nedávno priznal dokonca George Bush – Rusko bude mať svoj model demokracie. Bush, pravda, nepovedal, či v konečnom dôsledku bude ruská demokracia podobná americkej, preto to povieme zaňho. Nie, nebude, hoci istá vonkajšia podobnosť nie je vylúčená. Rusko je bývalé veľké impérium, veľký národ, veľká civilizácia a kultúra. Dá sa toto isté povedať o Amerike? Osobne by som si netrúfol. Preto americká demokracia bola a je niečo výrazne odlišné než demokracie európske, tým viac ruské.

V súčasnosti ruská moc pristupuje k ďalšiemu kolu stránkeho budovania, ktoré sa v Rusku už dlhoročne vedie podľa plánu. Putin podľa všetkého nie je spokojný s tým, akým smerom sa rozvíja súčasná strana moci s názvom Jednotné Rusko. Preto v najbližších dňoch dôjde k zrodu nového politického subjektu – zlúčenia troch strán Rodina, Strany života a Strany penzistov do jednotného celku. Úmysel je jasný – vytvoriť ďalšiu masovú politickú organizáciu, ktorá sa má stať protiváhou katastrofálne rýchlo sa byrokratizujúcej strany Jednotné Rusko. Úmysel dobrý – uvidíme, aká bude realizácia.

V rámci príprav na nástup nového prezidenta úspešne pokračovalo pomalé, no isté vytlačenie marginálnych strán z politického života. V tomto ohľade Rusko výrazne predbieha mnohých svojich postkomunistických susedov. A hoci Javinskij, Žirinovskij a Žuiganov dožívajú svoju politickú kariéru, veľké perspektívy pre nich sa nečrtajú. Osobne to pokladám za dobrý znak. Ešte nedávno ruské vládne kruhy nevyhnutne potrebovali nepriateľské strany, strany-strašiaky, teraz sa však vláda sústredila na myšlienku spojeneckej strany.

ORANŽOVÁ NÁKAZA

Nedávne pokusy Západu destabilizovať situáciu na Ukrajine a v Bielorusku si zaslúžia osobitné slová. Rozchod Ukrajiny a Bieloruska s Ruskom je súčasťou politickej doktríny, ktorej autorom je slávny Brzezinski. Táto doktrína v tej či inej podobe existovala niekoľko storočí a bola najpopulárnejšou v Poľsku, no všimnime si, že zatiaľ ani raz nebola realizovaná. Pravdepodobne to súvisí s tým, že Ukrajina rovnako ako Bielorusko patrí s Ruskom k spoločnej civilizácii, ktorá žije podľa odlišných zákonov, akými sa vyznačujú civilizácie západnej Európy. Preto nestačí na Ukrajinu importovať proamerického prezidenta a nechať ho, aby ozvučil novú rétoriku. Má to príliš krátke trvanie.

Podľa Brzezinského doktríny rozdeliť bratské východoeurópske národy treba preto, aby sa oslabilo Rusko. Je to logické, no spornou je základná téza doktríny – pre Západ je výhodné malé Rusko s hranicami moskovskej Rusi a množstvo drobných údelných kniežatstiev na ostatnom území bývalého ruského a neskôr sovietskeho impéria. Možno povedať aj viac. Ak by sa jediným mávnutím čarovného prútika sny Brzezinského zmenili na skutočnosť, prvým a veľmi nepríjemným dôsledkom tejto zmeny by bola bez ruského plynu zmrznutá Európa. Pretože zásobovať Európu plynom tak, ako to dnes robí Rusko, dokáže iba silný centralizovaný štát. Samozrejme pod Brzezinského doktrínou sa rozumie to, že kontrola ruských zdrojov by sa mala ocitnúť v rukách nadnárodných monopolov – čítaj amerických surovinových gigantov – ktoré aj zásobia Európu ruským plynom za pre Američanov prijateľné ceny. No pri pohľade na to, čo sa robí v Iraku, ani jeden zdravo uvažujúci človek neuverí, že nadnárodné monopoly sa dokážu vysporiadať s úlohou takého rozsahu.

Iných nepríjemných následkov deštrukcie Ruska by pre Západ bolo ešte viac, našťastie nemá význam ich rozoberať. Pretože nič podobné zatiaľ nehrozí. Brzezinski môže naďalej len snívať. Na začiatku ukrajinských udalostí Putina otvorene strašili, že ak sa Rusko zamieša do vývoja na Ukrajine, oranžová revolúcia urobí aj v Rusku. Túto hrozbu si ruská moc zrejme preložila takto: ak ponecháme Ukrajinu napospas osudu, práve vtedy vznikne pokušenie priniesť oranžovú nákazu do Ruska.

Mám predtuchu, že vlna oranžových revolúcií onedlho bude zažehnaná. Nedúšky na Ukrajine a v Bielorusku nijako nemôžu byť vyvážené úspechom Saakašviliho a jeho gruzínskej revolúcie ruží, ktorá v súčasnosti Gruzínsko previedla na hranicu vojny. Ba povieť viac než to, tí ktorí plodia podryvné technológie, kam patrí aj oranžová nákaza, budú možno čoskoro nútení stretnúť sa s niečím podobným aj doma. Taká je totiž dialektika dejín.

loupit, vypuzovat, unášet a vraždit Srby, Romy, prosrbské Albánci, ničit jejich domy i starobylé srbské památky. Za několik měsíců bylo zničeno na sto klášterů, chrámů, řada z nich z XIII–XIV. století. Do Srbska uprchlo až 250 000 Srbů, mnoho Romů i Albánců, kolem 100 000 Srbů zůstalo v ghettech, bez zdravotního zajištění, školní docházky, práce. Opuštění ghett je možné jen v často napadaných konvojích KFOR.

Další rána pro lidi v ghettech přišla v „kosovské křišťálové noci“ 17.–18. března 2004, kdy organizovaná albánská chátka zničila dalších téměř 50 srbských kostelů a klášterů, vyhnala na 4 000 Srbů a Romů z jejich domovů, vyloupila je a pak vypálila, zničila, aby se už neměli kam vrátit. Bylo zabito 20 lidí, zraněno 900 (!), většinou následkem surového bití. Zbáble se zachovaly německé, ale i francouzské jednotky KFOR, statečně bránili UČK napadané srbské a romské civily Švédové, Češi, Slováci, Irové, Dánové – měli 35 zraněných. Ubránili nejen je před zdívočelým davem, ale i klášter Gračanicu, skvost středověké srbské architektury, chráněný UNESCO. Německé jednotky, které měly bránit zbytky Srbů a starobylé památky v Prizrenu a okolí, se stáhly a z povzdálí nechaly zničit vše, co ani Turci za 500 let své vlády nezničili. Lehlo popelem a bylo zbořeno také biskupské sídlo a bohoslovecká škola, byl vypálen i chrám Bohorodičky Ljevišské, rovněž chráněný UNESCO. Francouzská jednotka nechala zničit v centru Kosova klášter Dević z XV. století. To vše se dělo za přítomnosti 17 000 vojáků KFOR a 4 000 policistů UNMIK.

SMRT SRBŮM

Dnes po celém Kosovu a Metohiji jsou nápisy „SMRT SRBŮM“. Před deseti roky žilo v Peči na 20 000 Srbů, dnes ani jeden. Podobná je situace v Prizrenu, kde v červnu 1999 žilo na 10 000 Srbů a dnes ani jeden. Srbové zcela „vymizeli“ i z Prištiny. Taková je pravda o Kosovu, ale z médií se ji nedozvíme. Opět se nám nedostává objektivních informací, jako tomu bylo po celou dobu konfliktu na Balkáně.

MAJITELEM NENÍ BIN LADIN

Od nás, z pátého patra, bychom za jasného počasí dohlédli až k Pálavě, kdyby nám nestál v cestě protější barák. Za pošmourna alespoň k nádražní budově Českých drah. Ty nedávno pěkně rozvířily brněnskou scénu. Ještě totiž nezačala stavba nového nádraží a České dráhy už vybraly firmu, které pronajmou velmi lukrativní pozemky v centru Brna včetně staré nádražní budovy. Nejde o nějaké drobné, ale o celý pruh podél ulice Nádražní, pod budovou dnešního nádraží až téměř k paláci Morava. Dráhy o tom nechtěly mluvit, teprve až noviny všechno téměř denně

rozpítvávaly, mluvčí drah Markéta Krausová prozradila, že výběrového řízení se zúčastnilo šest společností a vyhrála firma Brno New Station Development. Deník Rovnost pak zjistil, že tuto společnost vlastní firma Getonix a tu zase kyperská Callies Enterprises. Kdo stojí za ní, nechtěl manažer Brno New Station Development Konečný říci. „Vlastník může být Klaus, Paroubek nebo bin Ladin,“ žertoval. Pak se do toho vložili brněnští radní a primátor Onderka se sešel s generálním ředitelem Českých drah Petrem Žaludou. Konečně se ukázalo, kdo za rošádou stojí. Je to

významná finanční skupina AXA, dříve pojišťovna Winterthur, jejíž české a slovenské pobočce – světe, div se – až do svého jmenování generálním ředitelem Českých drah šéfoval právě Petr Žaluda... Jak to se starým nádražím dopadne, zda v něm budou obchodníci a kavárníci, nebo zda přes něj budou jezdit vlaky, těžko říci, objevila se totiž nová varianta, která slučuje výstavbu nového nádraží s existencí starého, přes které by jezdily vlaky místní dopravy. Jedno však můžeme: poblahopřát brněnským novinářům, že byli tak dotěrní. (lav)

Z 5. PATRA

Sen mnoha generací?

LADISLAV VENCÁLEK

V minulém čísle jsme se roze-psali o průplavu Dunaj–Odra–Labe, slovo měl RNDr. Miroslav Patrik z Děti Země, který popsal námitky proti stavbě „Čubakanálu“, jak se stavbě říkalo. Kromě zásahů do krajiny a do biotopu tou nejvýznamnější námitkou je, že se vlastně pořádně neví, co se bude průplavem vozit, odkud a kam, za jakých nákladů a vlastně se ani moc neví, kudy kanál povede, protože jeho navrhovatel mění trasu podle společenské objednávky, jež je zrovna v kurzu... Odpovídá mu ing. Jaroslav Kubec z Porta Moravica:

Mohu kvitovat, že oponent připustil do určité míry ekologické přednosti vodní dopravy.

Zcela zásadní překážkou věcné diskuse je ale chabá znalost kritiků, pokud jde o technické řešení i trasu, což je vidět z toho, že můj oponent kritizuje tu jednu a pak zase jinou variantu.

Ale pojďme od začátku. O tomto průplavu se jednalo už v roce 1901, kdy byla stavba zajištěna zvláštním

zákonem. Za první republiky byla koncepce průplavu přizpůsobena novým poměrům a v roce 1939 došlo k slavnostnímu zahájení výstavby. Válka ji přerušila. V poválečném období byly snahy o uskutečnění tohoto snu důsledně utlumeny, hospodářská orientace na bývalý Sovětský svaz akcentovala rozvoj železnic.

Také bychom si měli říci, že dnes již nemluvíme o „průplavu“, ale o dopravním koridoru. V trase průplavu totiž vedou i železniční tratě a významné silnice. A právě to je podstatné. Některé elementy koridoru, především přístavy, by totiž měly mít funkci logistických center, ve kterých budou koncentrovány přepravní proudy a „zhromadňovány“ zásilky tak, aby se ekonomicky a technologicky uplatnila jak vodní, tak železniční doprava. Povede to ke snížení nákladů na přepravu zboží přesunem ze silnic a dálnic na síť vodních cest a železnic, což by mělo velký význam i pro zlepšení životního prostředí.

Zcela zásadní význam by mělo zjednotění přístupu ČR k síti vodních cest EU a k významným námořním přístavům. Absence tohoto přístupu je vážným handicapem českého hospodářství. Na tom nic nemění fakt, že máme k dispozici Labe. Plavba na Labi v posledních letech nezadržitelně klesá a zachová si v budoucnosti nejvýše holou existenci – pokud ji nečeká úplný zánik. Na druhé straně nabízí již první etapa koridoru D–O–L mezi Dunajem a jižní Mora-

NAŠE EKO, NAŠE EGO

vou mimořádně kvalitní připojení k jedné z nejdokonalějších tras sítí EU.

Dunaj je nejen prvotřídní vodní cestou, ale i mnohonásobně bohatším zdrojem vody než jakákoliv z řek na území ČR. Rezignovat na připojení k tak významnému vodnímu zdroji hraničí s lehkomyšlným až trestuhodným pohrdáním péčí o zachování vyrovnané vodní bilance republiky, zejména s přihlédnutím k očekávaným klimatickým změnám. Zdaleka se však nejedná pouze o napojení na téměř nevyčerpatelný dunajský zdroj. Koridor umožní, aby „ani kapka vody“ neodtekla nazmar z oblastí ohrožených suchem, k nimž patří nejen jižní Morava, ale i Haná a východní i střední část Polabí.

Samostatnou kapitolou je role koridoru při protipovodňové ochraně. Byla propracována vlastně až po povodni na Moravě v roce 1997. Přehodnocení této funkce vedlo k překvapivému zjištění, že by koridor byl velmi účinný zejména v oblasti střední Moravy (Olomoucko, Přerovsko) a na Ostravsku. Ještě v hraničním slovensko-rakouském úseku řeky Moravy se dá očekávat jeho pozitivní vliv.

Zcela falešná je představa, že trasa koridoru prochází převážně nivou. Ve skutečnosti se nivním polohám vyhýbá, největší část trasy, tj. 48 %, prochází ornou půdou. Stejně tak je falešná představa, že kanál je vybetonovaná strouha. Nikoli, je to přírodní útvar s životním prostředím pro ryby, plazy, obojživelníky, četné ptačí druhy apod., stačí se podívat, jak vypadají vodní cesty v Německu. Naivní je též představa, že koridor má sloužit vodní dopravě „od moře k moři“ a stejně naivní je názor, že parametry volně tekoucích řek je nezbytně nutné přizpůsobit parametrům průplavu, tj. překročit k jejich kanalizování na hloubku čtyř metrů. Také výčet „narušených“ oblastí na území ČR by bylo třeba uvést na pravou míru. Nejnovější trasa například zcela mívá ChKO Litovelské Pomoraví a jistě by bylo možné se zcela vyhnout i ChKO Poodří.

M. Patrik má pravdu v tom, že výkony vodní dopravy u nás, odkázané na neperspektivní Labe, klesají. Evropský trend je však jiný a zejména přeprava na Dunaji vykazuje nejvyšší dynamiku, což by mělo být motivující.

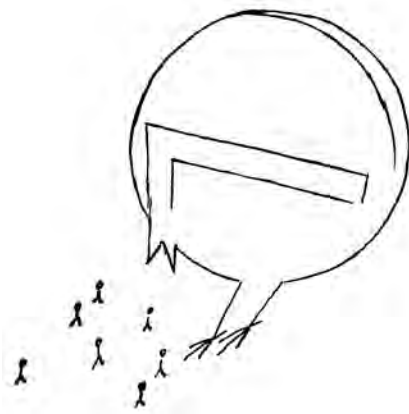
Jako rudoprávní oři

Karel Nečas v posledním Konci konců napsal o služebnosti mainstreamových médií. A Ludvík Vaculík v Lidových novinách zase před časem napsal, že příčiny, které vedly ke vzniku komunismu, jsou zde s plnou silou zas. Lze se bohužel oprávněně obávat, že ve společnosti, jejíž elity byly stíženy kolektivní amnézií a krátkozrakostí, znějí podobná varování do prázdna. Skutečnost, že tři čtvrtiny populace nedosahují „průměrného příjmu“, by měla lidi (alespoň od určitého stupně vzdělání) alarmovat. Dokládá, že se (ač příslušníci EU a Schengenu) vzdalujeme civilizované Evropy a v sociální nerovnosti dosahujeme úrovně banánových republik. Základní karty byly dávno rozdány – na to již nebudou mít žádné volby vliv. Vytvořila se tu úzká vrstvička osob, jež má moc „přiklepnout“ si takřka jakýkoliv příjem i určovat, kolik se za co bude platit. Argumentuje cenami na Západě a nezajímá ji, že naši občané mají v průměru příjmy až desetkrát nižší. Každý,

kdo proti odbourávání evropských sociálních vymožeností 20. století pozvedne varovný hlas, je hned útočnou jednotkou s mocí spřažených konformních novinářů osočen z probouzení „bolševické“ závisti, třídní nenávisti či dokonce „vyvolávání třídního boje“. V okřikování stejně jako vychvalování rozevírajících se sociálních nůžek se vyznamenávají především ně-

kteří komentátoři obou hlavních deníků, se ctí navazující na tradici režimních heroldů z dob kolem roku 1955. Jako tito služební rudoprávní oři neblahé paměti by si i oni mohli pro své psaní vytknout jen snad pro ně pravdivé motto: „Žijeme lépe, žijeme radostněji!“ Zkrátka i pro slouhy občas padne něco pod stůl.

LADISLAV PLCH

NEVĚDOMÝ INTERNET

RADIM LHOTÁK

Z jedné internetové domény pronikla na veřejnost zpráva: Jistá farmaceutická společnost vyvinula léčivý preparát, kterým lze bezpečně navodit stav vnitřního klidu a pocitu vyrovnanosti. Jde o pátou generaci léků proti depresím a úzkosti. Účinek preparátu nejen odstraňuje úzkost a stres, ale vyvolává v člověku odhodlání k životu, aktivizuje v něm pozitivní myšlení a energii k práci. Prezident společnosti říká: Nejde v žádném případě o psychotropní či návykovou látku. Podařilo se nám zlomovým způsobem ovlivnit závislost mezi myšlením člověka a jeho emocemi... Podařilo se nám zasáhnout do centra nervové soustavy člověka a ovlivnit jeho myšlení takovým způsobem, že po krátké době užívání léku nacházíme namísto zdeptaného individua šťastného a obětavého jedince připraveného budovat lepší svět.

Položme si otázku, nakolik jsme schopni přijmout libovolné sdělení na internetu jako pravdivé, nakolik jsme ochotni mu dát potřebnou váhu? Naprostá většina z nás odsune uvedenou zprávu do pozadí bez ohledu na to, zda je pravdivá či smyšlená. Je pro nás možná příliš šokující na to, abychom se k ní vymezili podle vlastního vědomí i svědomí. O hrozbě z ní plynoucí raději nechceme slyšet, vždyť jsou

to jen slova zprostředkovaná digitálním přenosem z míst, o nichž nemáme hmatatelnou představu. Může jít o nějakou dezinformaci, kdo ví, co za tím vším vězí. Internet je přece plný preludů, plný zanícených, emocionálně podbarvených, falešných a fanatických názorů. Internet je virtuální svět lidské fantazie, pronikavého záměru, fiktivních osobností, jimiž se lidé k něčemu připodobňují, hrají si na někoho jiného, než vpravdě jsou, vrhají se do virtuálních vztahů, které mají daleko k reálné existenci každého z nás.

VYPRÁZDNĚNÁ SLOVA

S rostoucí mírou atomizace společnosti a s postupující osamělostí se lidé upínají k internetu jako k převažujícímu zdroji i prostředku vnitřního prožívání. Kde se ale nyní nachází naše potřeba sdělení? Virtuální svět internetu ničí lidskou identitu a namísto ní vytváří pomíjivé repliky či falsifikáty, jak se komu zrovna hodí. Odvázat se, být mimo sebe patří k dobrému vkusu každého internetového příspěvatele. Soudím, že internet má lví podíl na změně paradigmatu společnosti, na přechodu od moderní racionality k postmodernímu vystřízlivění v nicotě. Velkou slabinou postmoderního myšlení je, že popírá i samo sebe. Jeho vědomí

stále více postrádá odpovědnost, protože se přestalo starat o svůj vlastní účel, kterým je souhra života s pravdivou skutečností. Proto se nám dnes jeví jakákoliv nová informace i hrozba z ní vyplývající tak vzdáleně, tak nevýznamně. Nic nás už nedokáže zvíkat v našem umění uniknout od všech zneklidňujících zpráv a setrvat v nedotčené slepotě, v bezpečí svého individuálního názoru. Tak se stalo, že svobodný prostor internetu, ono místo, kde slovo nemá žádná omezení, dospěl k vyprázdnění slov. Pojmy přestaly mít věcnou relevanci, sdělení se stalo pouhým výrazem, který si můžeme přizpůsobit podle vlastní potřeby. Nejhorší zlořády, nejnižší skutky se mívají s vlastním významem, nedočkájí se odsouzení, jednoduše projdou svým původcům, jako by se nic nestalo.

VŠE LZE ZPOCHYBNIT

Ztráta vědomí s sebou nutně nese i ztrátu morálky. Mravnost má své vědomí dobra a zla, které musí být nesené převažujícím duchem společenství, jehož se cítíme být identickou součástí. Mravní vědomí

má spojující charakter nadřazený každé individualitě, jím se utváří svědomí jednotlivců. Tam, kde není názor lidí podložen společnou zkušeností, kde se život jedinců odehrává izolovaně, kde vládne odcizený individualismus, tam pak lidé podléhají zdání a každá informace má nejistý obsah, který se nikoho bezprostředně netýká. Kdyby mocní tohoto světa neměli k dispozici internet, museli by ho vymyslet. Není lepšího prostředku, jak ze sebe sejmout vinu za osudy a směřování lidstva. Jakékoliv odhalení, jakákoliv kritika může být na internetu snadno demontována opačným tvrzením, zpochybněna, třeba jako projev sil, jimž dominují lidské poklesky. Je mnoho způsobů, jak snížit význam slovního projevu člověka či celých skupin skrývajících se za terabajty historicky mrtvých internetových úložišť textů a paměti.

KAM SMĚŘUJE MATRIX?

Moderní doba přinesla vládu hmoty nad duchem. Přehnaný racionalismus a materialismus přivodily krizi ducha a vědomí. Internet krizi zpečetil v konečné ztrátě

POPRASK NA SERVERECH

RADOVAN HOLUB

HOLUBNÍK

Dřív, myslím, bývali našťvaní lidé obhroublí. Prodavačky, které nebavilo prodávat, si vylily vztek na zákaznících. Dnes je to jiné. Jak řekl filmový režisér Emir Kusturica, lidé se naučili předstírat a i lhat s úsměvem. Číšníci obsluhují s úsměvem, někdy se šklebem úsměvu. Umí si rychle nasadit přítivou masku. Říkají „hezký den“ a tváří se mile. Tím víc na nás vyceňují zuby všechny ty novinové mordy, vraždy uškrcením a rozčtvrcením těl. Činy, z nichž je nám zle, ale o nichž

přesto rádi čteme, protože máme rádi mrazení v zádech. Činy, které se dříve páchaly v ústraní a přítmí za zavřenými dveřmi, se dnes stávají součástí oficiální kultury. Showbusinessu. Vražda se stala běžným mediálním prostředím, vraždí se v novinách, ve filmu i v počítačových hrách s gusem a veřejně.

Začátkem března šokoval uživatele internetu případ utýrané kočky, natočený na video a publikovaný na známém serveru YouTube. Autor nahrávky mohl díky vševládne síti dostat své zabíjäcké dílko k milionům diváků. Na záběru je vidět, jak

neidentifikovaný muž, patrně autor nahrávky, pošťal svého pitbulteriéra na kočku a pak jí šlápl na hlavu. „Hrůzostrašný případ způsobil doslova poprask na řadě serverů. Tisíce lidí se okamžitě pustily do prohledávání internetu a pokoušely se identifikovat osoby, které na videonahrávce mučí kočku,“ napsaly Hospodářské noviny „Za několik dní dokázali pomocí IP adres a nejruznějších odkazů odhalit všechny účastníky party. Výsledky šetření průběžně zveřejňovali na stránce www.lovcibestii.org a předávali policii.“

vědomí a nastolil člověka jako virtuální osobnost. Matrix vyjadřuje pocit postmoderního člověka, jenž se utápí ve zmatku ze ztráty strukturálního pojetí světa, ze ztráty ideálů „řízeného“ a „racionálního“ vývoje společnosti. Matrix směřuje k naprosté neurčitosti všech jevů, neurčitosti, která stírá rozdíl mezi skutečností a fikcí, která přisuzuje mocenským silám schopnost manipulace s „lidským materiálem“, s lidským vědomím až za hranici rozpoznatelné pravdy. Matrix je nový mýtus,

jímž se z člověka stává hračka subjektivně vyřazená z reálných souvislostí.

Dlužno podotknout, že příčinou toho všeho není internet sám o sobě. Internet má mnoho předností a jako zdroj informací může být cenným pomocníkem každému, kdo směřuje k vědění. Internet nám dává i možnost svobodného sdílení pravdy. Je to však virtuální svět představ a myšlenkových zkratk, stav, jak už bylo řečeno, netečnosti k tomu, co je objektivně platné.

Kauza utýrané kočky je zprávou o stavu civilizace. Zprávou dobrou i špatnou. Je to zpráva o spojení zla a showbusinessu, zla páchaného jako gaudium, pro radost a obveselení davu. Ale je to i dobrá zpráva o tom, že každá akce budí reakci. Zlo budí touhu po dobru a po dopadení zloducha. Je to dobrá i zlá zpráva o obrovském vlivu internetu na naše uvažování, na naše vnímání, na naše životy. Je to zpráva o dobrém i zlém vlivu médií na svět náš vezdejší. Je to zpráva ne nepodobná případu z iráckého vězení Abú Ghrajb, kde americká vojenská policie patrně s vědomím a tichým souhlasem Donalda Rumsfelda mučila muslimské vězně elektrickými výboji, pomocí zuřivých psů, mravenců, svazováním skupin do kozelce, řezáním pomocí nožů, pomočováním. Nikdo

by se o tom nedozvěděl, nebýt oné mediální touhy v nás. Cédečka se záběry mučení si totiž američtí vojáci mezi sebou půjčovali za úplatu, až je nakonec někdo z nich předal akreditovanému novináři BBC. A je symptomatické, že američtí vojáci, kteří vězně mučili, vypovídají pro dokumentární film Errola Morrisa *Standardní operační postup* plynně, bez zadrhnutí, s úsměvem. Vědí totiž dobře, že uhlazené mediální vystupování je klíč k úspěchu.

Tyraní koček a tyraní vojáků možná nevědí, že dělají něco velmi špatného. Mohou přece argumentovat, že v médiích se denně objevují ještě strašnější obrazy mučení a hladomorů v hezkém barevném provedení. Že existují počítačové hry, v nichž se mučí kočky. Ostatně jedna z příslušnic elitní vojenské

jednotky a milenka velícího důstojníka Lynndie Englandové v Morrisově filmu říká: „Dělala jsem jen to, co po nás chtěli.“ Za starých nemediálních časů by Englandová vodila vězně na psím obojku někde ve sklepech a nikdo by se o tom nikdy nedozvěděl. Dnes díky nezřízené mediální touze aktérů se o mučení v Abú Ghrajbu dozvěděl celý svět. Kolik je ale Abú Ghrajbů po světě! Nechci domýšlet, kolik vojáků v Súdánu nebo Kolumbii mučí ty, co smýšlejí jinak. Nechci domýšlet, kolik majitelů psů a koček trápí svá zvířata, aniž se o tom dozví soused za zdí. Napadá mě však, že stokrát proklínaná média mají nakonec i svou kladnou stránku: tyrana kočky odhalili na internetu lovci brutality a vojáky mučící vězně odhalili novináři.

Foto: Igor Šefer

KDYŽ JEDNOTLIVEC NENÍ OMEZOVÁN

SVĚT NA JEDNO POUŽITÍ

Zamyslíme-li se nad vítězným tažením liberalismu v západní společnosti, jistě zaregistrujeme celou řadu změn, k nimž došlo v minulém století.

- Zmnohonásobila se rozvodovost a rozvod přestal být společensky degradující záležitostí.
- Ženy se mnohem více věnují zaměstnání či své kariéře mimo jiné proto, že vyžadujeme tak vysokou životní úroveň, na niž naprostá většina rodin nedosáhne bez druhého platu (Evropská unie podporuje zaměstnanost žen, a to i těch, které mají velmi malé děti).
- Došlo k zrovnoprávnění homosexuálně orientovaných lidí; v některých státech se homosexuálním pářům umožňuje adoptovat děti, v jiných – včetně České republiky – se o tom diskutuje.
- Ve školách se klade důraz nikoli na poslušnost a kázeň, ale na práva dětí, které jsou vedeny k asertivitě.
- Senioři přestali být považováni za nejmoudřejší generaci; vzhledem k zaostávání v počítačové gramotnosti se svým způsobem ocitají na okraji společnosti.
- Došlo k výraznému poklesu religiozity.

Většina těchto společenských posunů a proměn je přitom vnímána jako „pokrok“. Vše má jediný háček: Společnosti, které takto pokročily, trpí nedostatkem dětí. Ti, kdo horují pro uvedený „pokrok“, vesměs tvrdí, že natalita se snižuje tam, kde se život stává kvalitnějším.

Zpravidla se ovšem nedozvíme, jaká jsou kritéria kvalitnějšího života. Výše platu a tomu odpovídající výše životní úrovně? Ano, pokud považujeme možnost trávit každý rok dovolenou v cizině, každý druhý rok si koupit nové auto apod. za známku kvality života, pak je skutečně život bez dětí kvalitnější.

Nicméně závislost natality na takto měřené životní úrovni není zdaleka tak jednoznačná. V prvních dvou desetiletích po druhé světové válce měly Spojené státy jednu z nejvyšších životních úrovní, ale natalita byla stále velmi vysoká. Začala se snižovat právě

až tehdy, když liberalismus nastoupil svůj vítězný pochod.

Dalším problémem je, že neklesá pouze chuť mít děti. Klesá i schopnost mít děti. A tak se zdá, že onen nádherný liberální svět, v němž není jednotlivec téměř v ničem omezován, kde se může každý „plně rozvinout“, je svět na jedno použití. Generace v něm zrozená a vychovaná nemá ani zájem, ani schopnost tento nádherný nový svět předat generaci další. Jinými slovy ocitá se ve slepé uličce. Do uvolněného prostoru se natlačí jiní. Opravdu jiní.

Zajímavé je, že západní společnost reflektuje kde co, rozebírájí se nejrůznější aspekty společenského života, ale otázku, zda vymírání západní společnosti s výše uvedenými body souvisí, nikoli. Snad až na jednu výjimku: křesťané tyto skutečnosti reflektují, nicméně jejich reflexe jsou zpravidla společensky nepřijatelné, protože nebyvají politicky korektní. Důsledkem je, že není politicky korektní zřejmě fakt vymírání západní civilizace být jen zmiňovat. Přitom člověk nemusí být věřící, aby situaci západní společnosti reflektoval. Může si položit otázku: Nevyžaduje lidská společnost, chce-li trvat v čase, jako podmínku určité společenské uspořádání? Například funkční rodiny? Není vymírání společnosti nevyhnutelným důsledkem podkopání tradiční rodiny?

V socialistickém Československu osvětlení psychologové Zdeněk Matějček a Jiří Langmeier již v šedesátých letech prokázali, že výchova dětí v kolektivních zařízeních může vést k závažným psychologickým a sociálním poruchám. Dokonce i tehdejší komunistická vláda „hodila zpátečku“ a přestala prosazovat odkládání nejmenších dětí do jeslí, které bylo považováno v letech po únoru 1948 za „pokrokové“.

Úpadek rodiny a klesající natalita nemohla nepřispět k hluboké krizi sociálního státu. Ti, kdo prosazují „zrovnoprávnění alternativních forem soužití s tradiční rodinou“, odmítají jakoukoli odpovědnost za tyto sociální experimenty. Jejich boj za „svobodu a seberealizaci“ může pro ně být v individuální rovině zajímavý či dokonce uspokojivý, pro společnost a vlastně celou západní civilizaci má však následky fatální.

Nejde zdaleka jen o právní postavení rodiny či její daňové zvýhodňování či znevýhodňování. Jde spíše o pojetí vztahu muže a ženy. Moderní západní společnost vidí tento vztah spíš konfliktně: jde o boj za rovnoprávnost, boj proti stereotypům atd. Je nepochybné, že tato ztráta schopnosti kooperovat v rodině se promítá i do politiky. Zdá se mi, že je zde závislost přímo lineární. V národech, v nichž jsou rodiny nejrozvrácenější, bývá společnost politicky nejvíce polarizovaná. (Člověk se zpravidla se schopností dělat smysluplné kompromisy nerodí; musí se to někde naučit.)

Kdysi jsem slyšel aforismus jednoho starého moudrého muže: „Poučuj mládence o jeho právech, a vychováš rebela. Poučuj mládence o jeho povinnostech a vychováš čínorodého, pilného člověka.“ Chcete vidět dobrou ilustraci tohoto aforismu? Sledujte společenský vývoj ve Francii. Do deseti let se tam úpadek společenský obrátí v úpadek ekonomický. Zůstaňte s námi!

DAN DRÁPAL

MORAVSKÁ CÍRKEV

je široká jak moravská zem

MAREK ORKO VÁCHA

NA POMEZÍ

O moravském katolicismu se nikde v novinách nedočteme, je to ledovcová řeka, která teče pod povrchem, ale je mohutná a silná.

Nedochteme se o něm dokonce ani v Katolických novinách. Těmi se nesmíme nechat zmást, neboť jak známo, je píší pražští intelektuálové pro moravské katolíky a na Moravě se ví, že život je jinde. Na Moravě se ostatně kupuje spíše Světlo, které více odráží duši národa.

Moravská církev je široká, jako je široká moravská zem. Pravda, víra na Moravě je občas smíchaná s pověrami, občas trochu s pohanstvím a je schopna do sebe vstřebat různé proudy a směry, fokolaríny, charismatiky, nejroztodivnější eucharistická bratrstva, Mariinu legii, Opus Dei, skrytou církev, neokatechumenát, a biskupský sbor, kněžstvo i všechen vykoupení lid se neproblematicky skryje v její náručí. Český katolicismus je zásadovější, ostřejší, vyhrocenější, připraven se bít za svou věc a zemřít mučednickou smrtí s praporem v ruce. Moravský katolík je připraven též zemřít mučednickou smrtí, ale nedělá kolem toho tolik povyku a nezve k této příležitosti kameramany.

Pražští kněží mluví o ďáblu opatrně, spíše zdůrazňují motiv pokušení a že když se budeme postit, najednou v hladu pocítíme své vnitřní demony a že to jsou vlastně konec konců ti ďáblové našeho nevědomí a tak dále a tak podobně. V Praze se hodně mluví o Freudovi a Jungovi, individualizaci, numinózní a religionistické psychologii. Pro moravského kněze je naopak ďábel neproblematicky skutečnou osobou s kopytem a rohy, a pokud jej farář v kázání prezentuje tak, jak jsme zvyklí, věřící mu nevzrušeně naslouchají.

Když se slepý rakouský poutník umyl v naší lechovické studánce a po návratu do Rakouska viděl, nedělá se kolem toho žádný humbuk, vždyť takové věci se dějí a patří do řádu světa, spolu s anděly, vílami a zjeveními mrtvých. V Praze by se taková věc nemohla stát, neboť v Čechách již víly nežijí. Když se na Turzovce zjevila místnímu hajnému Panna Maria, český katolík se ptá „jak je to možné?“, zatímco moravský katolík se ptá „a co chtěla?“

Když náš tehdy čtyřiaosmdesátiletý farník pan K. se s dovolením postavil po mši svaté k ambonu a líčil všem přítomným v lavicích svůj sen, ve kterém se ocitl v kostele, viděl světlo a Pannu Marii, které je náš kostel zasvěcen, nikdo se nesmál a nikdo ho nepodezříval z exhibicionismu. Takhle to přece v životě chodí, pan K. jen popsal, co viděl, neboť popisoval prostou všední věc a šli jsme domů a všichni si to pamatujeme. U nás na Moravě jsou věci

Foto: Igor Šefr

na svých místech a svět je ještě plný toho co je za-zrakem.

Na pouť do moravských Žarošic vypraví každá z okolních obcí svou sochu Panny Marie. V kostele se jednou sešlo 46 mariánských soch! Jsou vidět procesí, kde čtyři muži nesou sochu s blikající svatozáří na jakési desce, za nimi maštruje pátý se zahradními kolečky, na kterých veze autobaterii, která lunapark napájí. Takovéto pestré obrazy duchovního života v Čechách nevidět.

V Praze začínají křesťané pomalu objevovat kouzlo tradice a poklady minulosti našich zbožných předků. Oprašují se staré zpěvy a hymny, které se pak s velkou slávou zpívají při mši svaté. Na Moravě se tyto hymny rovněž zpívají při mši svaté, ovšem stále ještě jako součást denního života. V Praze tradici objevují, na Moravě se z ní ještě nevyšlo.

Pražští katolíci volí buď ODS, zelené, lidovce nebo ČSSD a faráři před volbami opatrně nabádají, aby volili moudře. Na Moravě se faráři nepotřebují obtěžovat: víra v tradici, v Boha a v lidoveckou partaj tvoří pevný

monolit, nezávislý na tom, co se v Praze děje. Politická orientace je otázkou víry, ne rozumářství a je naprosto nezávislá na konkrétních krocích konkrétních stran. Politika se ostatně řeší dole ve sklepech.

Pražský katolík je zaujatý touhou po agi-ornamentu, má zájem dělat věci moderně a liturgii přiblížit člověku dneška, vymýšlí kytarové mše, nové nápěvy a snaží se věci zpestřit a ozvláštnit a liturgické texty upravit na moderní češtinu. Moravští katolíci se nadále modlí Synu svému rač nás poroučeti, k Synu svému rač nás přivést, aniž by již přesně věděli, co to znamená, ale záleží snad na tom?

V Praze se pomalu přestává pohrůžovat, na Moravě se při vynášení rakve ve dveřích domu rakev třikrát pozvedne, jak se sluší a patří, aby duchové byli spokojeni. Povinností kněze je dům, rakev a později i hrob okouřit a řádně vykropit. Nebožtík pak ještě občas někoho navštíví ve snu nebo k večeru na cestě, ale taková setkání nestojí za řeč o nic víc než setkání s živým.

Není zde také smělce, který by manželství uzavřel v květnu. V nejmenované vesničce na Moravě jsem měl jeden rok předposlední dubnovou sobotu čtyři svatby, poslední dubnovou sobotu šest svateb, v celém květnu nula svateb a první červnovou sobotu šest svateb. Pražského katolíka by zajímalo proč. Odpověď je jednoduchá, v květnu se manželství zkrátka a dobře uzavírat nemá a všichni to ví a včetně farního úřadu se to všeobecně respektuje. Prostě nemá.

Na jaře probíhá výkrop polí a svatoblažejské požehnání se uděluje dvěma zkříženými svícemi. Na podzim se do kostela přináší z vděčnosti obilí, kukuřice, dýně a výpěstky vinic a zahrad. Po bohoslužbách se plodiny tajemně kladou mimo kostel k sochám světců, což je nevysvětlitelné, nebo alespoň ne v mantinelech katolické teologie.

Pražskému zpovědníku penitenti ze široka otevírají své nitro, jedná se spíše o dlouhý a hluboký rozhovor, pocity jsou důležitější než skutky a celá liturgie svátosti smíření je běh na dlouhou trať, okolnosti hříchu jsou široce

rozebírány. Na Moravě chceme slyšet hlavně hřích, stručně a jasně, skutky, ne pocity, a svátost delší než tři minuty je považována za exces. Copak nevidíte tu frontu? Legendární korpušník moravský kněz byl znám, jak častokrát vyběhl ze zpovědnice a na čekající

had kajících křičel „Hřích, hřích! nic než hřích! Omáčka mě nezajímá!“ Křehcí pražští penitenti by zřejmě nápor nevydrželi, na Moravě, jak již bylo vzpomenuáno, měl neustále dlouhou frontu zájemců o odpuštění.
AUTOR JE ŘÍMSKOKATOLICKÝ KNĚZ

SPOR O ÚČELNOST VŠEHO DĚNÍ ROZVÍŘIL KARDINÁL SCHÖNBORN

TEOLOGIE OPOUŠTÍ LOŮ?

JIŘÍ VÁCHA

NA POMEZÍ

Zdalo by se přirozené, že teologie, která je si vědomá své úlohy, bude hájit víru proti všem pochybnostem, ale není to tak jednoznačné. Jedním z nejnepříjemnějších současných odpůrců křesťanské víry je scientizmus. Tvrdí, že filozofické problémy nevyžadují ke svému zodpovězení jiné myšlenkové postupy než vědecké. Laická veřejnost pozitivně vnímá zejména scientizmus biologický, který má podobu evoluční nauky a speciálně darwinizmu. Když však uveřejnil ve vlivném deníku The New York Times svůj protidarwinistický článek vídeňský kardinál Christoph Schönborn, žák a přítel nynějšího papeže Benedikta XVI, strhla se kritická bouře, které se neúčastnili jenom laici, ale i teologové.

Schönbornův článek není o mnoho větší než tři strojopisné stránky a není vcelku ani nijak výbojný. V podstatě jen opakuje to, co katolická církev hlásá po celá staletí a co bylo naposledy zdůrazněno v 19. století na 1. Vatikánském koncilu: že je totiž možné s jistotou poznat Boží existenci už „světle přirozeného rozumu“ plánovitě uspořádání světa. Kardinál Schönborn upřesňuje s pomocí citátů současného papeže a jeho předchůdce Jana Pavla II. tradiční nauku v tom smyslu, že není pravdivý výklad evoluce jako procesu nikým neřízeného a ovládaného jen náhodnými genetickým variacemi a následným přírodním výběrem: „Jákykoliv myšlenkový systém, který popírá důkazy plánovitosti v biologii, je ideologie, nikoliv věda,“ píše. Cituje pak oficiální katechizmus katolické církve, na jehož vzniku se sám podílel: „Věříme, že Bůh stvořil svět podle své moudrosti. Není to produkt nějaké nutnosti, ani slepého osudu nebo náhody.“

Není možné zde sledovat celou diskusi, která se po publikování článku ve světě rozvinula. V rozvířené debatě vůbec nejde o to zda evoluce ano či ne – křes-

ťanská teologie už dávno fakt evoluce přijala včetně toho, že člověk „evolučně souvisí s před-lidskými bytostmi“. Konflikt spočívá v tom, že mnoho evolučních biologů popírá jakýkoliv plán a cílem celého jejich výzkumného programu je rekonstruovat všechny kroky evolučního procesu tak, aby něco jako cíl bylo pečlivě drženo stranou. Mnozí biologové přitom těžko snášejí, když jim někdo „fušuje do řemesla“ a chápou to jako útok na samu podstatu své vědy. Někdy dokonce vzniká pocit, že ve hře je ještě něco jiného než pouhý odborný zájem, např. apriorní odpor k náboženství. Základní problém je však v tom, co by se dalo nazvat filozofickou naivitou přírodovědců; kde jsou ty doby, kdy např. každý německý badatel měl přinejmenším základy filozofického vzdělání, a to nikoliv pozitivisticko-behavioristického, což je asi tak maximum, kterého dnes může nabýt vědec v angloamerické oblasti. Současná biologie je při všech svých obrovských pokrocích včetně molekulární biologie ještě hluboko v představách „newtonské“ přírodovědy, tj. vědy, jak se koncipovala v počátcích novověku. Ta byla výslovně zaměřena na ovládnutí přírody, nikoliv na její pokornou kontemplaci. To ovšem znamená i přesvědčení, že veškerá skutečnost je hmotné povahy. Není pak možné se divit, že představy plánu považují vědci předem za nepřijatelnou, poněvadž „nevědeckou“.

Přírodověda sama, jak se v novověku definovala, samozřejmě není od toho, aby dokazovala existenci Designéra vesmíru; mohla by však přinést podněty, kterých by mohla v tomto smyslu využít metafyzika. „Inteligentní plán“ (přinejmenším v širším slova smyslu) má před sebou ještě budoucnost. Bude pak případně na teoloziích, aby byli ochotni uznat, že opustili vartu, kterou považovali za ztracenou, předčasně.

TADY BY TO NEVYHRÁL ANI NAPOLEON

S BRNĚNSKÝM ESEJISTOU, SPISOVATELEM A BÁSNÍKEM PAVLEM ŠVANDOU

JANA SOUKUPOVÁ

Pavel Švanda se narodil 6. června 1936 ve Znojmě, od roku 1938 žije a působí v Brně. Představitel generace Šestatřicátníků (Václav Havel, Jiří Kuběna atd.) působil po studiu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v 60. letech jako redaktor časopisu Host do domu a člen redakční rady Tváře, za normalizace vystřídal v souvislosti s politickými poměry řadu i dělnických zaměstnání. Po roce 1969 se stal samizdatovým spisovatelem, účastnil se neoficiálních brněnských filosofických aktivit. Od roku 1992 vyučuje v Brně na Divadelní fakultě JAMU, působí v redakci Revue Politika a přispívá do různých periodik, pravidelně třeba do revue pro kulturu a politiku Proglas. Vydal několik knih povídek, esejů i básní, v roce 1998 mu vyšel román Hodinka profesora Bojera, v roce 2002 novela Krajina s trnem v oku a roku 2007 obsáhlá vzpomínková kniha Paměť esejisty.

BRNO NENÍ PRAHA

*Brno bylo pro člověka, který žije ve sfé-
rách umění, vždy vnímáno jako méně vý-*

*hodné místo nežli Praha. Nemá naopak
i nějaké výhody?*

Myslím, že v Brně si člověk může zařídit prostor sám pro sebe, což mi v Praze připadá obtížnější. Neboť centrem vládnou různé společenské turbulence, které jedincem smýkají na tu či onu stranu. Vypadá to, že v hlavním městě se musí jít vždycky s hlavním proudem mínění: tam a pak zase zpátky. Brno je přece jen vhodnější k individuálnějšímu přemýšlení.

Čímpak to?

Méně peněz i vlivu k rozdělení, je tu zkrátka méně toho, o co se rvát.

Traduje se však, že dřív – alespoň do druhé světové války – mělo Brno víc nakročeno ke slávě.

Není-li to ovšem dodatečná interpretace. I mezi válkami byl brněnský kulturní život částečně německý, dokonce někteří čeští umělci byli do Brna posíláni vyložene proto, aby zde posílili český vliv, což byl myslím případ třeba Jiřího Mahena nebo Eduarda Miléna. Navíc český živel v Brně se vždy vztahoval k Praze, což je dáno pyramidovou, hierarchickou výstavbou každé národní kultury, která

musela a musí mít svůj vrchol ve vládním centru.

Ony i ty Lidové noviny ještě za první republiky skončily nakonec v Praze.

Dcera Karla Schulze mi vyprávěla, že když se její otec z profesních důvodů ocitl v Brně, myslím, že právě v redakci Lidovek, stěžoval si Eduardu Bassovi, že se v Brně nedá žít, že je to společensky pusté město. Na což mu Bass odpověděl, že žít se v Brně sice nedá, ale dá se v něm pracovat.

Četla jsem nedávno Studie z Café Lustig, které Petr Bezruč uveřejnil v časopise Švanda a v nichž si trpce stěžuje, jaký rozdíl zaznamenal mezi veselou a hluchou, „sangvinickou“ kavárnou pražskou a mrtvě působící brněnskou, kde se mlčky sedící melancholické týpky ani neusmějí na hezkou kasírku. Připadá mi divné, že by „melancholická moravská povaha“ měla takový vliv i na dvě další v Brně žijící a do kaváren hustě chodící národnosti – německou a židovskou.

Ony ty tři vrstvy žily ale do značné míry odděleně. Běžně se mezi sebou nemíchaly, i když se uzavírala například smíšená manželství. Víme, že existovaly brněnské kavárny vyloženě české, německé a židovské. Na druhé straně jsem se od pamětníka překvapivě doslechl, že prý všude platilo pravidlo, v jakém jazyce si host objednal, v takovém byl obsluhován. Dělo se tak prý i v kavárně Německého domu, společenském centru brněnských Němců na nynějším Moravském náměstí, kde prý český host byl obsluhován česky. Což však asi neznamená, že by se tam scházela česká společnost.

NOVÁ MÉDIA

Co se změnilo a právě v těchto časech možná nejvíce mění, je podoba médií. Dřív jedině dostupný zdroj informací, totiž tištěné slovo, doplnil rozhlas a televize

– a v dnešní době se informační kanály přesouvají dramatickou rychlostí ještě jinam. Co na ty změny říkáte?

Informační síť na internetu je samozřejmě imponující, ale nemůžu se zbavit dojmu, že to, co je běžně užíváno, týká se převážně povrchu přítomnosti. Často internet funguje prostě jako magazínové počteníčko.

Pravda, nejvíce se orientuje v období, od něhož jsou události zaznamenány pro ni vlastním způsobem, tedy nulami a jedničkami – „v bajtech“.

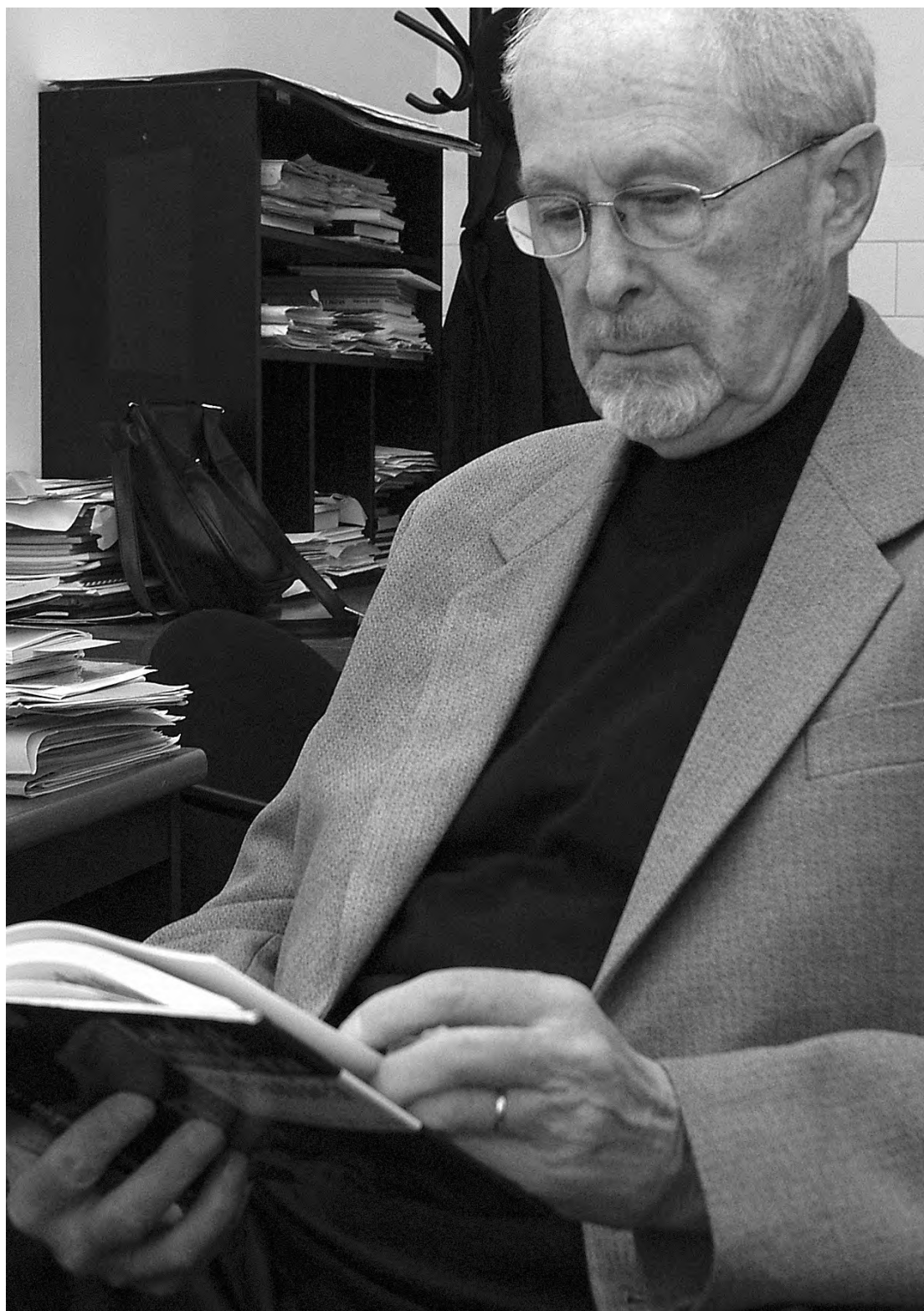
Klasická knižní kultura si více všímá širších souvislostí, běžný čtenář krásné literatury nevědomky reflektuje řekněme sto padesát i více let živé kulturní tradice, která se v nových médiích, jež chtějí žít hlavně dneškem, poněkud vytrácí. A tak slábne vědomí hlubších souvislostí, což přináší nebezpečí opakování chyb minulosti ve veřejném a hlavně v politickém životě.

Není vše právě u nás ještě podpořeno faktem, že za posledních padesát či šedesát let nemáme být ve své historii příliš na co hrdí?

Důvody k pýše si nakonec každý z nás může opatřit kdekoliv, má-li už tu potřebu hrdě se kohoutit. Z velkého nadhledu bychom to mohli shrnout tak, že jako všichni Středoevropané se i Češi dodatečně a obtížně vyrovnávají se dramaty dvacátého století – a kdo chce dnes soudit, co se kdysi správně mělo stát, tedy suď. Nemyslím si zkrátka, že bychom byli o moc horší než ostatní národy v našem sousedství. Lepší ovšem také ne.

Každopádně až tak dva roky zpět mám pocit, že jsme začali malinko reflektovat předlistopadové události. Přitom jsme na to měli už skoro osmnáct let.

V Německu také potřebovali ke zhodnocení druhé světové války, aby dorostla nová gene-

Fota: Michaela Dvořáková

race. Ale podívejme se na ten proces vyrovnávání se s minulostí věcně: dorůstající generace si totiž uvědomí, že pro generační zápolení s otci a dědečky taková světová válka nebo totalitní diktatura poskytují vynikající muniici. A mladí se začnou hlasitě ptát starých, „co jste to tehdy dělali“, protože i jim jde o místa profesorů, docentů, ředitelů, redaktorů... Pouhý idealismus a vůle k mravnosti bych tu v akci ani neviděl. Ale je to přirozené, tak to zkrátka chodí. I u nás je reflexe totality spíš v rukou mladé generace, která ovšem z komunismu zažila jen pozdní, „měkkou“ fázi. A ti si vytvořili svou vlastní, někdy překvapivě radikální, moralistní perspektivu.

dnes uděláme, musí být zjednodušující. Kdybychom se měli věnovat všem odstínům toho, co se stalo, žili bychom jen dějinami. Kde by pak zůstala živá naděje do budoucna? Ostatně jádro skutečně užitečné reflexe minulosti je v osobním svědomí člověka, nikoliv v mediálních debatách.

Ještě chvíli zůstaňme přece jen v minulosti: v jednom vašem článku mne zaujalo srovnání našich dvou bývalých prezidentů – Masaryka a Beneše. Pochopila jsem z něho, že jejich odlišné povahové vlastnosti mohly mít zásadně rozdílný vliv na běh našich dějin.

A zdá se vám ta reflexe zjednodušená?

Ona asi zjednodušená být musí. Když se dívám na události vlastního života – jak jsem kdysi na dění a lidi pohlížel, uvědomím si, že jsem se na totéž mohl dívat i z docela jiných úhlů. Což neznamená, že bych dodatečně měnil názor. I totožné stanovisko může nabízet různé perspektivy. Takže nakonec každý závěr o minulosti, který si

U Masaryka je ovšem třeba rozlišovat mezi profesorem a prezidentem. To byly dost odlišné figury, což si příliš neuvědomujeme. Přitom to bylo vidět i na Masarykově zevnějšku. Jako profesor chodil rozevlátý, v širáku, a jako prezident pak v brigádýrce a holínkách, jakoby vojensky oblečen. Masaryk však byl hlavně klasickým liberálem 19. století, jak o něm také poznamenal Isaiah Berlin. Předpokládal, že světový vý-

voj přeje postupnému osvobození člověka. I jeho větu, že „Vývoj jde doleva“, je třeba vidět v tom světle, že on se ještě konfrontoval s klasickým konzervatismem 19. století, se stavovskou společností. Beneš byl svým způsobem také na levici, ale už musel čelit krizi demokracie. Masaryk se na vrcholu života dožil rozkvětu demokracie a jejího vítězství v Evropě. Beneš naopak viděl, že se parlamentní demokracie dostává do morální i ekonomické defenzívy a že se po ní sápon totalitní systémy. Totalitářům může být nějaká demokracie zásadně ukradená. Oni mají vždycky svou vědeckou pravdu, a proto prý mají právo vládnout nám všemi prostředky, třeba i násilím. Beneš krizové situaci čelil pragmaticky, ovšem kolem poloviny 20. století ve střední Evropě zcela nevyhnutelně musel prohrát.

A prohrál by i Masaryk...

Jistě, za těch katastrofických „osmiček“ by u nás prohrál i Napoleon. Nevidím v minulosti ani v roce 1938, ani v letech 1948 či 1968, pro Československo žádnou šanci. Mocenské podmínky v Evropě byly ve všech případech objektivně dány a ani Masaryk by si nemohl vymyslet lepší.

BRNĚNSKÝ CHODEC

Několikrát jsem vás samotného potkala na procházkách kolem Brna, šel jste jakoby ponořený do vlastního světa. Když se vrátíme k začátku našeho rozhovoru, chodíte na těch špacírech vstřebávat ono zvláštní ovzduší moravské metropole a jejího okolí?

Ty procházky jsou má osobní potřeba, to je pravda, jako i to, že v Brně není nijak obtížné být za půl hodiny někde v lese, kde je ticho. Chodím opravdu rád a často. Chůze vyplavuje stres. Okysličuje duši.

Nějak se mi ty vaše procházky spojily i s vaší básní Stále v brněnském sborníku

Po městě, jež je mi souzeno, kterou vloni vydal Weles. V něm je Brno právě v duchu titulních veršů Ivana Blatného reflektováno jako město velmi teskné, začouzené, temné a melancholické.

Pro mé vnímání Brna existují spíše halasovská východiska. František Halas o brněnské atmosféře přece dokázal psát jaksi mezi řádky. S krásnou, až okázale královskou Prahou má průmyslové velkoměsto opravdu málo společného. Ale má jakousi poezii věčnosti a ironie, která přirozeně omezuje příliš se nadýmající ego.

Citlivé básnické duše prý dovedla zdejší atmosféra hodně krušit. Mahen i Těsnohlídek, později třeba spisovatel Miroslav Skála nebo váš jmenovec, mladý básník Pavel Švanda, kterého našli na dně Macochy (i když se říká, že ho tam možná hodila Státní bezpečnost), básník Libor Kadlec zvaný Filípek a ještě další – ti všichni spáchali sebevraždu. Je to náhoda – nebo za to přece jen „může“ zvláštní duch Brna.

Myslím, že za to mohou spíš psychické dispozice jednotlivců než město. Těsnohlídek se sebevraždou dávno koketoval. Je to znát v jeho poezii. Jiří Mahen měl v roce 1939 zase strach, že pro něj přijde gestapo, že ho vyhodí z práce, vystěhují z bytu... Problémy s depresemi nemají jen Brňáci.

Vidíte, třeba ze mne mluví prý pověstný brněnský mindrák spojený se stálou potřebou nějak své město obhajovat...

Je pravda, že si v Brně dost potrpíme na sebechválu. A že nemáme moc rádi novinky. Já jsem ale pevně přesvědčen, že celkově se brněnský kulturní život za posledních patnáct let neobyčejně obohatil. Za mých mladých let kdo chtěl dělat literaturu, jednoznačně musel odjet do Prahy a tam si stoupnout na konec fronty. Myslím třeba

N

frontu u bran nakladatelství. V Brně byl tehdy jen Blok, zajímavé nakladatelství, ale statutem tlačené hlavně k regionální tematice. A dnes má toto město několik velmi dobrých nakladatelství, vychází zde několik kulturních časopisů na velmi slušné úrovni. Z literárních je to dokonce dnes vůbec nejrespektovanější Host. Horší je to s úrovní brněnské televize. Ovšem s tou se divná zátěž průměrností, nebo kdovíčím vlastně, vleče, co já pamatuji, tedy už od založení místního studia.

Pravda, ostravská televizní odnož dává té naší na frak už pěkných pár let. Zato Divadlo Husa na provázku ne a ne dosáhnout na proslulost skvělé zakládající gardy, podobně jako dnešní HaDivadlo, o čínohře brněnského Národního divadla ani nemluvě...

Zajímavé je ovšem brněnské Divadlo U stolu, které hraje v Centru experimentálního divadla.

Stále se totiž takříkajíc drží věci, tedy obsahu inscenovaných textů. Umožňuje, aby jejich smysl vycházel najevo. Kdežto většina ostatních divadel vyrábí spíše různé osobité

variace na původní témata, což se ne vždy zcela povede.

Vidíte, já v tenhle jednoduchý recept taky pevně věřím. Ale teď trochu obligátněji. Proč vy jste vlastně začal psát? Také proto, že jste si tak líp i sám pro sebe zformuloval myšlenky?

Psaním se dostanu na dohled toho, co si vlastně myslím. Kvůli tomu jsem začal v osmnácti či dvaceti letech zkoušet literární aktivitu. Jde o vlastní princip literatury – dobrat se podstaty, nebo aspoň nechat vyjít najevo, jak se lidské věci právě vyvíjejí. Na rozdíl od žurnalistiky, která obvykle využívá (a v lepším případě kultivuje) povrch dění. Novinářské psaní je také milé, pracoval jsem u novin a psal jsem do nich rád. Ale člověk coby osoba mířící k duchovní zralosti se pouze s žurnalistikou daleko nedostane.

No ano, my novináři jen vyplňujeme předpřipravené škatulky – a ani myšlenkově u toho nesmíme „přetékat“. Stran počátků vašeho spisovatelství bych ovšem ráda podotkla, že coby člen slavné skupiny Šestatřicátníků (Václav Havel, Josef Topol, Věra Linhartová, Jiří Kuběna, Viola Fischerová, Alena Wagnerová...) jste měl poměrně velkou kliku na vrstevníky.

To ano. Nejen proto, že to byli vesměs chytří a příjemní mladí lidé, kteří se chtěli něco o sobě a o světě dozvědět, ale také proto, že šlo o generaci nejen vnějškově, ale také uvnitř velmi soutěživou. Člověk si mezi těmito přáteli nemohl dovolit zůstat netečný, kavárensky líný.

Aha, nešlo vám jen o to vydat knihu, ale k něčemu se také dobrat.

To byla nejspíš hlavní výhoda doby mého mládí: publikovat se moc nedalo, takže si člověk mohl počkat, až se ukáže, co se v něm vlastně skrývá. Mohl – nebo i musel, jak se to vezme.

Mezinárodní fórum mladého filmu v Berlíně:

Nejzajímavější přišlo z Východu

Mezinárodní fórum mladého filmu se letos odehrálo v rámci Berlinale a jeho hlavních pěti programových sekcí po osmatřicáté. O filmech Fóra se během Berlinale nepíše na titulních stránkách novin. A přesto jsou důležité. Letos byly důležité zejména pro nás, protože dokumentární film *Občan Havel* uvedlo právě Fórum.

A možná je to paradox: o tomto dokumentárním filmu se v německém tisku psalo skoro tolik jako loni o filmu *Obsluhoval jsem anglického krále*. Náš film totiž velmi dobře zapadl do celkově stále silněji dokumentárního proudu současné kinematografie.

Některé z filmů uváděných na Fóru pohnuly nebo ještě pohnou filmovou historií. Třeba dokumentární film o „dětech z Golzowa“. Je to filmová kronika, rozkročená na 47 letech. První díl této unikátní dokumentace vznikl už v roce 1961, kdy tehdejší asistent režie filmového studia DEFA v Babelsbergu Winfried Junge natočil první díl o svých bývalých spolužácích z městečka Golzow *Když jsem poprvé šel do školy*. Pak následovalo sedmáct dalších filmů až po ten poslední ...a ještě dnes žijí, který měl na letošním Fóru premiéru. Od roku 1978 spolupracuje na této unikátní časosběrné dokumentaci také režisérova manželka Barbara. Filmy o „dětech z Golzowa“ byly prezentovány na Berlinale poprvé v roce 1982. Jsou prakticky bez komentáře, pojednávající o jednoduchých věcech a jednoduchých lidech – někteří z Golzowských jsou strojní zámečníci. Jsou to filmy o jejich stárnutí, o jejich vojenských službách a prvních zaměstnáních, o jejich dovolených nebo pobytech na montážích za socialismu, o jejich životním stylu a jejich dětech, které zase v dalších dílech dospívají, prožívají pád zdi, nejistoty z kapitalismu, transformaci, přeškolení, desiluze, rozvody a nové svatby.

Fórum mladého filmu s chutí uvádí filmy, které ukazují jinou, odvrácenou tvář světa. Nejchudší filipínské čtvrti, problémy migrace a emigrace, konce levicového hnutí sedmdesátých let. Možná jedním z vůbec nejlepších filmů celého festivalu byl australský snímek *Lví syn* (Son of a Lion) v režii Benjaminu Gilmoura. Film sleduje osudy jedenáctiletého chlapce Niaze v městečku Darra na severozápadě Pákistánu, blízko afghánských hranic. Otec chce ze syna mít snipera. Muž je odchovaný hrdostí mudžahedínů ve válce proti Sovětům a nenávidí Američany a vůbec všechny velmoci. Věřící, že počítače a televize jsou „od ďábla“. Z Niaze chce mít „lvího syna“. Chlapec pracuje v otcově zbrojařské dílně, ale miluje múzy, například rabab, místní strunný nástroj. Navzdory pevně muslimské výchově má trochu jiné hodnoty než otec. Chce studovat. Jednoho dne uteče do Pešaváru ke strýci, který mu je schopen nabídnout radost vzdělání, protože sám je vzdělaný. Protiklad mezi ráží kalašnikova a silou vzdělání je něco, co bychom mohli nazvat hlavní myšlenkou filmu. Téma dítěte a zbraně

se objevuje nejen v tomto filmu. Je to přesně to, co stále silněji ovlivňuje dnešní svět a o čem ani film nemůže mlčet. *Lvi syn* je typickým obrazem dnešního dokumentaristického obratu v kinematografii, obratu k trpkým skutečnostem dnešního světa. Ukazuje běžný život po válce v Afghánistánu, což je věc velmi málo medializovaná. Skoro dokumentární pohledy na region zmítaný srážkou kultur jsou patrně to nejlepší, co k nám z filmu promlouvá. Film byl natočen vesměs tajně, aby nepopudil pákistánské úřady.

Ať se podíváme na jakou chceme programovou sekci letošního Berlinale, dokumenty přicházely a vítězily. Filmový dokument je svědectví o stavu dnešního světa a film se po dobách obžerství symbolismem přimyká opět k realitě. *Heavy Metal v Baghdádu*, *Standardní operační postup* nebo *Shahida – Alláhovy nevěsty* mají jedno společné: lidé se tu stávají vězni systému a nevědí, zda je viněn spíše systém nebo spíše lidský subjekt. Jsou to filmy, které svědčí o krizi humanity. *Shahida – Alláhovy nevěsty* je vyprávěním několika žen, které jsou uvězněny za napomáhání při teroristických útocích na Izrael. Ženy mluví o svých rodinách, o svých touhách. Jedna z nich, matka pěti dětí, hovoří například o tom, jak převážela sebevražděného atentátníka do Jeruzaléma. „Po dvou letech, které jsem s těmito ženami strávila, vůbec nevím, jestli vůbec mám odpovědi na otázky, proč dělaly to, co dělaly. Prostě tady nejsou jednoduché odpovědi. Chci tedy aspoň ukázat, že tyto ženy žily v extrémně konfliktním světě. Není tu ani černá, ani bílá, je tu jen mnohovrstevná paleta šedi, která tvoří realitu,“ říká režisérka Natalie Assouline.

Čínský film *Sweet Food City* (režie Gao Wendong) patří mezi typické ukázky čínské vlny všedního dne, které Fórum proslavilo v mezinárodním měřítku. Tato vlna tvoří pendant k oficiálnější, podstatně barvitější podobě čínské kinematografie. Svým způsobem jde opět o dokumentarismus. *Sweet Food City* se odehrává na severu Pekingu ve čtvrti, která rychle vyrostla, ale ještě rychleji opadáva, obyvatelé se toulají bez cíle nehostinnou betonovou končinou mezi socialismem a kapitalismem, žijí v betonových blocích s televizory a slepiciemi a z polozřícených zdí vybírají cihly, aby je mohli prodat dál. V televizi běží zprávy o dalším důlním neštěstí, což hrdinu příběhu, mladého nezaměstnaného, těžko nadchne k radosti ze života. Nezaměstnaný žije s mladou prostitutkou, ale jejich vztah je asexuální, zrovna tak jako všechno v tomhle filmu je šedé a bez sexu.

Filmy Mezinárodního fóra mladého filmu měly letos něco ze smutného ducha *Sweet Food City*. Film *Stezka* (El Camino) v kostaricko-nikaragujsko-francouzské koprodukcii je podobně bezvýhodný. Jeho režisérka Ištár Yasin se narodila v rodině Iráčana a Chilanky v Moskvě roku 1968, vystudovala tu a v dobách nikaragujské revoluce na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se odstěhovala do Kostariky. Ve svém prvním filmu se zabývá ilegální nikaragujskou emigrací do Kostariky v osmdesátých a devadesátých letech. Popisuje ji na osudu několika dvanáctiletých dětí, běženců, putujících džunglí z velké chudoby do menší chudoby. Japonský film *United Red Army* (režie Wakamatsu Koji) se vrací do doby paralelní s nikaragujskou revolucí – počátku sedmdesátých let. Jde o pozoruhodný paradokument o zrodu militantních studentských odbojových skupin. Studenti pocházeli z rodin, které se nikdy nesmířily s americkou okupací Japonska a na konci šedesátých let se vůdčí studentské síly a studentští ideologové spojili s německou RAF (Rote Armee Fraktion) a rozhodli se bojovat proti kapitalismu a proti americkému typu demokracie. Poměry v odbojových buňkách se nelišily od nejzuřivějšího teroru. Studenti museli biflovat marxleninské poučky a slepě naslouchat svým vůdcům. „Revoluční vojska“ měla své základny prakticky po celém Japonsku. Tady se zocelovali v ideologii třídního boje a diktatury proletariátu. Ti, kdo pochybovali, museli buď provést sebekritiku, nebo se smířit s tím, že revoluce je pozře. Málo revoluční členové byli ubiti a narychlo pohřbeni. Cílem bylo celosvětové povstání levice ve vyspělých zemích. *Stezka* i *United Red Army* jsou unikátními svědectvími o době, kdy se levicové hnutí internacionalizovalo a snažilo se obejmout celý svět. Na nemoci chudoby však navzdory všem krásným slovům lék nalézt nedovedlo.

RADOVAN HOLUB, BERLÍN

Na Babičku postmoderna neplatí

Kdyby žila Božena Němcová dnes a ne v neještěněrovanějším možném biedermeierovském období, byla by při svém obrovském talentu jednou z nejlepších světových spisovatelek. Tak mi to před pár lety řekl jeden můj velmi vzdělaný přítel, když si přečetl její časopisecké články sehnané v prostějovském antikvariátu.

A to prohlásil nad pouhými novinářskými črtami této „národní spisovatelky“ (1820–1862), které jejímu arcidílu *Babička* nesaahají ani po kotníky. Inscenovat podobný konglomerát osudových životních příběhů by nebylo nic lehkého, ani kdyby *Babičku* neobestíral národní mýtus podpořený ještě léty a léty povinné školní četby, která z nejrůznějších důvodů vyhovovala všem režimům této země v posledních nejméně šedesáti letech (jedině za druhé světové války se její vlastenecký duch nastitum jistě nehodil do krámu).

Velmi klasicky se tohoto úkolu podjal režisér František Čáp v roce 1940, kdy celý film s laskavou Terezií Brzkovou v hlavní roli měl potěšit již okupovaný národ. Také velmi poetický televizní snímek Antonína Moskalyka z roku 1971 s Jarmilou Kurandovou v titulní roli a mladičkou Libuší Šafránkovou coby Barunkou hrál na útěšné struny v dalším nelehkém období tohoto národa – při nastupující normalizaci.

Ale inscenovat *Babičku* v post-postmoderním období roku 2007 – a ještě na scéně pražského Národního divadla s legendární dvaosmdesátiletou Vlastou Chramostovou v titulní roli? To se bez úrazu nemohlo podařit ani režisérovi J. A. Pitínskému, ani dramaturgyni Lence Kolihové-Havlíkové. V podstatě si museli nutně naběhnout už proto, že klasické a příběhu poddané vyprávění by jim omlátili o hlavu jedni a částečně postmoderní výklad zase ti druzí. Zřejmě i proto se inovační snaha někde v půlce zasekla, což způsobilo, že s výsledkem nemohli být nadšení ani vyznačavi konzervativní, ani ti, kteří kopou za novodobé interpretace.

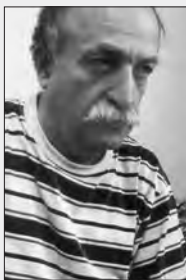
Ona se totiž *Babička* celou svou osudovou podstatou „neoklasickým“ výkladům usilovně brání. Životní příběhy se všemi vášněmi, válkami, láskami a tragédiemi, jak je osudové a jednoznačně viděla Božena Němcová, skřípou pod dotykem inovační inscenační snahy v každém slově. Naopak v interpretaci životem těžce zkoušené představitelky hlavní role, která i svým projevem inklinuje ke klasickému „heroickému“ divadelnímu projevu, se postavě *Babičky* dostává přesně toho, co od ní divák, čtenář očekává. Kulturní a vnitřně opravdového silného prožitku.

Ale bohužel tento účtyhodný, původně třípůlhodinový, poslední o asi dvacet minut zkrácený výkon fatálně drhne o záměrně křečovitý protivýklad ostatních postav, které shazují své postavy sice s hereckou noblesou, nicméně na úkor celého příběhu.

Málokde je tento naprosto protismyslný inscenační klíč tak jasně patrný jako na příběhu stavicím na Němcově *Babičce*. Málokde je tak očividné, že lidský osud vede do slepé uličky, když některé základní lidské hodnoty znevážíme postmoderním výkladem a přístupem. Málokde se příběh podobnému výkladu vzeprel se silou tak jednoznačnou.

JANA SOUKUPOVÁ

POTRÓBLÉ O PUL PATÉ

Bylo to jáso tu a výskání v kasárnách Na Slovanech v Plzni r. 1961, když nějaký vojnů původem z Brna označil nějakého Cajzla, neboli Čížka, že je „potróblé“. Kasárna plná vojnů ze severních Čech, z Práglu, z Maďárie, i z Prešpurku, toto adjektivum nikdy neslyšela. Říkalo se: ty pako, ty jsi praštěný pytle, ty dilino, či ty kokot naničhodný; ale „potróblé“? Bylo to, jako by vojnů vyslovující ono ošidné slovo a předložil pasport, a už to bylo nad slunce jasné: ten kofeň je z Brna!

Potróblé... jak to vzniklo? Byl ten člověk řemeslníkem potrubářem, nebo na něj spadla trouba? Cosi českého (čížkovského) přibližně podobného existuje: přitroublý. Ale co si pod tím představit: je to člověk v podobě roury, nebo trouby? Adjektivum „potróblé“ žije v Plzni Na Slovanech dál, i když kasárna jsou léta opuštěná. Toto adjektivum se tam prohání nad kalužemi jako uschlý list, nebo zmačkaný papír. A na blízkém hradu RADYNĚ straší od r. 1961 skřet jménem POTRÓBLENEC. Nejvíce se zjevuje o pul paté. Opět brněnská specialita: pul paté. Cajzlové šílí, když „slyšej“ toto určení času. Pul paté! Lahoda! Jako se může Brňák potřhat smíchy nad pražským „hele“, nebo „koukej“, Cajzl zase šílí a válí se po zemi smíchem nad „potróbencem“ a „pul patou“. Inu: „Jedes Tierchen hat seinen Plasierchen“, čili „Každé zvířátko má své potěšeníčko“.

Pul paté! Jesus Maria! Potróblé... šmankote! A ještě něco: Jest zvykem, že každý slušný a inteligentní člověk bydlí kupříkladu v ulici Rašínově, Masarykově, Husově, ba i jinde... aspoň u nás v Království českém. Ale v Markrabství moravském bydlí vojnů borci a kořeni, též štatloni, na Rašínově, Masarykově, Husově (Žanek Husůj se obrací v Kostnici ve svém imaginárním hrobě). Párdón, jak by řekl zesnulý demiurg Jan Novák, párdón (pravím teď já): to je nějaká barva... rašínová, masaryková, nebo husová?

A když někdo bydlí na ulici, a ne v ulici, tak bývá teda na chodníku, ne? Celé Brno (aspoň podle mluvy) přebývá na trotuáru, čili gěštajgu, po brněnsky.

Copak může slušný člověk přespávat na dlaždicích chodníku? Brňané celého světa, probudte se a spojte se s rozumem celého světa. Nejlepší o pul paté...

P.S. Představuji si Brňany, jak v pyžamech se válejí na gěštajgu. Divná to představa! Ovšem zase říkat, že bydlím v ulici té a té, je také uhozené, protože mi to nabuzuje představu, jak se občané zavrtávají pod dlaždice chodníku a bydlí v hlíně ulice. Tak si vyberte. Ďas aby to spral!

PAVEL ŘEZNÍČEK

VYCHYTAT VYCHYTÁVKY

Známe to sloveso ponejvíce z oblasti různých technologií, kde vyjadřovalo nehotovost nových výrobků či systémů, které si je ještě žádaly určitých úprav či odstranění leccakých nežádoucností, s nimiž nebylo jaksi předem počítáno, a až dodatečně se projevíly při zkušebním uvádění do praxe. Vývojáři tehdy říkali: „Ještě je třeba, podle toho, co přinese zkušební provoz, *vychytat* tomu *mouchy*, aby to mohlo do světa.“ Sloveso *vychytat* značilo tedy *zbavit chyb*, zdokonalit, dát něčemu konečnou podobu, nezatíženou utajenými vadami na kráse, které mohly v praxi diskvalifikovat dotyčný výrobek či systém v krajním případě až k nepoužitelnosti. – To, co bylo tedy *odstraněno* (čili *vychytáno*), byly nejružnější chyby, závady, nešvary a nečekané zádrhele všeho druhu – čili jevy vesměs rázu *zřetelně negativ-*

niho. Byly to jednoznačné vady a nešikovnosti, vyhlíhle víceméně mimoděk a proti vůli těch, kdo vec vymysleli, navrhli, zhotovili její prototyp a uváděli ji do reálného života.

Každá nevyzkoušená vec má svoje *brouky* – což doslova obráží jazyk anglický, ktorý pro toto *vychytávání závad* užívá označení „*debug*“, což by v češtině doslova znamenalo „*odbroukování*“, kdyby takové sloveso čeština měla; našťastí je nemá a doufejme ani nikdy mít nebude: náš jazyk místo *brouků* používá přesnějšího označení *mouchy*, hmyz neblaze obtížný – je tedy naprosto jasné, proč je nutné včas je vychytat.

Jenže – čas dělá své, a je marno nebrat to v úvahu. Dotyčné *VECHYTÁVÁNÍ* se v naší době stalo slovem bez přesnějšího zabarvení, výrazem neutrálním, takže jsem se dočetl ve kterési reklamě spojení „*KATALOG VECHYTÁVEK*“. – Ovšemže to nebyl souhrn špatností a chyb v daném oboru, ale *VÝBĚR* všeho, co dotyčná firma pokládala za hodna ctěné pozornosti čtoucích. Šlo tedy o *VÝBĚROVÝ KATALOG* a slovo „*vychytávka*“ tu stálo jako překvapivý mateník, obracející dosavadní negativní obsah v *doporučující souhrn* zboží (či služeb) rázu naopak *elimního* a žádoucího.

Nu což, i tak možno. Jen si musíme zvyknout: praví-li reklama České spořitelny „*Díky stále vychytenějším službám jsme vám blíž*“, je to, málo naplat, mimo jiné i doznání, že ty dosavadní patrně byly pěkně zablžené. A to snad dotyční *kreátoři* oné reklamní agentury na mysli neměli – jinak bychom si museli povzděchnout, že *díky den ze dne vygumovanější češtině* je náš jazyk zase o citelný kousíček chudší.

Dost možná je to jeho sudba – ale zbytečně urychlovat její příchod nemáme věru zapotřebí. Spíš je záhodno tyto hříchy vychytat, dokud je čas.

VZKAZUJE VLADIMÍR FUX

Hitlerův národní stát

Kniha, ktorú som potreboval čítať už dávno. Autor predkladá fakty o pozadí najväčšej hromadnej vraždy minulého storočia.

Vysvetľujú mnohé, dokonca vrhajú trochu svetla aj na otázku otázok: Ako sa to mohlo stať? Veď pred vznikom Tretej ríše neboli žiadne náznaky, že Nemci sa odlišujú od ostatných európskych národov. Nacionálni socialisti hovorili a vzorovom sociálnom štáte a hľadali všemožné reformné kroky, ktoré by Nemcom spríjemnili bremeno každodenného života. Hitler a jeho ľud jednali ako klasici politikové národné pohody. Téměř každou hodinu se ptali, jak lépe zajistit a zvýšit všeobecnou spokojenost. Inspiraci hledali v socialistických a komunistických zkušenostech.

Energia nacistické utopie mobilizovala predovšetkým nadšencov pre „veľké zajtrašky“ pod heslom „teraz alebo nikdy“. Takmer celá nastupujúca squadra NSDAP boli mladíci do tridsiatky, alebo tesne okolo nej. Nacionálny socializmus nevnímali ako diktatúru a neslobodu: „*Všetchni tihle muži a ženy, našli to, co chtěli a co mladé lidi obecně těší – vlastní odpovědnost, ještě neurované poměry, které vyžadují pionýrskou práci, nutnost bezdeché improvizace, neustálého osvědčování duševních a fyzických sil... Provozovali postpubertální hledání identity v plném prožitku zdánlivé všemohoucnosti.*“

Na program budovania nacistickej Ríše bolo treba veľa peňazí. Hitlerov štát bol však pred totálnym ekonomickým bankrotom. Najprv bolo teda treba „*vyvlastniť*“ (okradnúť) nemeckých Židov, potom Židov zahraničných a potom porobené národy. Odžidovštenie nacistického národného hospodárstva prebiehalo dôsledne a dôkladne až po „*zabavovanie dôchodkov, zdravotného a sociálneho poistenia, vynucovanie emi-*

CHEMIE OBJEVNÁ

Dozvíme-li se mimochodem z některé televize, že *trichlorethan* je *kyanidová sloučenina*, ani to nikoho velice nezaujme – přesto, že jde o tvrzení stejného kalibru jako říct, že je brambor rostlina okurkovitá. Je to zkrátka trochu mimo hlavní spektrum našich denních zájmů a u většiny diváctva to nevyvolá ani zasloužený podiv. Naopak ale může zaujmout vyhrůžka zločinců, že svou oběť rozpustí *ve stoprocentní kyselině chlorovodíkové čili solné*. Je to zlá představa, při které se jaksi nestačí dostat ke slovu fakt, že *stoprocentní kyselina solná neexistuje*: její podstata, plyn chlorovodík, se rozpouští ve vodě sice ochotně – ba uvolňuje se přitom i tepelná energie – leč chemicky čistá koncentrovaná kyselina solná má kolem 37% chlorovodíku, a ta technická ještě o něco méně. *Stoprocentní kyselina solná je tedy čirá desinformace* – kdo za ni může, suďtež božové chemičtí. (Nehledě k tomu, dodejme cynicky, že na mrtvoly je jediné koncentrovaná kyselina sírová, to ví každý čtenář detektivek.)

K vysvětlování poněkud svízelnější omyl nám byl sdělen na Nově: v jistě vodní nádrži byla zjištěna zvýšená kyselost, takže příslušní činitelé se „*rozhodli pH v nádrži snížit*“. Nehoda tohoto tvrzení tkví v tom, že dotyčné pH, kterým se jakožto umělé vytvořeným číslem běžně vyjadřuje kyselost či zásaditost roztoků, se na jejich pomyslné škále pohybuje *obráceně*: čím vyšší je kyselost, tím nižší přináležejí dotyčnému roztoku pH. Museli tedy příslušní činitelé *pH zvýšit* – je-li roztok dokonale neutrální, má pH=7, ale to má v praxi nejspíše jenom destilovaná voda. Příroda je většinou nakyslá – tak jí nepřidávejme tím, že se tak často tváříme kysele.

VZKAZUJE VLADIMÍR FUX

grácie s prázdnyimi rukami až po konečné riešenie“ v krematóriách Osvienčimu a inde.

S námahou som sa predieral stránkami knihy Aliho Götz. Musel som neustále myslieť na tých 90 percent slovenských Židov, ktorí – spolu s mojimi blízkymi a najbližšími – neprežili. Čo asi bolo spúšťačom „konečného riešenia“ v malej krajinke pod Tatrami? Oslabenie Československa po Mníchove v roku 1938 a následný rozpad tohto demokratického štátu? Vznik samostatného Slovenska, kde sa moci chopili nacionalisti a fašisti? Silná pozícia katolíckeho kléru, ktorého predstavitelia stáli v čele vládnucej Hlinkovej strany? Archetypálna nenávisť k Židom, konšpiračné teórie, animálna nedôvera v inakosť alebo obyčajná ľudská chamtivosť či strach? Ale veď je to jedno. Podstatné je, že dostatočný počet ľudí sa zoradil pod zástavou nacionálne socialistickej ideológie, rasovej teórie, vstúpil do polovojenských národných gárd a chopil sa diela – arizácie a deportácií.

Hitlerův národní stát, Götz Ali.

Praha 2007

FEDOR GÁL

Současné Srbsko

Sborník Současné Srbsko, s podtitulem Politika, kultura, Evropská unie, který vyšel ze sympozia, konaného v Brně, je třeba uvítat, a to hned z několika důvodů. Jeden tkví v tom, že české sdělovací prostředky zrovna neoplývají informacemi o Srbsku – ty jsou příliš často stručné a často málo

poučené. Navíc obvykle referují pouze o jednotlivých událostech, takže zvědavý čtenář si těžko

NOVÉ JMÉNO, NOVÝ ŽIVOT

Možná jste si nevšimli, jak se kdeco přejmenovává. Třeba firmy. Ale to pro nás nemá velký význam. To je jenom takové jednotvárné vlnění na hladině nové doby. Zprávy o tom, že se změnil název nějaké společnosti, nás nudí, protože stejně jako dříve ani teď nebude název český a my nepoznáme, komu vlastně firma patří, kam plynou její zisky, kde a zda vůbec platí daně a kdo ručí za její průšvihy. Pro mne například není žádný rozdíl mezi Telekomem, Telefonickou, Vodafonem a Ou Tů. Nechápu,

jak to s tím přejmenováváním vlastně bylo a proč se má česká firma jmenovat zrovna Ou Tů. Některá přejmenování mají na svědomí nepoučitelní vtipálci. Na apríla někdo přejmenoval Vojnův Městec na Vojtův Měsíc.

Přejmenování obcí a zeměpisných názvů může být ovšem úřední, státem podporované. Zajímavé je, že některé názvy v některých městech vadily a jinde ne. Tak třeba Moskevská ulice. V Brně i Praze tento název vadil, zatímco v Karlových Varech, nebo v Mostě si Moskevskou ulici nechali. Pokud jde o Карловы Вары, je důvod jasný. Ale proč v Mostě?

Přejmenovávalo se i v cizině. Mám schovanou stránku Rudého práva, na které jsou všechny zeměpisné názvy v SSSR, přejmenované podle Brežněva u příležitosti jeho pohřbu. Jmenovalo se to nějak jako „Opatření na zvětšení památky Leonida Iljiče Brežněva“. Na internetu (<http://klaudyar.psomart.cz/hodit/sssr.html>) se můžete podívat, jaké mají teď starosti se změnami názvů. Je tam toho několik stránek. (A to tam nejsou ulice, školy nebo závody). Třeba Buďonovka je nyní Novoazovsk, z Leninogorsku je Novaja Pismijanka, dřívější Machačkala je dnes Petrovsk-Port a město Mikojan, které se původně jmenovalo Kešiškent, je teď Jechegnadzor. No a město Brežněv se nyní jmenuje Naberežnyje Čel'ny.

Zaznamenal jsem i neúřední přejmenování. Tak třeba v obci Kunčina Ves (49 obyvatel) jsem objevil smaltovanou úřední tabuli s dvojjazyčným nápisem „Dunajská ulica“ (Duna utca). Místo Dunaje tam ale (občas) teče potok Býkovka. Nějaký žertěť tu ceduli asi ukradl v Komárně. A jsme u dalšího bodu. Lidé se také přejmenovávají. Činí tak dobrovolně. Tak například někteří trestaní pachatelé po návratu na svobodu mění svůj image, aby mohli začít nový život. Ladislav Vinkelbauer, který proslul svými vraždami a útekami, se změnil v Ladislava Nováka. Ze spartakiádního vraha Straky je také Novák. Britský občan David Fearn, úředník z Walsallu, se nechal přejmenovat na Jamese Bonda. To by nebylo nic až tak divného. On ale nechal ke svému jménu v matrice zapsat i názvy všech jedenadvaceti bondovských filmů.

A proč vám to vykládám? I vy se můžete přejmenovat! Nemůžete sehnat místo? Nemůžete najít manžela? Máte moc oblé tváře? Změňte jméno a vůbec celé image. Postup jak se mění jméno najdete na internetu [http://www.spolupprahu.cz/\(jaktleikwqvnha45yv0rr0jv\)/default.aspx?ido=311&sh=-1603182917](http://www.spolupprahu.cz/(jaktleikwqvnha45yv0rr0jv)/default.aspx?ido=311&sh=-1603182917). Navíc budete moderní. Jedna zpěvačka v televizi říkala, že s každým CD má nové image. Tak proč byste to nezkusili také?

VRATISLAV NECHUTA

ALIBI SLUŽEBNÍČKŮ

V knize Gottland, kterou recenzuji na jiném místě tohoto časopisu, napsal její autor Mariusz Szczygiel velmi pronikavou a přesnou větu o „desakralizovaném“ národě, který v nejateističtější zemi světa zvolil coby své „sakrum“ mnohonásobného zpěváka Karla Gotta, jehož lidé Zlatým slavíkem oceňovali za socialismu, raného kapitalismu i za kapitalismu rozvíjejícího se. Při popisu fronty lidí toužících spatřit muzeum žijícího Mistra, Gottland v Jevanech, si totiž všiml, že ti lidé se tu tlačí, „jako by se chtěli ujistit, že jejich život byl správný. Milovali Gotta a spolu s ním přežili komunismus.“

Podle mého je to skvělý postřeh. Vysvětluje mimo jiné, proč lidé dokázali často nadávat na Václava Havla – „s nímž“ rozhodně většina národa komunismus nepřežila (a proto měla problém se s ním ztotožnit či jím omluvit vlastní život) – a proč je pro ně daleko přijatelnější Václav Klaus, který si vedl v normalizační šedé zóně jako drtivá většina Čechů a Češek. Totiž průměrně.

Dovolte, abych v této souvislosti ocitovala tiskovou zprávu Ústeckého kraje, kterou hejtmanství vydalo po návštěvě Václava Klause: *„Take běžná slova se na chvilku zadrhla. Každého při setkání s prezidentem svazovala ojedinělost okamžiku, ale také úcta. K člověku, který je prvním mužem našeho státu. Všem, s nimiž se prezident včera setkal, hovořil, diskutoval, pozdravil, podal ruku, obdařil úsměvem, potkával očima – to sám usnadnil. Do Ústeckého kraje přijel státník, který nade vši pochybnost ví o regionu mnohé, který se umí bavit vážně i nevázně, ví, jak v které situaci téma odlehčit anebo odvést řeč,“* stojí na webových stránkách hejtmanství.

Jistě, silně to připomíná služebnickovské psaní námezdných pisálků druhé ligy, kteří plnili stránky českého tisku za všech totalit dvacátého století, ony oslavné plky Rudého práva a dalších tiskovin na adresu lidí mravně krajně pochybených: Stalina, Gottwalda, Brežněva...

Jenže, co se takoví psavci (ale i čtenáři) naučili, těžko se odnaučují, to za prvé. Ale hlavně se obávám, že každý národ potřebuje takového hrdinu, nejlépe mírně „zbožštělého“, aby z jeho průměru příliš nečněl. Adorujeme-li takového „profesůrka Klause“ (jak se sám tehle sebevědomý ekonom vyjadřoval o svém prezidentském protikandidátovi Janu Švejnarovi) – a to se všemi jeho slabostmi, ješitností, poučováním – a také zcela průměrnou statečností, zvyšujeme tím své vlastní mravní skóre. A podvědomě nám takováto „ikona“ opatřuje i alibi pro naši vlastní nehrdinnost.

JANA SOUKUPOVÁ

A VŠICHNI JSOU ŠTÍHLÍ

V brněnském Domě pánů z Kunštátu instalovali výstavu nazvanou Generace plus. Je působivá. Vrhne se na vás, nepustí vás, pozře vás. Vůbec nemusíte vědět, o co jde a o koho jde. Procházíte výstavním sálem a prodíráte se postavami v nadživotní velikosti. Usmívají se na vás, dívají se na vás, každá jiná, každá má svůj výraz, jako živá, jenom promluvit. Připadáte si, jako byste procházeli jeskyní s čínskými válečníky, které dal z hlíny vymodelovat princ Jing Čeng v zemi Č'hin ve třetím století před Kristem. Terakotových válečníků bylo osm tisíc, tady ti jsou z papundeklu a je jich třiapadesát, ale vypadají stejně odhodlaně. Jsou to architekti. Dali se vyfotografovat, nalepit na papundekl a vystavit. Z jedné strany je fotka, z druhé strany mají napsáno, jak se jmenují, co si myslí o současném světě a současně architektuře, taky tam mají jednu dvě nebo tři realizace nebo projekty. Organizátoři výstavy ale neměli v úmyslu udělat přehlídku zajímavých architektonických kreací, chtěli zjistit, zda je něco spojuje a co to je. Nejstarší se narodili ještě za první republiky a prošli

utváří souvislý, ucelený obraz o zemi, považované u nás kdysi takřka za bratrskou, jak dosvědčí pamětníci.

O širokém záběru symposia svědčí témata: od „aktuálních problémů srbské společnosti“ přes „kulturu v době hledání identity“ až po „politickou mapu Srbska“ a – jak jinak – „kosovskou otázku“. Opominuta nezbývala ani otázka „integrace Srbska do evropské bezpečnostní architektury“ a vztah církve a státu a spolupráce s haagským tribunálem. Jedním slovem, aspoň z našeho pohledu, pojednány byly nejdůležitější a nejpálčivější problémy této země. V krátkém shrnutí si povšimneme aspoň vyhlášení kosovské nezávislosti. Autorka příspěvku Mgr. Věra Stojarová analyzovala jednotlivé aktéry a zájmy etnických Albánců na Kosovu. Její závěr: jednostranně vyhlášená nezávislost Kosova bude mít záporné důsledky uvnitř EU i ve vztahu Rusko–USA a bude radikalizovat srbskou společnost.

Aktuálním problémem se zabývá rovněž PhDr. Václav Štěpánek (na snímku ze symposia) při charakteristice současné srbské společnosti. Její atmosféru považuje za dusivou, což je dáno i skutečností, že extremistické politické strany mají silnou oporu u veřejnosti. Zčásti je to způsobeno také slabou mezinárodní podporou demokratickým silám (například vzhledem k restriktivní vizové politice přes 70 % mladé generace nemůže vycestovat).

Sborník o současném Srbsku doporučujeme každému, kdo se zajímá o otázky především Srbska (a potažmo Kosova), ale i Balkánu, ba mezinárodní politiky vůbec.

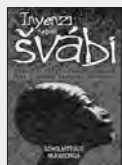
Současné Srbsko, vydala Masarykova univerzita v Brně, 2007.

ŠTĚPÁN STEIGER

O genocidě ve Rwandě

Dvě autobiografie, které vydalo brněnské nakladatelství Jota, jsou drastickým svědectvím

o genocidě ve Rwandě. Scholas-
tique Mukasonga nazvala svou
knížku *Inyenzi neboli švábi*. Tak
byli označováni Tutsiové a jako
s hmyzem určeným k vyhubení
s nimi také Hutové nakládali.
Autorka, jako jedna z mála tut-
sijských dívek, byla přijata na
prestižní lyceum, kde se stala
terčem posměšků i útoků. Její
studium bylo násilně přerušeno
vlnou etnických čistek. Po útěku

žila ve Francii, kde
ji zastihla zpráva
o vyvraždění téměř
miliónu Tutsiů zfa-
natizovanými Hu-
ty. Mezi ubitými
bylo i třicet devět
členů její rodiny. Teprve deset let
po etnickém masakru, tedy v roce
2004, navštívila rodnou zem, aby
nalezla poslední střípky do tra-
gické skládačky životních osudů
a pomyslně se rozloučila s těmi,
které tu kdysi zanechala...

Obyčejný muž autorů Paula Ruse-
sabaginiho a Toma Zoellnera je
zpracováním zdařilejší. Literární
podoba ani v nejmenším nezaos-
tává za dříve natočeným, vícekrát
právem oceněným filmem Hotel
Rwanda. Paul Rusesabagina,
manažer hotelu v hlavním městě
Rwandy, zachránil přes tisíc
tutsijských uprchlíků, kterým
poskytl úkryt. On sám po otci
Hutu, po matce Tutsi riskoval
dlouhou řadu dní život svůj i své
rodiny. Zde již nejde jen o příběh
jedince, který se dílem osudu stá-
vá obětí. Před čtenářem se rozvíjí
rozhodování a jednání obyčejné-
ho muže, který proti hrubé síle
v zájmu záchrany cizích lidských
životů využívá všech dostupných
prostředků: manipulace, nátlaku,
úskoků, známostí, uplácení. Au-
torům se podařilo sepsat nejen
napínavý příběh, ale vkloubit do
textu organicky a srozumitelně
potřebná fakta a historické realie.
Přiměřeným způsobem je osvět-
leno pozadí a kořeny nesmyslné
rwandské etnické čistky, nejtěžší
po 2. světové válce. Vzpomínka
na čas koloniální nadvlády, která
propojila do jednoho celku různé
kmeny, napovídá ledacos o nálo-
žích budoucích výbuchů. Temná

nekrušnější časy totalitní, kdy se architektura scvrkla na projektování pa-
nelových sídlišť, čtyřicátníci studovali v rozvolněných šedesátých letech
– a mnozí toho využili a odešli za kopečky, těm nejmladším snad leží
svět u nohou. Co si o tom ti i oni myslí, přečtete si. Mně zaujalo zejména
to, že všichni, jak tam jsou, ať vyznačují funkcionalismu, modernisti či
postmodernisti – jsou štíhlí a štíhlé. Vypadá to, že nenajdete v českých
zemích obtloustlého architekta. Na papundecklech jsem se dočetl, že je
to proto, že dnešní architekt tráví většinu času sprintováním mezi gran-
tovou komisí, investorem, stavebním úřadem, firmou, co staví, bankou
a exekutorem. (lav)

JAKÝ PREZIDENT, TAKOVÝ DÁREK

Svůj čas už dlouho dělím mezi Francii a Čechy. Mám také francouzské
přátele. Nedávno jsem u kanálu Saint-Martin potkala kamaráda Pierra.
Nevypadal dobře, zasmušile pozoroval vodní hladinu. *Co je ti?* zeptala
jsem se účastně. *Nemám ani sous.* Na vysvětlenou pak dodal: *Právě jsem*
zaplatil contravention, pokutu, za trest. *A za co?* – pokračovala jsem už
lhotejně, nepochybovala jsem, že za špatné parkování. *Za povyšování*
nad národní menšinu, odpověděl k mému úžasu. Nechápala jsem. Pierre
má za souseda Mustafu a jeho početnou rodinu – no, někdy spolu vypijí
skleničku, jindy dojde k neshodě. Nedávno Pierre spěchal ráno do školy,
po noci ne právě klidné, a pozdravil souseda vyklepávajícího kobereček,
zřejmě úklid po veselé návštěvě. Kromě obvyklého bonjour můj kamarád
Pierre dodal možná trochu podrážděně: *No, takhle ho nenastartuješ. – Já*
vím, usmíval se Mustafa.

Za pár dní byl Pierre předvolán před svědomitého francouzského státního
úředníka a potrestán za rasistický a neuctivý výrok, kterým urazil svého
souseda maghrebského původu. Sečteno a podtrženo: Pierre zaplatil po-
kutu ve výši slušného pánského obleku, vystaveného ve vitríně někde na
Saint-Germain-des-Prés, luxusní třídě, kde ani v období vrcholného *soldu*
nepořídíte nic levně. Nákup tam přijde vždycky na pár stovek až tisícovku
eur, což jsou pěkné peníze.

Kdepak v Česku. Tady státní úředníci bez mrknutí oka požehnají ne-
onacistům pochod západočeskou metropolí. Před plzeňskou Velkou
synagogou je chrání policie, stížená náhlou hluchotou, takže neslyší, že
holohlaví hoši posílají *židy do plynu*. A v obavách o jejich bezpečnost je
ještě vlastními autobusy dopraví na nádraží.

Vyznamenání bratrů Mašínů a jejich kamaráda, taky si pletoucího českou
zem s Divokým západem, je jen v duchu té logiky. Zestárlí *hoši* ani dnes
svých činů nelitují. Vlastně se mýlím a se mnou i Ivan Medek v Lidových
novinách z 2. března: Mašínové přece jen jednou lítost projevili; to když
zalitovali, že *nebyli dost důslední a nezbavili se taky taxikáře...* Jinak
své oběti považují za *vedlejší produkt*; jenže podpalovat stohy, hasícímu
vystřelit oko, podřezat spoutaného, zastřelil účetního a ukrást peníze na
výplaty jsou kriminální činy, nikoliv odboj.

Tady má zpupnost pré. V tomto kontextu působí přímo jako symbol, že
na vrcholnou státnickou návštěvu veze česká delegace do Ameriky pušku
jako dar pro hlavu státu. Jen mne tak napadá, co by asi řekl prezident Ma-
saryk, kdyby mu lékař a spisovatel František Langer přinesl na návštěvu
pušku v dárkovém balení?! No, jaký prezident, takový dárek.

Poslední události nápadně připomínají drsnou školu Raymonda Chandle-
ra, jeho ostří chlapci rozhodně netrpěli vybraným chováním a citem pro
míru už vůbec ne; Phil Marlowe se s nimi něco natrápil.

A tak po dlouhé době svítl jako jediný světlý bod na politickém nebi čin
českého prezidenta, kterým vrátil Sněmovně sadistický zákon, dovolující
trýznit lišky. LADISLAVA CHATEAU

SPRAVEDLNOST PO TŘICETI LETECH

V posledním dvojčísle roku 2007 jsme vzpomněli případu evangelického faráře Jana Šimsy, kterého v roce 1978 odsoudil Městský soud v Brně (rozsudek potvrdil Krajský soud) za napadení veřejného činitele k osmi měsícním nepodmíněně. Stalo se totiž, že mladý příslušník SNB při domovní prohlídce u Šimsů vytrhl paní Šimsově z ruky dopis od filosofa Jana Patočky, pan farář Šimsa bráně svou choť strčil do příslušníka, ten spadl na postel a farář Šimsa upadl na něj a jeho tvář se dostala do styku s hýžděmi mladého příslušníka. Ostatní příslušníci se začali smát, nicméně mladý příslušník to považoval za pohanu a farář Šimsa byl odsouzen za napadení.

Po devěťadvaceti letech podal současný ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil stížnost pro porušení zákona v případě Jana Šimsy. Ale Nejvyšší soud loni v červenci rozsudky z roku 1987 potvrdil s tím, že soudy tehdy postupovaly správně, navzdory tehdejší politické situaci. Tento loňský nálezný Nejvyššího soud rozhořčil spoustu lidí i nás, kteří jsme pak uveřejnili rozbor situace v současné justici. Jan Šimsa se odvolal k Ústavnímu soudu. Dnes můžeme se zadostiučiněním říci, že ten 10. března usnesení Nejvyššího soudu zrušil. V odůvodnění uvedl, že se Nejvyšší soud se nezabýval tím, co se v skutku v roce 1978 stalo, ani společenskou a politickou situaci té doby a postavením obviněného. Znamená to, že Nejvyšší soud se bude znovu zabývat celou věcí, ovšem podle znění nálezu Ústavního soudu, který musí respektovat. Ústavní soud se na rozdíl od soudů nižších instancí podrobně zabýval jak postavením faráře Šimsy, tak situací celé Československé církve evangelické a vzal v potaz i publikované materiály o činnosti Státní bezpečnosti v sedmdesátých letech minulého století i situaci a postihy disidentů z okruhu Charty 77. LADISLAV VENCÁLEK

DOROZUMĚT SE - A POROZUMĚT SI

Došlo mi usnesení Městského soudu. Je zakončeno poučením se závěrečnou větou tohoto znění: „Usnesení je vykonatelné [bez čárky] jakmile nabude právní moci, [s čárkou] ohledně lhůty k plnění jejím uplynutím.“ Že je usnesení vykonatelné, je z textu pochopitelné, jinak se to má se slovním útvarem, který následuje. Jednotlivá slova nekladou odpor a dávají smysl, jak jdou jedno za druhým; ve svém úhrnu s mocnou názorností ilustrují základní strukturalistickou poučku, že celek je víc než prostý součet částí a že v jednotlivých součástkách bychom marně hledali vlastnosti nově vzniklé kvality. Jaká hlava musela vymyslet tu nevšední drůzu, která suverénně vyřadila informační funkci a přitahuje pozornost sama o sobě jako svěbytný a soběstačný projev jazykové kultury!

Zašel jsem pro vysvětlení na Městský soud. Tam tomu rozuměli.

MILAN SUCHOMEL

DO BAŤUŽKU OSMIČEK

Do baťužku radostných i tragických osmiček v našich dějinách patří samozřejmě i rok 1918, rok vzniku samostatného Československa. V záplavě událostí oněch dnů na území tehdejší republiky možná tak trochu stranou zůstává zajímavá skutečnost, že moc nového státu vstoupila do Bratislavy až v lednu roku 1919, a to spolu s československým vojskem, které ji obsadilo. Bylo to bez boje, ale historik Robert Kvaček říká, že také bez valného porozumění a chladně přijato. Prvním ministrem nové vlády, který dorazil do Bratislavy 4. února 1919, byl Vavro Šrobár, jeden z „mužů října“ (Švehla, Rašín, Stříbrný, Soukup, Šrobár). Ministerstvo s plnou mocí pro Slovensko sídlilo v Žilině a nová republika měla mnohem větší podporu ve venkovských oblastech, na středním Slovensku, nebo na slovensko-moravském pomezí,

Afrika krutostí nedávných dějů, zdá se Evropanu nepochopitelná. Přesto se z emocionální hloubi může vynořit dotaz, zda mimo jiné neexistuje i jistá spojitost těch neuvěřitelných hrůz s někdejšími příchodem „bílého muže“ i s jeho dnešními kroky na africké pevnině.

Nakladatelství Jota, Invenzi neboli švábi a Obyčejný muž, 2007
JAROSLAV ŠTĚPANÍK

Hvězdy kvelbu podruhé

Když Pavel Řezníček, znám jako sarkastický a neutíšitelnou imaginací hnaný surrealista, vydal v roce 1991 román Hvězdy kvelbu,

překvapil mnohé laskavým humorem. Usídlen již v pražské diaspoře, nechal ve vzpomínkové knize na mládí čtenáře nahlédnout do sedmi šťastných let života v pronajatém krámku, spojených s tzv. Brněnskou bohémou. Kniha tehdy potěšila nejen spoustu přímých aktérů, kteří v knize rozšifrovali svá jména, ale i ty, kteří v požehnaných šedesátých letech sledovali věci těchto, byť zpoza rohu. Letošní druhé vydání má ambici potěšit všechny, kteří k Brnu oné doby a mnohým zmíněným mají vztah. V knize defilují postavy, které po letech vešly v širší známost. Například dramatik a spisovatel Arnošt Goldflam, básník Jiří Veselský, muzikolog Miloš Štědroň a mnozí další.

Řezníčkově Brno je Brnem básníků Nikolajčika a Strádala (Mikuláška a Skácela), stejně jako proslulého brněnského chochara Juc. Tížka. K jedinému cíli jsou v něm sladěny umakartové prostory pivního bufetu Koruna i noblesní mramorové stolky kavárny Bellevue. Tím cílem je poetika. V Řezníčkově kvelbu, v části Brna obývané převážně romskou komunitou, poznáme také Romy ještě v dobách, kdy nebyli otázkou. Smutnou a dojemnou skutečností je, že

v původní dedikaci byli uvedeni čtyři, kteří odešli k většině. Nyní je jich třináct.

Pavel Řezníček, Hvězdy kvelbu, druhé vydání, Host 2007

KAREL NEČAS

Výtečný Gottland

Knihu ověřenou (mimo jiné) cenou polských čtenářů, novinářů a knihkupců napsal letos dvaadvacetiletý polský novinář Ma-

riusz Szczygiel, redaktor prestižního listu Gazeta Wyborcza.

I když běžný čtenář novin si možná název jeho knihy Gottland vybaví hlavně v souvislosti s mediálně propíraným sporem majitelů muzea zpěváka Karla Gotta, kterým se nelíbilo užití téhož jména, které oni dali svatostánku žijícího pěvce, ta kniha je rozhodně velmi pozoruhodná sama o sobě.

Přestože právě nemiluji, když mi někdo na přebal knihy umísť pásku s nápisem Bestseller, jak to učinilo pražské nakladatelství Dokořán, které knihu v minulém roce vydalo, musím uznat, že jde nejspíš o označení zcela patřičné. Ta kniha je skutečně výtečná. Nejen zasvěceně napsaná, erudovaná a vyvážená, ale ve stylu tak lehoučkém, přesném a elegantním, že je opravdový požitek nechat se tímto dokumentem o překotných českých dějinách 20. století táhnout dál a dál.

Mariusz Szczygiel probádal nejen naše (ještě ne zcela otevřené) archivy. Hledal pamětníky, svědky, neoficiálně poskytnutá svědectví... A zaznamenal bez předsudků všecko, co uznal za klíčové. O kom kniha vlastně je? Ne o nejznámějších či příliš zprofanovaných. Ale o lidech přece jen dost proslulých: jde o dějiny rodiny Baťů, Lídy Baarové, sochaře Stalinova pomníku na Letné Otakara Švece, spisovatele Jana Procházky, zpěvačky Marty Kubišové, političky Jaroslavy Moserové i některých dalších. Szczygielovi se podařilo stvořit

nežli v Bratislavě. Však taky příjezd Vavro Šrobára do Bratislavy pomáhal zajišťovat i skupinky slovenských a českých vlastenců. „...například ze Skalice profesor tamního gymnázia Jan Úlehla se skalickou muzikou a svými přáteli“, píše Robert Kvaček. Dělal klaku a zpěvem se snažili rozeselit netečné Bratislavany. Slavnostní okamžiky přijelo podpořit i Národní divadlo z Prahy, v bratislavském divadle zahráli pod taktovkou Jaroslava Kvapila Prodanou nevěstu. „Ale bylo to obtížné období“, konstatuje Robert Kvaček, „ministr pro správu Slovenska – to byla nevděčná úloha, protože spojovat české země a Slovensko byl olbřímí úkol a Šrobár pro něj na Slovensku nacházel jenom velmi malou oporu.“ Na Slovensku později Šrobár spoluzakládal agrární stranu, nicméně zápas o vůdcovství prohrál s Milanem Hodžou. Začátkem 20. let ještě vedl resort školství, ale jeho hvězda začala pomalu pohasínat, i když nadále byl poslancem nebo později senátorem. „Zajímavě se do politiky vrátil za druhé světové války, kdy se stal takovým symbolem občanského odboje na Slovensku, jedním ze dvou předsedů Slovenské národní rady, druhým byl komunista Karol Šmidke. Z této pozice vešel i do první československé vlády, a to dost překvapivě jako ministr financí. Na jaře 1946 si na Slovensku založil vlastní stranu, Stranu slobody, ale byla to marginální strana, která neovlivnila ani slovenské volby v roce 1946, ani další slovenský politický život.“ Šrobár byl postava svým způsobem heroická i tragická. „Na rozdíl od ostatních „mužů října“ se totiž angažoval ještě po únoru 1948. Gottwald si ho vybral do vlády, Šrobár se stal ministrem pro sjednocení zákonů, ale byl tam spíš jenom takovou postavou, která měla vzbuzovat úctu,“ říká Robert Kvaček. V roce 1950 Šrobár v Olomouci zemřel. (lav)

NA TÉMA FACKA

Jsem z generace, pro niž tzv. výchovný pohlavek nebyl v dětství ničím neobvyklým. Od otce jsem dostal facku, pokud pamatuji, pouze jedenkrát, a to zaslouženě. Žádnou újmu na těle ani na duši mi nepůsobila. Ve škole byl ovšem rejstřík trestů bohatý. Klečení v koutě, stání v rohu třídy, rákoskou na natažené dlaně, vytahání za vlasy, (snad pověstné knižní vykrákání), pozdvižení provinilce tahem za ucho, vrh křídou, houbou či klíči po provinilci aj. Měli jsme i učitele, který nebyl schopen udržet sebemenší kázeň. Když už to nešlo dál, rozeběhl se k malému ničemovi se zatoutou pěstí, pak se před ním zastavil, zakroutil hlavou, a nic. Vřelo to u něj jako v kotli, žáci si dělali, co chtěli. Ředitelka školy, energická žena, požívající u sboru i žáků jednoznačnou autoritu, se čas od času před hluchící třídou zastavila. Pak rázně vstoupila do třídy, vyvolala největší výtečnický, srovnala je do řady a každému s radou do života jednu ubalila. O zaslouženosti trestu postižení nepochybovali a byl pro ně přijatelnější než zápis v žákovské knížce, po němž by doma u většiny následoval trest těžší.

Dobře že tělesné tresty ze škol zmizely. Nepatří ani do výchovy v rodině. Jsou zpravidla, jak se říká, kapitulací vychovatele. Tresty v afektu mívají často opačný efekt, vedou k pocitu směřnosti či trapnosti. Mnohem horší než pohlavek jsou ale tresty chladně vykalkulované s tendencí ponižit, deptat. Existuje množství provinění výchovy, které napáchají nesrovnatelně vážnější důsledky než „výchovný záhlavek“. S návrhem na úplný zákaz tělesných trestů přišla ministryně pro lidská práva Džamila Stehlíková a mnoho pozitivní odezvy nesklidila. Přemýšlet o uzákonění postihu rodičů pro pohlavek je nadbytečné. Týrání je postižitelné současnými zákony. Paní ministryně po svém původním návrhu zmírnila, když připustila: „Ojedinelý pohlavek nebo plácnutí přes zadek by možná nevařilo. Ale třeba taková facka je už přes míru.“ Jak bude právo diferencovat pohlavek od facky, nevím. Výjimečný, zasloužený pohlavek sotva srahae vážnější roli ve vývoji průměrného dítěte, vyrůstajícího v běžné rodině s dobrými citovými vztahy. Zaměříme pozornost raději na typy výchovy, někdy zabíhající až do patologie, které přitom dítěti nekřiví ani vlas na hlavě. JAROSLAV ŠTĚPANÍK

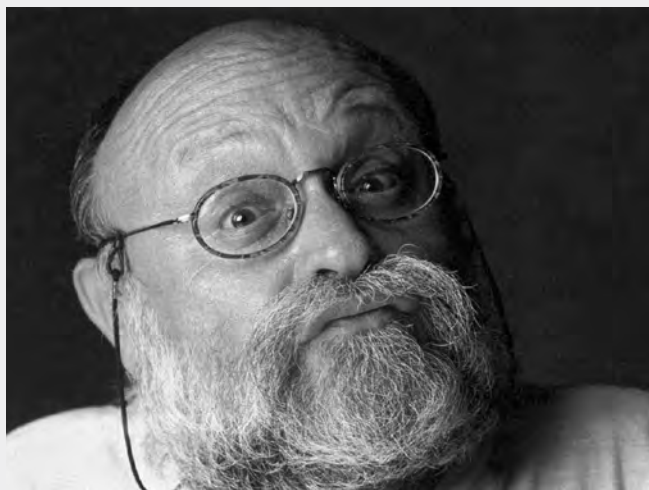
PENÍZE JSOU PÁNY SVĚTA

Před lety jsem měl v ČT pravidelný pořad Za (Ve, Mezi) dveřmi je A. G., který se věnoval různým, všeobecně kulturním tématům. Jeden díl byl také věnován kulturním zájmům politiků, hovořili tam různí politici všech stran a výsledek byl pozoruhodný, aspoň pro mě a doufám, že tehdy i pro diváky. Že mají různé zájmy a různý vkus, to mě ani neudivovalo, ale že je to tak pokleslé a banální, případně prázdné, to jsem opravdu nečekal. Nejvíc mě ale zarazilo to, že to necítili jako nějaký nedostatek. Ba právě naopak. Svůj nevkus a pseudolidovost brali jako vrchní latku a míru všech věcí a honosili se tím, ba někteří svou prázdnotou i vychloubali.

Přestal jsem tomu pak věnovat pozornost a vlastně jsem i na to zapomněl. Teď se to ale samo vrátilo a já se nestačím divit. Čemu? Diskusi o financování pražských divadel, samozřejmě potažmo i brněnských a jiných. Četl jsem totiž rozhovor s pražským radním ve věcech kultury rozhodujícím a jeho názory byly velmi tristní, jako například že divadlo, které si na sebe nevydělá, nemá právo na existenci, a že je potřeba přispívat divadlům mimo jiné podle počtu prodaných vstupenek a tak dále. Samozřejmě, tlak, takže i lobbying přichází od divadel vzniklých za účelem podnikatelským s následným ziskem. Těch divadel už je hodně a konkurence je velká, čili je patrně nutno získávat peníze i jinde, a to znamená od magistrátu.

A tak jsem viděl pana majitele divadla Broadway přijíždět žlutým sportákem, jaký si žádný normální nepodnikající divadelník nemůže dovolit a pán nám pak sdělil, že by všem divadlům příspěvky vůbec zrušil a kdo přežije deset let, ten má právo na existenci a tedy i příspěvek. Jiný pán, známý zpěvák, který má divadlo v Jungmannově ulici, nám v ČT sdělil, že už moc dlouho rozdělují peníze levicoví intelektuálové a tomu je třeba už konečně zamezit. Vůbec byla zde zvláštní úloha tohoto televizního příspěvku! Hovory byly vedeny – až na jednu výjimku – výhradně s reprezentanty kulturního průmyslu, čili s představiteli a zástupci divadel vzniklých a podnikajících za účelem zisku. Na tom ovšem není zdaleka nic špatného!

Kdo chce a umí to, ten ať jen divadelně i jinak podniká! Špatné je ovšem to, že se taková divadla staví v potřebě podpory, fungování a všeho, čili tedy financování, ať už z menší či větší části na úrovni divadel, jejichž prvořadým smyslem není zisk, ale služba. To znamená – co nejvíce kvalitní, možná i náročné, s uměleckou ambicí vzniklé produkce, co nejpestřejšího spektra, dostat k co možná nejširšímu počtu diváků. Tedy, pokud možno,

napínavý zcela nemytický pohled na naši tuzemskou historii – v níž ani nemoralizuje, ani neustupuje před nepřijemnostmi. Rozhodně nejde o žádné prvoplánové čtení, které by hladilo tuzemce po duši. Naopak.

Autor za tento cyklus reportáží dostal i polskou cenu Melchior za „největší přínos v oblasti literatury faktu“. Zřejmě právem. Jeho práce na našem území je totiž jedním slovem objevitelská. Provedl to, co měli naši novináři, historici či literární tvůrci provést už dávno – a nač se jim patrně nedostávalo odvahy, vůle a vytrvalosti...

Mariusz Szczygiel, Gottland, Dokořán 2007

JANA SOUKUPOVÁ

Každý den odvahy

Filmový debut Evalda Schorma (1931–1988) Každý den odvahy je považován za zásadní a průkopnické dílo české nové vlny. Dělnický úderník Jarde (Jan Kačer) je na počátku šedesátých let nespokojen s probíhajícím společenským vývojem. V ideologických a jednoduchých schématech padesátých let se Jarde zjevně cítil dobře – naučil se s ním pohybovat a bez výhrad se s ním identifikoval. Tyto výhody však na rozdíl od jiných nevyužil k funkcionářské kariéře a stále žije v iluzi, že svými angažovanými aktivitami vlastně nezištně slouží prostým lidem.

Situaci navíc komplikuje neoddělitelnost oněch z Jardova pohledu negativních jevů. Znechucení z všudypřítomného státu a touha po autentické privátní sféře se střídají s maloměšťačtím a cynismem. Jardovy problémy v pracovní či společenské oblasti se nakonec zákonitě promítají i do vztahu s jeho partnerkou Věrou (Jana Brejchová), čímž je ještě posilována jeho osobní bezradnost. Velmi zásadní je postava novináře (Vlastimil Brodský),

také on v sobě spojuje rozporuplnost oněch let, a to – s odstupem – možná ještě výrazněji než Jarda. Na přímý zásah tehdejších „nejvyšších míst“ byla premiéra filmu o rok odložena, díky cenzurnímu zásahu navíc zmizel prolog a epilog (bajka Sup Franze Kafky).

Velmi přínosné je srovnání s filmem Andrzeje Wajdy *Člověk z mramoru* (1976), líčícím osudy známého úderníka polských padesátých let. Zajímavý časový posun i odlišnost pojetí mezi oběma snímky je dán širšími společenskými souvislostmi a jejich odrazem ve filmu: českou novou vlnou v šedesátých letech a polským filmem morálního neklidu v letech sedmdesátých.

Vydání na DVD obsahuje pak kromě filmu ještě fotogalerii, filmografie a rozhovory s Janem Kačerem, Janou Brejchovou a Jirínou Jiráskovou.

Evald Schorm, Každý den odvalu, ČČV/Bonton, Praha 2008

PAVEL HLAVATÝ

Hlubší pohled na jazyk

Jan Dostál (nar. 1920) je mimo jiné autorem knih *Tři kapitoly o Komenském*, *Poselství Vánoc*, *Tvořivá řeč a Šest základních cvičení* a překladatelem Chymické svatby Christiana Rosenkreutze, Novalisových Hymnů noci, Pohádky J. W. Goetha a řady děl Rudolfa Steinera.

Jeho nová a rozsahem nevelká publikace *Život s duchem jazyka* je sice primárně určena učitelům waldorfských škol, ale svým pojetím je přínosná pro všechny, kteří se zamýšlejí nad hlubším smyslem a utvářením – nejenom mateřského – jazyka. Autor se nejprve zabývá tím, „o čem vypovídá jazyk“ a „čemu všemu slouží řeč“. Vedle velkého množství vlastních je přitom využito i příkladů z průkopnických děl Pavla Eisnera *Chrám a tvrz* a *Čeština poklepek a poslechem*.

Nejde však pouze o jednotlivá slova či slovní spojení, ale i hlubší a zásadnější témata:

i ne příliš drahé, tak aby na to mohli dosáhnout i studenti a sociálně slabší vrstvy. K tomu ovšem patří i divadelní experiment a různé okrajové žánry, které posunují věci kupředu.

Přece kdyby tyto věci neexistovaly, bude se hrát, svítit, zvučit, bude se inscenovat možná pořád jako v devatenáctém století. Podnikatelské subjekty tyto snad novátorské cesty nevyhledávají, nerazí a nepreferují, protože to jejich divák nežádá, to není účel, kvůli kterému tato divadla navštěvuje. Na druhé straně ovšem z výdobytků hledačského divadla těží a z objevených cest si berou dle chuti. A protože mají často i peníze, tak si to mohou dovolit, byť to jsou mnohdy prostředky povýtce technické, jako třeba sofistickované reflektory a podobně.

Pokud by tedy například vznikl nějaký divadelní organismus, který přináší věci progresivní a inspirativní pro divadlo budoucnosti, zanikl by možná dříve, než by své novinky mohl veřejnosti nabídnout. Za prvé by tam patrně nechodilo moc lidí, protože jsou vedeni více ke konzumaci než k čemukoliv jinému a bylo by jim na to líto peněz, a za druhé by odjinud žádné peníze tvůrci nedostali, právě proto, že prodali málo vstupenek a tedy si finanční podporu nezaslouží.

To se ovšem netýká jen divadel, i když o nich jsem dnes psal. Týká se to podpory kulturních a uměleckých aktivit všeho druhu. Někdo může také argumentovat a také tak činit, že nejlepší umělec je hladový umělec (herec, malíř, básník atd.). Na to se ovšem nedá říct nic jiného, než že taková argumentace je pod úroveň diskuse a že je to blbost, kterou může vypustit z úst zase jen hlupák. Já mohu naopak tvrdit totéž o politicích a rád bych si takového i představil. Nakonec i hladový extraligový hráč, který z platu nemůže uživit rodinu, by se mi líbil a pražská olympiáda, kde by si sportovci museli z domova dovést svačiny a museli spát po laciných hotýlčích, to by taky nebyla špatná věc! Ale byli by v národních týmech, to přece není k zahoezení.

ARNOŠT GOLDFLAM

Spiknutí metuzalémů

Frank Schirrmacher

Představte si, že by naše sny musely povinně „chodit do důchodu“. Sny lidí pod 40 let by byly pokládány za sexy, zajímavé a symbolické; sny starších lidí by byly všeobecně považovány za nesmyslné a blízke smrti a starším lidem by se s lehkou prolhaným úsměvem doporučovalo, aby nechali snění ze zdravotních důvodů. Nebo si představte, co by nastalo, kdyby: byly publikovány, vystavovány a čteny pouze knihy a obrazy, jejichž autoři by byli mladší než 40 let. Všechny ostatní knihy, od Goethova *Fausta* až po *Ripley Under Ground* Patricie Highsmithové by padly za obět cenzury ještě dřív, než bychom měli sebelepší naději si je přečíst.

I když vám taková situace připadá absurdní, je již dávno skutečností. Týká se to téměř všech kolektivních snů, které jsou šířeny prostřednictvím elektronických médií a které zaplňují z téměř devadesáti procent hlavu průměrného Evropana. Velké továrny na myšlení v západním světě, film,

televize a reklama, znají jako rozhodující kritérium výběru jedince pouze datum narození. „Zábavní průmysl udělal ze stáří něco, čeho se musíme obávat,“ řekla jedna z jeho úspěšných reprezentantek Doris Robertsová. Popisuje Hollywood, v němž dostávají pětadvacetileté ženy botoxové injekce a ve čtyřiceti letech jsou málem moc staré na role babiček – přičemž zůstává otevřenou otázkou, zda se o takové roli vůbec uvažuje; průzkum hereckých odborů prokázal, že je třikrát více rolí pro ženy pod čtyřicet let než pro ženy, které tuto hranici překročily.

Avšak Robertsová prokázala, že nedůvěra vůči stárnoucím lidem je tak velká, že nikdo už nevěří jejich příběhům, ba dokonce ani jejich snům. Protože ale mozek nemůže podstoupit žádnou zkrášlovací kúru a žádný „face lifting“, vyměňují se hlavy. „Před 20 lety,“ prohlásila Robertsová, „patřili zkušební autoři scénářů po padesátce k nejžádanějším v celém filmovém průmyslu. Podíleli se tehdy z více než 60 procent na všech projektech. Dnes jejich podíl klesl na 19 procent. Není to ani šest měsíců, kdy jsem připravovala projekt s jedním autorem, slavným nositelem ocenění Grammy. Když přišel čas, abychom svoji práci představili ve studiu, zdráhal se přijít. „Až uvidí moje šediny, budeme vyřízení,“ řekl. Proč – ptám se – věří Hollywood, že padesátiletý muž už nemá co říct o lásce, mládí nebo lidských vztazích? Víím, že by mohl hodně vyprávět, jen kdyby mu byl ochoten někdo naslouchat.“

Za necelý rok po tomto projevu situace eskalovala. Došlo k bezpříkladné vzpouře. Sto pětasedmdesát scenáristů přišlo s žalobou na centrální televizní vysílače a filmová studia, podle níž už nejsou v zásadě zaměstnávání lidé po čtyřicítce. Podle autorů, mezi něž patřili nositelé ocenění Grammy a tvůrce Kojaka, kolují „černé listiny“, v nichž jsou lidé podrobováni selekci nikoli podle rasy či pohlaví, nýbrž podle věku.

„Svět v naší hlavě,“ abychom citovali Eliase Canettiho, „pochází od mladých lidí. Zkušenosti starších lidí, jejich životní pocity i vnímání smrtelnosti, zde chybí.“

Cenzura příběhů ještě před jejich napsáním, pro niž je jako jediný důvod uváděn příliš vysoký věk autora, je bezpochyby novým stupněm věkového rasismu a – protože Hollywood bývá v mnohém napřed před zbytkem společnosti – také symptomem, který se zásadně dotýká identity nás všech. My všichni jsme, jací jsme, protože žijeme svůj život jako příběh, který má začátek a konec, vrcholy a propasti, znamení a očekávání, a neustále se zabíráme tím, jak text svého života psát. Kdo tvrdí, že starší lidé již neumějí vyprávět příběhy, které by zaujaly druhé, ten jim v dalším kole dokonce upře schopnost být autory vlastního životního příběhu.

Vydal Knižní klub v Praze.

Kniha, ktorú chcem napísať

Postava otca bola počas celého môjho života obostretá tajomstvom. Dlho som si myslel, že bol zatknutý, keď sa pokúšal niekedy okolo roku 1944 dostať rodinu do bezpečia. Po maminej smrti som v pozostalosti našiel jednu, zrejme druhú stranu jej vlastného životopisu a v ňom takúto vetu:

„...bol môj manžel u vojenskej jednotky, ja som sa skrývala v horách. Po potlačení povstania koncom októbra 1944 bola som i so 4ročným synom Egonom a manželom, ktorý za nami prišiel, aby nás

zaviedol do bezpečia, odvečená do koncentračného tábora v Sereďi, kde nás hneď od seba oddelili. Mňa i s dieťaťom odvliekli do Terezína, man-

*„Smysl pro kultickou řeč da-
lekosáhle vymizel z povědomí
lidí našeho století. Co to vůbec je
kultická řeč, to ale můžeme ještě
vycítit například srovnáním textů
Kralické bible a nového, tzv. Eku-
menického překladu evangelií.
Poměr mezi nimi odpovídá při-
bližně poměru mezi bohoslužbou
a novinovou reportáží.“*

Střední část publikace je věno-
vána nejružnějším souvislostem
– například poměru řeči k utváře-
ní člověka, jazykovým kořenům,
vztahu mezi slovem a pojmem
a spojitosti hlásek i slov s různý-
mi gesty.

V závěru si autor všímá degene-
race jazyka, a to nikoliv pouze
z hlediska „úpadkového“ dvacá-
tého století (vliv novin, rozhlasu
a televize), ale ve výrazně dlou-
hodobější perspektivě zahrnující
mimo jiné postupně vynález
písmo a knihtisku. Podnětné jsou
rovněž jeho úvahy o škodlivosti
administrativní „pěče o spisovný
jazyk“ prováděné nikoliv básníky,
ale úředníky.

Souvislosti naznačené v textu
rozhodně inspirují k prohloubení
jazykové sebereflexe nejenom
u učitelů, ale všech, kteří nechtějí
bezmyšlenkovitě užívat jazyk
pouze jako jakýsi zploštělý ško-
lometský nástroj.

*Jan Dostál, Život s duchem jazy-
ka, díl I., Opherus, Semily 2007*

PAVEL HLAVATÝ

Zcela netypický Lynch

Americký režisér
David Lynch je zná-
mý svými tajuplný-
mi kreacemi (TV
seriál i celovečerní
film Twin Peaks,

Lost Highway, Mul-
holland Drive ad.) využívajícími
práci s podvědomím a záměrnou
mnohovrstevnatostí, často zcela
„nesrozumitelnou“. Film *Příběh
Alvena Straighta* (1999), který ve
své stánkové edici FilmX vydal
týdeník Reflex, tuto představu
o Lynchovi jako složitém a nepo-
chopitelném provokatérovi boří.

Film samotný prítom nepriňaší ani silný príbeh ani oslňujúci triky. Alvin Straight (skvôle ztvárnený Richardem Farnsworthem) – starý muž, jehož zdravotný stav rozhodne nie je uspokojivý – se dozvídá o tom, že jeho staršieho bratra ranila mŕtvica. Sourozenci spolu již řadu let nemluví a bydlí dosti daleko od sebe. Alvin se proto rozhodne, že svého bratra navštíví a usmíří se s ním. Problém je, že nemá dost peněz na autobus, navíc běžné cestování tvrdohlavě odmítá. Na cestu se proto vydá v malém a pomalém zahradním traktůrku, kterým k bratrovi dorazí až za několik týdnů. Během cesty zažívá řadu drobných i zásadních příhod – rozmluvu s mladou dívkou, která utekla z domova, setkání se ženou neustále svým vozem srážející srnce (alespoň do této scény vložil Lynch svou typickou vizitku) či nehodu, při které jen shodou okolností nebyl zraněn. V rozhovorech pomalu proplouvá Alvinova minulost i přítomnost: otřesné zážitky z bojů druhé světové války, těžký osud jeho mentálně poněkud pomalejší dcery (která s ním bydlí a je schopná běžně „fungovat“), již byly po nezaviněném incidentu odebrány děti a umístěny do dětského domova, i samotnou roztržku s milovaným bratrem. K němu v závěru filmu dorazí a bratři se bez velkých gest usmíří.

Film prostě sděluje, že je dobré uspořádat své záležitosti zde na zemi, dokud to ještě jde.

David Lynch, *Příběh Alvina Straighta*, Reflex, 2008

PAVEL HLAVATÝ

Tarkovskij: Oběť

Oběť Andreje Tarkovského je již pátým filmem, který na DVD vychází v edici Netuctové filmy (čítající doposud celkově titulů osm), a tak z jeho celovečerních filmů zbývá vydat pouze

žela ako príslušníka armády do koncentračného tábora niekde v Nemecku, kde bol spolu s inými príslušníkmi čsl. armády na Slovensku zastrelený. V koncentračnom táboře Terezín som porodila môjho druhého syna Fedora, ktorý sa narodil už ako pohrobok a nikdy nevidel svojho otca.“ Duch doby charakterizuje posledný odstavec na zažltnutom liste papiera: „Politicky som organizovaná nikdy nebola. Teraz som členkou SČSP, OH a som účastníčkou stranického školenia. Mám dvoch maloletých synov, ktorí navštevujú školu a jediným zdrojom mojich príjmov je môj plat. Čest práci. Gálová Barbora.“

V roku 1994, na maminom pohrebe, náš známy pán Lenský vyrozprával, ako s otcom kráčal na pochode smrti zo Sachsenhausenu do Schwerinu: „A na tom pochode smrti sme prechádzali na pravé poľudnie cez jednu nemeckú dedinu. Práve bolo dvanásť hodín, ako dnes si to pamätám, lebo zvonilo na veži tých dvanásť hodín. A vtedy sa vymenili esesáci. My sme ho vliekli, ako sa dalo. A jeden z tých esesákov sa pýtal, čo s ním, nech ide. Nevládal. Ťahať ho nesmieme. Nosiť ho nesmieme. Postrieľam vás všetkých. Tak čo sme mali robiť, rozkaz je rozkaz. Sme vedeli, že čo to znamená, lebo tých mŕtvych bolo plno po cestách, popri tej ceste. A vtedy v tej dedine, presne o tej dvanástej, sa tí esesáci vymenili a jeden svinár hovorí: „Tak keď nemôže...“ Tak G. si takto dal ten väzenský kabátik na seba, na oči, aby to nevidel, a ten mu ho strhol a takto tým čiernym samopalom, presne do čela mu strelil.“

V lete roku 2007 som v internetovom vydaní denníka SME objavil svedectvo z pozostalosti istého pána Bindera (<http://mozaika.sme.sk/c/3401910/Smrteľny-pochod-zo-Sachsenhausenu-v-maji-1945.html>). Text sa volá Smrteľný pochod zo Sachsenhausenu a je v ňom aj trasa pochodu. To už som vedel, že musím vyraziť na cestu. Treba vyplniť nepatričné prázdno po otcovom krátkom a nenaplnenom živote. Otec by si však zaslúžil epos. Epos o mladom mužovi, ktorý sa narodil židovským rodičom v malom slovenskom mestečku, rodičia ho nechali vyštudovať, aby prevzal hospodárstvo. Muža, ktorému okolnosti dopriali iba niekoľko rokov manželstva. Muža, ktorý sa za fašistického slovenského štátu zmenil z váženého spoluobčana na prašivého židáka. Muža, ktorého vo veku 35 rokov, na úplnom konci vojny, zastreli iba preto, že nevládal kráčať.

Chcem túto knihu napísať pre svoje deti a ich deti. Chcem, aby vedeli, že ich starý a prastarý otec žil, mal meno, domov, rodinu. Na smrť ho poslali niektorí rodáci. Chcel by som tiež popísať príbeh svojho života. Zažil som totiž v akcii deti a deti detí otcových rodákov. Keby sa naskytla príležitosť, pošlú mňa, moje deti a deti ich detí na smrť znovu. Nie, že by som si myslel, že napísané slovo zastaví ruku hajtla, ale pripadá mi to ako povinnosť. Podobne ako potreba prekráčať cestu zo Sachsenhausenu do Schwerinu, či postaviť v Partizánskej Ľupči pamätnú tabuľu. Bude na nej napísané:

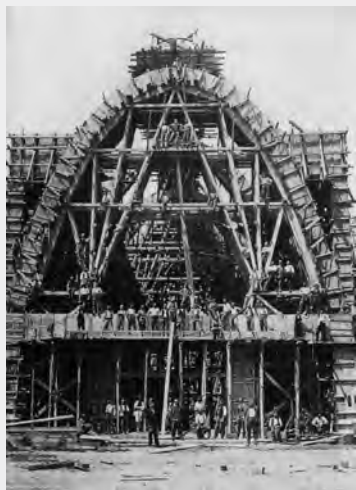
Vojtech Gál
máj 1910 – máj 1945

Zavraždený na pochode smrti
zo
Sachsenhausenu do Schwerinu

Bolo by fajn, keby sa moje deti, ich deti a deti ich detí občas v Partizánskej Ľupči zastavili, položili kamienok, zašli do blízkeho salaša na syr a žinčicu, pohovorili s rodákmi. Možno bude tiež treba občas znovu postaviť pováňané náhrobné kamene. FEDOR GÁL

PŘED OSMDESÁTI LETY SE OTEVŘELY
BRÁNY BRNĚNSKÉHO VÝSTAVIŠTĚ

Výstava soudobé kultury 1928

Byla sobota 26. května 1928. Pod oblouky rotundy pavilonu A stojí bílá socha prezidenta Masaryka v nadživotní velikosti z dílny O. Španiela. Pod sochu zavedli pana prezidenta, který je pro změnu v černém. Starosta Karel Tomeš jej vítá slovy střídými, nicméně vřelými. Prezident odpovídá:

„Pane starosto, já vám děkuji za uvítání. Já jsem v Brně rád. Zde jsem započal svá středoškolská studia a zde jsem začal po prvé opravdu přemýšlet o svém budoucím životě. Cítím se zde dobře a doma. Přeji vám úspěch a těším se zhlédnout výstavu.“

Brněnské výstaviště – bílá perla v zeleném údolí Svratky. Za osmdesát let zažilo okamžiky slávy i zapomutí. Po letech prosperity brněnského průmyslu a obchodu a rozkvětu města se stalo skladištěm wehrmachtu. Po válce těžce hledalo své místo ve struktuře znárodněné průmyslové výroby, v šedesátých letech se nadechlo a vedení veletrhů díky novým ekonomickým proudům dokonce uvažovalo o ustavení akciové společnosti – v osmašedesátém se strojírenský veletrh konal pod dohledem sovětských důstojníků... a po personálních změnách jako by výstaviště začínalo znovu. Po listopadu se otevřely nové kapitoly – ta dnešní je mezinárodní, spjatá s německým partnerem.

Myšlenka postavit v Brně výstaviště se objevila ještě za monarchie, tehdy se ale rozhodlo, (převahou jednoho hlasu), že budoucí veletrhy naváží na pražské výstaviště a úspěšnou Jubilejní výstavu z roku 1891. Ale představitelé města Brna se nevzdávali a v novém státě začali každoročně organizovat Brněnské výstavní trhy, které se konaly až do roku 1927 v budovách škol a sokolského stadionu u dnešní Kounicovy ulice. Měly „povzbudit průmysl, překlenout propast mezi městem a venkovem, dosáhnout předválečné úrovně...“ Návštěvnost se pohybovala kolem dvou set tisíc, účastnilo se obvykle přes čtyři sta firem. Tradice byla založena.

Konečné rozhodnutí o výstavbě brněnského výstaviště padlo na jednání Moravského zemského výboru v srpnu 1923. Výbor zakoupil pozemky tzv. Bauerovy rampy a vypsál soutěž na urbanistické řešení. Zvítězil v něm pražský architekt Josef Kalous a podle jeho návrhu se začalo a mělo stavět dalších deset let. Naštěstí v roce 1924 odsouhlasila vláda uspořádání velké celostátní Výstavy soudobé kultury, která by představila první úspěšné desetiletí ČSR. A řekla, že bude v Brně. To byl impuls k urychlení stavebního ruchu a intenzivním debatám nad obsahem výstavy – přemýšlelo o něm na čtyři sta hlav z odborných, průmyslových, obchodních i univerzitních kruhů brněnských.

Bylo velkým štěstím, že budování výstaviště spadlo do období nebyvalého rozvoje města. Rozvoj průmyslu a obchodu šel ruku v ruce s rozkvětem

Nostalgie – ohlášenu na podzim – a Ivanovo dětství.

Oběť ovšem představuje mezi dosud vydanými Tarkovského filmy unikát. Zatímco podoba ostatních disků byla dána licenčními mantinely ruského partnera, sestava tohoto dvojdisku je veskrze tuzemská, a to díky tomu, že oba Tarkovského poslední filmy natočené mimo Rusko podléhají jinému vydavatelskému režimu. Vedle vlastní Oběti a „obligátních“ portrétů hlavních tvůrců a aktérů filmu přináší tak česká edice dvě lahůdky: celovečerní dokument Michala Leszczylovského Režie Andrej Tarkovskij o natáčení Oběti, jehož většina vznikla přímo během filmování a středometrážní *Sätta ljus* Kerstin Eriksdotterové (asistentky režie Oběti). Ten je pracovně sebereflekujícím portrétem kameramana Svena Nykvista, který kromě Oběti natočil i na prostou většinu Bergmanových nejslavnějších filmů. Zatímco první z dokumentů uváděla před časem Česká televize, vydání druhého je současně jeho českou premiérou, na DVD navíc téměř celoevropskou. Všechny tři filmy jsou opatřeny kvalitními českými titulky.

Oběť samotná patří pak – jako ostatně všechny Tarkovského celovečerní snímky – k nejlepším filmům světové kinematografie a uzavírá jeho monumentální dílo. Je jediným filmem, ke kterému si Tarkovskij psal scénář úplně sám, a ačkoliv jako jediná vznikala v regulérním exilu (předchozí Nostalgie byla koprodukčním sovětsko-italským filmem natáčeným mimo SSSR „legálně“) a bez účasti ruských herců, jde jednoznačně o jeho nejrušnější film. Bytostné duchovní a formálně vycizelované poselství bylo vytvořeno zhruba rok a půl před Tarkovského smrtí. Jeho účinek jako by s časovým odstupem sílil, a to nezávisle na počtu zhlédnutí.

Andrej Tarkovskij, Oběť, Zóna + Aerofilms, 2008

PAVEL HLAVATÝ

Hotel pro cizince

Básník Petr Hudec (Petr Čepek) je záhadně zavražděn a podle deníkových zápisků sledujeme rekonstrukci posledních dnů jeho

života. Příjezd do hotelu Svět, opakovaná setkání s Veronikou (Táňa Fischerová), kvůli níž do hotelu přijíždí, postupné seznamování s prazvláštní sestavou hostů i personálu, objevování podivných osudů, vzájemných vztahů i skrytých dějů... To vše se přitom odehrává v secesních kulisách, časové bez(nad)časovosti a s formálními výpůjčkami z němých grotesek. A někde v pozadí se jako kmotr pohybuje Franz Kafka, aktuální v sixties i dnes.

Antonín Máša (1935–2001), který je autorem námětu, scénáristou i režisérem, tak vytvořil dílo, které svými otázkami provokovalo i v relativně liberálních šedesátých letech. Film sám patřil do pětky novolnných snímků (dále sem patřily tituly Sedmikrásky, O slavnosti a hostech, Mučedníci lásky a Znamení Raka), která byla v tehdejším parlamentu roku 1967 bezprecedentně napadena interpelací jednadvaceti poslanců, pronesenou poslancem Průžincem, který mimo jiné řekl:

„My se vás ptáme, proč myslíte, že máme Pohraniční stráž, která plní bojový úkol, aby se k nám nedostali nepřátelé, zatímco my, soudruhu ministře národní obrany a ministře financí, platíme královské peníze vnitřním nepřítelům, necháváme je šlapat a ničit, soudruhu ministře zemědělství a výživy, v plodech naší práce.“

Je samozřejmé, že film následně postihl i normalizační zákaz, Hotel pro cizince má přitom ve filmografii Antonína Máši zcela ojedinělé postavení.

Scénárista (Každý den odvahu, Místo v houfu; vlastní filmy) a režisér (Bloudění, Ohlédnutí) pozoruhodných snímků šedesátých let následně nenašel v dusných normalizačních časech svůj svobodný prostor a jeho pozdější

nových a moderních architektonických řešení, město už nebylo ozvěnou vídeňského klasicismu a secese, ale inspirovalo se v moderních proudech francouzských, v Německu a ostatní Evropě. V Brně působili významní architekti místní Fuchs, Kroha, Wiesner, Polášek, Kyselka, Kumpošt, Víšek, i světoví, brněnský rodák Adolf Loos, Mies van der Rohe, přednášel zde Walter Gropius, Le Corbusier, Armédée Ozenfant a další.

Společně s výstavištěm se nová architektura rozběhla do ulic města. Na rozdíl od dřívějších okrášlených staveb byla funkční, jednoduchá a přece esteticky účinná. Funkcionalistických staveb je v Brně řádka, ale architekti nerýsovali jenom reprezentační vily, ale i bydlén pro širší vrstvy, dokladem budiž kolonie Nový dům v Žabovřeskách.

Výstaviště bylo perlou na dortíku tehdejší prosperity. Karel Čapek v Národních listech psal:

„To nejkrásnější na brněnské výstavě je přece jenom jeden pohled: když vystoupíte z tramvaje a stojíte nad hlavním schodištěm, máte před sebou jako na ohromné dlani celé výstaviště. Nejprve nízký a široký oblouk vchodu, za ním teplé, cihlově skromně žluté budovy samospráv a za oslnivě bílým náměstím modrosivě oblouky hlavního paláce, i za nejjasnějšího dne jakoby obestřené závojem mlhy a vpravo rovná dlouhá avenue pavilonů, ukončená skleněnou věží veletržního paláce. To je tak překvapivě podivná, velkorysá a plná čistoty, že žádná výzva, kterou jsem kdy viděl, se jí nevyrovná. (...) Jednomu stylu se poklonili architekti i projektanti, odtud přísná a čistá harmonie, již u nás nejsme zvyklí. To by mělo být nejlepší kulturní poučení, které nám dává výstava soudobé kultury: že ať ve stavbě měst, anebo v čemkoli jiném, čemu říkáme budování a zařizování, máme nebojácně dělat místo pro radikální a disciplinovanou jednotu. V tom je tolik moderního ducha, tolik opravdu soudobé jasnosti a určitosti, že po této velké a potřebné ukázce bychom si měli ve všem podnikání a projektování říci: Aha, tak takhle se to má dělat.“

Největší popularitu ale dělaly výstavy tehdejší Lidové noviny, které ovšem měly redakci v Brně. Zahájení věnovaly celých 88 tištěných stran. Číslo obsáhlo vedle Čapkovy úvodníku na téma národní kultury podrobný výklad o architektuře výstaviště od generálního projektanta Emila Králíka a další články a ilustrace od Edvarda Valenty, Otakara Mrkvíčky, Ondřeje Sekory a dalších osobností redakce a po celou dobu trvání obsáhle komentovaly nejvýznamnější události na výstavišti.

Prakticky laděného čtenáře může ale zajímat, kdo výstavu areálu i vlastní výstavu soudobé kultury financoval a kolik to všechno stálo. Náklady se vyšplhaly na 39,4 milionu korun. Základní kapitál akciové výstavní společnosti byl 6 milionů (upsaly se stát, země Morava, město Brno a další instituce). Později přibýly subvence a půjčka ve výši deset

milionů, pak si společnost musela vzít úvěr 14 milionů – a to všechno pak splácela až do roku 1939.

Výstava soudobé kultury trvala do konce září 1928 a přišlo 2 700 000 lidí – ani v letech šedesátých a sedmdesátých, kdy národ houfně jezdil okukovat nové spartaky, wartburgy či favority, to číslo nebylo překonáno, největší poválečná návštěva byla na mezinárodní strojírenské výstavě v roce 1957 – 1 700 000 lidí.

Brněnské výstaviště přerostlo regionální rámec a stalo se symbolem nové republiky. Hovořilo se o technickém zázraku: o odvážném a elegantním řešení pavilonů, o rychlém zvládnutí projektových a přípravných prací, o organizaci výstavby – o těžbě stavebního materiálu přímo v areálu, o tom, že během čtrnácti měsíců byly rozvedeny technické sítě, postaveny vozovky, vybudováno osvětlení, zasazeny desetileté stromy atd... Ale už tehdy uveřejnil Karel Čapek i věty téměř prorocké – posteskl si nad nezájmem pražské veřejnosti: „*Ten málo intenzivní zájem pražského tisku i pražského publika o brněnskou výstavu je nejen politická, ale i kulturní ledabylost,*“ psal v Národních listech. Tato slova jako by charakterizovala celé složité období po druhé světové válce, zejména padesátá a šedesátá léta, kdy bylo Brno degradováno na město okresního rázu. Avšak až už se na tehdejší období díváme jakkoli, jedno bychom měli tehdejšími veletrhům přiznat: byly to právě ony, kterým se dařilo udržet městu jakýsi statut, pověst i standard, a díky jimž se město i v obtížných letech takzvaného plánovitého hospodářství a reálného socialismu vybavilo jistou infrastrukturou a hotely a nezmizelo zcela z mezinárodního povědomí.

A dnes?

Výstavní areál je součástí složitého městského organismu. A jeho rozkvět jde ruku v ruce s rozvojem města. Můžeme si jen přát, aby ve vedení Brna byli pokaždé lidé, kteří mají na srdci prospěch města a mají také dosti schopností a erudice, aby mohli řešit problémy s takovou velkorysostí a odvahou, jako měli otcové města v dobách, kdy se výstaviště zrodilo.

LADISLAV VENCÁLEK

díla směřují kamsi do vytracena. Antonín Máša, *Hotel pro cizince, CČV/Bonton, Praha 2008*
PAVEL HLAVATÝ

Podoby nemoci

Současná slavná spisovatelka Margarita Karapanou se narodila roku 1946 v Athénách. Vyrůstala v Řecku a ve Francii, v Paříži studovala kinematografii a po návratu do vlasti pracovala jako vychovatelka v mateřské škole. Vydala řadu knih, z nichž některé vyšly v překladech po celém světě; román *Náměsčný* získal francouzskou národní cenu pro nejlepší cizojazyčnou knihu. Do češtiny dosud překládána nebyla, a tak je její próza Ano prvním seznámením s touto osobitou autorkou.

Text je uspořádán jako zápisky ženy trpící maniodepresivní psychózou. Přímá a opakovaně je přitom zdůrazňována jeho terapeutická funkce. Hlavní hrdinka a vypravěčka, padesátiletá Lora – evidentně autorčino alter ego – navíc několikrát zdůrazňuje fakt, že je slavná spisovatelka. Přímá – a nikoliv zprostředkovaná – zkušenost s duševní chorobou je naprosto zjevná.

Sinusové pohyby a rytmy střídající se mánie a deprese determinují osobité mentální struktury a vzorce Lořina chování, jež jsou pro tu kterou fázi charakteristické. Nemoc vyplňuje všechn její čas a zaplňuje nitro. Naturalistické popisy jsou střídány imaginativními vizemi, scény, kdy jsme v zásadě schopni určit, zda jde o děje reálné či fantastní, jsou promíchány s těmi, jejichž identitu určit nedokážeme, a tak zde defilují například mluvící psi, přes telefonní linku objednávání sexuální partneri či partnerky, sebevražedné úmysly, hektické nakupování... To vše pak prostupuje hluboká vnitřní osamělost. Kniha inspiruje především k zamyšlení nad hranicemi: vnitřní i vnější normality.

Margarita Karapanou, *Ano, Malvern, Praha 2007*

PAVEL HLAVATÝ

BERLÍNEM NEPROJÍŽDĚJTE. ZŮSTAŇTE

PAVLA HOBSTOVÁ

Dnešní Berlín už dávno není jen německým městem, postrádá totiž většinu typicky německých prvků včetně němčiny. Tvrdí to například Markéta Pešková, Češka žijící v Berlíně. „*Jinde by se mi asi nelíbilo, Čechům moc nevoní německý smysl pro militantní pořádek, chladné chování sousedů by mi nahánělo strach. Ale být v Berlíně znamená být na celém světě,*“ říká dívka, která zde žije už třetím rokem.

Mladá socioložka je v Berlíně na stáži v jedné z evropských nadací, v letních měsících si zase přivydělává jako Kindermädchen. Její muž zase sbírá zkušenosti v jedné z architektských kanceláří. Oba uchvátil svéráz obrovského města, který prý tkví ve velké národnostní barevnosti. Žije zde mnoho cizinců, kteří obývají celé ulice a dokonce i čtvrti. V Berlíně se totiž dá najít levné bydlení, stále přicházejí noví obyvatelé a v maličkých pronajatých by-

tech se mnohdy neohřejí ani rok. Mnozí sem přijeli jen na „uměleckou zkušenou“, žijí na volné noze, zkouší psát, fotit, navrhuji, malují. Nechají se najmout jen na krátkodobé sezonní práce, aby měli na stravu a byt. Ve volném čase studují, toulají se, vysedávají v hospodách a diskutují. „*Všichni Berličané se tváří jako umělci... ale prosadit se samozřejmě podaří jen několika. Zbytek sedí po kavárnách a čeká a povídá si a splétá plány,*“ líčí berlínský život mladý český spisovatel a scénárista Jaroslav Rudiš. „*Obrovská energie mnohonárodnostního města má i svou rubovou stranu: mají tu obrovskou nezaměstnanost, velké sociální problémy, a pokud chcete sehnat dobrou práci, musíte odjet jinam,*“ vysvětluje spisovatel. Rasismus a složitá ekonomická situace, kterou zdejší aktivisté popisují jako stav kdy „bohatí zde stále bohatnou a chudí stále chudnou“, posiluje neonacistickou Národně-demokratickou stranu Německa (NPD), která se v posledních letech vyšvihla na první příčku mezi stranami pravého okraje německého politického spektra. Úspěch slaví neonacisti hlavně ve východním Berlíně, kde zároveň vzrostl počet trestných činů s pravicově-extremistickými motivy.

LASKAVÁ ANGELA

Německá kancléřka Angela Merkelová, která stojí v čele koaliční vlády křesťanských (CDU) a sociálních demokratů (SPD), nemá tedy leh-

ký úkol, když si chce stále udržet vysokou popularitu. Přesto se jí to daří: Poněkud ustupuje od svých pravicových představ a v politickém spektru obsadila pozici středu. Ze slibovaných reforem většinou sešlo. Možná proto stále roste její obliba: Kdyby v Německu občané volili svého kancléře přímo, vybralo by si ji podle průzkumů bezmála 80 procent Němců. Hvězdou je Angela i pro občany čtrnácti členských států EU, průzkum vyjevil, že by chtěli, aby vedla celou Unii.

Merkelová a spolu s ní francouzský prezident Sarkozy a nově i Brit Gordon Brown představují novou generaci vůdců evropských velmocí. Chladná a navoněná pompéznost jejich předchůdců Schrödera, Chiraka a Blaira je minulostí. Angela Merkelová s proslulým tajemným úsměvem exceluje v umění diplomacie, její nejtriumfálnější kousek je vyjednání nové podoby smlouvy o Evropské unii. Neuvěřitelná schopnost najít konsenzus tam, kde už se schyluje k rvačce, se projevila i na summitu zemí G8, kdy přesvědčila světové vůdce včele s Georgem Bushem, aby se zavázali k boji proti klimatickým změnám.

NOVÁ ARCHITEKTURA

Fenomémem dnešního Berlína je Státní opera na Unter den Linden, denně nabitá. Její specialitou je neformální mladé publikum v džínách i večerních róbách, jaké se v jiných metropolích nevidí. A samozřejmě architektura – urbanismus. Berlín je vodním městem, má přes dva tisíce mostů, tedy víc než Benátky. Sto to let starý most Oberbaumbrücke podobně jako londýnský Tower Bridge má dvě věže a několik pater, a přes jedno z nich projíždějí vozy metra.

Obrovské velkoměsto je z velké části nově zbudované. Čtvrť, která vyrostla během posledního desetiletí, je Kulturforum Area. Komplex muzeí, koncertních hal a bank jihovýchodně od Tiergarten považuje svět za výkladní skříň moderní architektury. Frank Gehry, spoluautor pražského Tančícího domu, vytvořil vedle Braniborské brány bankovní budovu s nenápadnou fasádou, zato uvnitř najdeme fantaskní rozevláté stěny ze zakřiveného skla. Američan Daniel Liebeskind navrhl berlínské židovské muzeum, postmodernistický objekt bez oken připomínající svazek blesků. Za zmínku stojí

i genius locci zrekonstruované čtvrti Mitte. Mezi starými bloky najdeme šokující futuristické komplexy budov investorů Daimler-Chrysler a Sony.

NEOZELENÍ

Berlín rozhodně není místem, kterým se jen projíždí. Kdo jej pozná trochu blíže, bude se sem vracet. Každý osmý z 3,4 milionu obyvatel Berlína je přistěhovalec. Žije tu na 180 národů. Cizokrajná je část Kreuzberg, kde sídlí většina radikálních skupin. Temperamentní, kávou a kořením vonící čtvrti se říká „malý Istanbul“. Kolorit místu vtiskují desítky stánků s rychlým občerstvením, nabízejí čerstvý falafel, kebab, kávu s kardamomem, čajem a datlemi, najdete tu turecké cestovní kanceláře, banky, prodejny koberců a obchody s šátky a typickou „muslimskou“ módou.

Zcela zvláštní „multikulturní menšinu“ v Berlíně tvoří příznivci hnutí lohas, bohatí vzdělanci, kteří konzumují umírněně, ale v nejvyšší kvalitě. Chtějí luxus a zároveň jistotu, že jejich spotřeba neohrožuje životní prostředí ani zdraví lidí, že kvůli ní netrpí zvířata. Vysoká cena produktů tkví v tom, že jsou vypěstovány „posta-

ru“. Lohas chodí nakupovat na Wittenberg Platz na zelný trh čerstvou zeleninu od biofarmářů, nebo do bioobchodů. Ty najdeme především v nóbl čtvrtích Mitte, nebo Friedenau. Dají se tu nakoupit vejce, kuřata, zelenina a ovoce, bude to ovšem stát o dost víc než v supermarketu. Potravinovým biošlágrem Berlína je pata negra, černá španělská šunka za třicet eur deset deka. Pata negra kýta z prasete krmeného žaludy. Název lohas pochází z USA a je to zkratka pro „Lifestyle of Health and Sustainability“, pro nás bude bližší pojmenování neo-greens, tedy neozelení, kteří se od těch starých liší především v tom, že jsou bohatí.

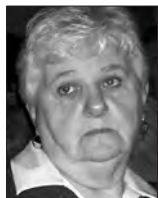
Berlínští zbohatlíci změnili životní styl, znechuceně zatratili konzum a velké nakupování v supermarketech. Jezdit v drahých autech a pyšnit se bohatstvím už není in, vystavovat na obdiv zazobanost se považuje za neslušné. Ekologičtí aktivisté ztuctovatěli: jsou všude, třídí odpad a mají snobsky čistou vodu v řece Havole i Berlínských jezerech. Děti dostávají k Vánocům „ekologické“ recyklovatelné hračky, nebo etické výrobky s logem Fair Trade z Centra férového obchodu. V luxusních bytech se mnohdy topí dřevěnými polínky. Šetří se energie.

SPLNILY SE VAŠE PŘEDSTAVY Z ROKU 89?

JAN SKŘIVÁNEK
- PEDAGOG

Co na to mám říct? Filmy, televizní reklamy „na Vídni“, vyprávění těch, co mohli na vysněný Západ vyjet plus vlastní fantazie – to byly ingredience, z nichž se skládaly naše představy o tom, „jaké to po převratu“ bude. O tom, že se to u nás zhroutí, se hovořilo nejméně od jara 1988, od podepisování Několika vět a o rok později již jako o hotové věci. Jestli jsou dnes někteří realitou, která pak přišla, frustrováni, je tím vinna jen a jen jejich neinformovanost a z ní vyplývající nerealismus těchto představ. Já se v některých očekávaních zklamal, avšak jsem natolik realista, abych věděl, že realitě se musím přizpůsobit já, poněvadž ta se mi přizpůsobovat nebude. Není v liberálně demokratickém systému – kde všechno má svůj „přízemní“ materiální účel – příliš mnoho místa pro „transcendenci“, to znamená pro snahy přiblížovat se ideálům, které nemají žádný bezprostřední praktický účel. Alespoň v tom současném kapitalismu ne – to, o čem nám vyprávěli rodiče, už neexistuje dnes nikde ve světě. Čili asi takhle: neznalost přináší iluze a po těch zákonitě přichází rozčarování. Kdo si žádné iluze nedělal, nemůže být dnes zklaman.

ANNA RŮŽICKOVÁ
- LÉKAŘKA

Ještě donedávna bych začala dlouhým výčtem pozitiv po listopadu 1989. Avšak stala jsem se obětí přepadení několika výrostků z menšiny, o níž noviny stereotypně a úplně stejně tak ideologicky prolhaně a stereotypně jako za komunistů přišou, že se u jejich příslušníků jedná o odjakživa nepochopené, utlačované a diskriminované „chudáčky“. Kromě ztráty šperku po babičce trpím následky zmlácení,

vláčení po zemi a zkopání – o trvalých psychických následcích nemluvě. Největší újmy však doznalo moje dosavadní příznivé smýšlení o chování a převažujících vlastnostech rozhodující části tohoto etnika. Stala jsem se mnohem vnímavější ke stovkám podobných případů, přemýšlím o úporném anticivilizačním působení jeho obrovské části. Zařadila jsem se mezi nesčetné, nikým nelitované a o samotě ponechané oběti etnického (není mi známo, že by přepadali a mlátili své soukmenovce) násilí, zatímco naše media melou dál svou obehnanou nepravdivou písničku.

Fakt, že se u nás veřejně opět lže, že člověk musí říkat „venku“ něco jiného, než si myslí anebo říká mezi svými, je velmi smutné. Tabu je stejně jako dřív všechno, co podle vládnoucí ideologie nemůže či nesmí existovat. Navíc se opět tabuizuje to samé co dřív. Proč – když něco mezi dotyčnou menšinou a tzv. většinou neklape – se má nad sebou zamyslet právě většina? Předchází akci reakce, nebo naopak? Proč vlastně já jako konkrétní oběť, se mám zamyslet a sama nad sebou zastýdět?! Kladení požadavků postavených na hlavu a nazývání černé bílou patřilo k oblíbeným trikům již u dávných sovětských ideologů. To, že člověk, který pracuje a platí daně, ztrácí dnes pocit bezpečí (které je podmínkou pocitu svobody) a ještě se po něm chce, aby „šel sám do sebe“ je výrazem obludné „asymetrie“. Pro mě představuje jednu z největších frustrací „polistopadového vývoje“ vůbec.

MONIKA WAGNEROVÁ
- DOKTORANDSKÉ STUDIUM FILOLOGIE

Ke staré čře a k očekávání od té nové toho nemohu moc říci. Mé vzpomínky na totalitu jsou šťastné, poněvadž to byl pro mě čas harmonického dětství. Paní učitelka a děti ve školce, vánoční besídka, prázdniny s rodiči a rodinami jejich kolegů včetně spousty dětí na podnikové chatě (rekreačním

středisku nebo jak se tomu říkalo) v Beskydech. Svět kolem sebe jsem však souvisle vnímala až v devadesátých letech, kdy pro mé rodiče myslím že idyla skončila a život se zvláště pro tatínka stal bojem. Myslím si však, že to se ctí oba zvládli a umožnili bráchovi i mně vystudovat. Stalo se skoro módou dávat najevo rozčarování z vývoje po roce 1989. Mluví se o existenční nejistotě, o tom, že lidé už nemají čas pěstovat „kamarádsofyt“ ani přátelství, jiní zas hovoří o ukradené revoluci, poukazuje se na zplanění a zhrubnutí mládeže, „zhovadění“ řidičů, o zploštění zájmů značné části lidí, o diktatuře komerce a já nevím o čem negativním ještě. Nemůžu se však zbavit dojmu, že to jsou obvyklé nekonstruktivní „remcy“ intelektuálů. Kritizovat se dá vždycky něco – základní směr je však dobrý. Go on!

VLADIMÍRA SKLÁDALOVÁ
- TECHNICKÁ ÚŘEDNICE

Podarilo se mi i za normalizace dostat se s manželem dvakrát na Západ, takže jsem viděla, jak vypadá „Evropa druhé půle 20. století“ i jak je možno „na vyšší doby“ žít. Obchody plné zboží, až přecházel zrak, krásně oblečení lidé v nádherně osvětlených ulicích měst. Byla jsem i v několika bytech u lidí – tam zas musím ovšem říct, že obecně je měli lidé u nás zařízené vkusněji. Největší dojem však na mě udělalo, kam všude mohou obyčejní lidé jezdit na dovolenou. Teď tedy máme tohle všechno i u nás, ale v jednom zůstáváme přece jenom hrozně pozadu: ačkoliv přesahují už ceny za něco u nás ty v Německu, vyděláváme pořád v průměru šestkrát méně než lidé tam. Navíc dosahuje u nás jenom čtvrtina lidí na tzv. „průměrný plat“. To znamená, že těch průměrných jednadvacet nebo kolik tisíc nevydělává vlastně skoro nikdo – je to jenom statistická veličina. To pouze nemorální a nestydaté, nezaslouženě vysoké příjmy pár tisícovek různých manažérů – notoricky známým případem jsou šestistísné platy těch, co sedí v nejvyšších patrech ČEZ – zvedají a zkreslují hluboce podprůměrné příjmy obrovské masy „zbytku národa“. Je něco takového vůbec „evropské“? Odhadovala bych, že podobný nepoměr vládne nanejvýš v některých „banánových republikách“ Střední Ameriky. Není v tom žádná závist, co říkám, bouří se ve mně pouze přirozený lidský cit pro úměru a elementární spravedlnost! Z toho, že je něco takového možné, pocítuji asi to největší zklamání, co se vývoje po roce 1989 týče.

JIŘÍ MIKUŠKA
- UČITEL NA ZÁKLADNÍM STUPNI

Očekávání jsem měl tisíce, avšak určitě jsem neočekával, že naše údajně „pravcová“ vláda bude osmnáct let po převratu prosazovat levicový extremismus – viz jen Liškovy plány na indoktrinaci

školáků nebo ty šílené ultralevicové nápady Džamily Stehlíkové, se kterými její zbytečné – jako úlitba Bruselu zřízené ministerstvo – pravidelně přichází. Naposledy třeba ten na nejvyšší míru populistický zákaz jakéhokoli tělesného trestu! Je v pořádku, že proti bití dětí už existuje zákon o týrání – za to se taky žádný nepřimlouvá. Nesmyslný je však zákaz občanského plácnutí na zadek anebo „pamatováka“ v období zachvatů absolutního odpírání a negativismu, kdy dítě ještě není přístupno vysvětlování. My, kteří jsme si popálili prsty komunismem, bychom měli být vůči všem takovým levičáckým svodům opatrní, neřku-li „imunizováni“.

Paní ministryně pokračuje v „nejlepší“ tradici extrémně levicových režimů. Odhlédneme-li od tak nelidských, „exotických“ diktatur, jako byla Maova Čína nebo dosud je severní Korea, naposledy takovým způsobem zasahoval stát do rodiny a odcizoval lidem jejich vlastní děti ve Stalinově Rusku. Tam také úřady totalitního státu vedly děti k tomu, aby udávaly vlastní rodiče. V padesátých letech vtloukali u nás komunisté dětem do hlavy jako „zářný“ příklad hodný následování Pavlíka Morozova – chlapce, který své rodiče rudým komisařům udal. K tomu, aby vedla děti k denunciaci rodičů a dala jim do ruky takovou zbraň a prostředek vydírání, se nesnížila ani normalizační StB. Z opačného pohledu na tuto problematiku dnes už všichni víme, kam vede „volná výchova“ či spíše nevychova – k produkci sebe se přeceňujících zrůd bez jakýchkoli zábrán. Jedná se v podstatě o zločin na dětech, který může vést jen k postupnému rozkladu západní společnosti. Kdy u nás dojde k první střelbě na školách, je asi jen otázkou času. Agilní lidskoprávní a pravdolásková ministryně se ohání nějakou evropskou radou, vládní radou pro lidská práva anebo já nevím čím ještě. Kdo dal jakési bizarní samozvané radě právo zasahovat do našeho života? Ostatně: Víte, jak se řekne ruský rada? Sovět!

MILAN JUŘIČKA
- ZEMĚDĚLEC

Byl jsem ještě hodně mladý, když se to překlátilo. Přesto si pamatuji, jaké jsme měli představy, jak to všechno dál bude. Společnost byla duchovně vyprázdněná – já, poněvadž pocházím z venkova, měl jisté zázemí v rodině, která mi vštěpila náboženské tradice předků a řadu morálních zásad. To, že pocházím ze starého selského rodu, mi dalo orientaci, která mi pomohla proplout mezi mnoha úskalími. Také mi po změně poměrů pomohla rychle reagovat a ujmout se vrácených rodinných polností a statku. Měl jsem se stát vlastně už ve druhé generaci technikem-strojařem, avšak štěstím bylo, že jsme po celou dobu, co tady vládli komunisti, zůstali na malém městě v blízkosti rodinného gruntu. Kontakt s přírodou a se zemědělstvím tak naše rodina nikdy úplně neztratila. K mému rozhodnutí vrátit se k práci s „rodnou hroudou“ přispělo, že podnik, kde táta pra-

Foto: Igor Šeřf

coval a já měl po průmyslovce nastoupit, musel být hned na začátku devadesátých let zavřen. Viděl jsem, jak mnoho mých vrstevníků muselo skočit do ledové vody. Někteří se dostali pod hladinu a již se nevy-nořili, jiní se jakž takž plácají nad vodou dodnes. A k těm patřím asi i já. Přitom jsem měl opravdu veliká očekávání: představoval jsem si, že dojde k napravení všech nepravostí a křivd i k postupné obnově selského stavu, základu každého zdravého národa – zkrátka, že se naváže na všechno to dobré, co zde až do násilné kolektivizace zemědělství existovalo. Byly to hodně naivní představy. Zbavili jsme se komunistů, ale ocitli jsme se postupně ve spárech globalizujícího se kapitálu. Idea venkova jako zdroje, odkud se obrozoval vždy život měst a celé země, byla zrazena – teď už jsou ekonomické síly, co námi hýbou, schopny dovážet nejenom veškeré zboží, ale dokonce i jeho producenty a dokonce spotřebitele.

Někdy mám pocit, že už nemáme žádnou vládu, poněvadž nás nikdo nechrání – základní potraviny, kterých máme více než dostatek, se často raději dovážejí z druhého konce světa. Vše směřuje k likvidaci nejenom vlastního zemědělství, nýbrž i celého národa – podívejte se jen na vládní protirodinnou politiku! Vlastní zemědělství se utlumuje, na osevných plochách se budují golfová hřiště pro snoby a zbohatlíky anebo plové hangáry jako skladiště čínského zboží. Myslím jsem, že se otevřeme zemím, jako je Dánsko, a ne zemím, které jsou naprosto cizí a které nás můžou spolknout. Největší zklamání prožívám z chování církve, která namísto, aby se ujala svých přirozených pozic ve výchově a ve školství, se zajímá jenom o to, co se děje někde v Africe anebo Jižní Americe. Klidně si nazvěte moje názory extrémní – extrémní jsou však poměry a já na ně jenom reaguju.

TEXT A FOTO: LADISLAV PLCH

Naděje i bolesti

KAREL PLOCEK SENIOR

V poslední době jsem listoval několika básnickými sbírkami Antonína Sovy. Některé z nich jako blesky ozařují ponurou scénu našeho veřejného života. Jsou v nich úžasné věci – staré téměř devadesát let, ale jak stále aktuální svým uměleckým poznáním kolektivního nevědomí! Třeba taková báseň Oči chudých ze sbírky Naděje i bolesti z počátku dvacátých let minulého století:

Osvobodíš se,
zbohatneš, zpyšníš.
A hned se vyhýbat ti budou
chudý s chudou
jako prašivci z jiného světa,
po lásce k společné cestě je veta.
..... (a závěr)
Těžko je růst,
že nerostou všichni, že mají půst
ti oklamání.

Jistě si pamatujeme na ta šálivá slova: Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí! Byla tato vznešená slova myšlena vážně, nebo byla projevem značné naivity či dokonce dobře promyšleného mocenského kalkulu a manipulací s ušlechtilými revolučními náladami? To lze rozhodnout jen na prubířském kamení, jímž bylo a je následné konání jejich hlasatele. A mediální hrátky, které nám předvádějí současní „herci epochy“, bych mohl hned komentovat dalšími nádhernými verši z básně

Výčitky ze stejné sbírky (čtenář si povšimne přesného obrazu prastaré hybris (zpučnosti, pýchy) maskované za všelijaké ty „vize“:

Gigantí šaškové slyší dnů vzkřeky,
nerozumějí však bídě dne,
ale pro věky smýšlejí léky,
ďábelská touha kdy posedne.
.....

Nádherné představy rostou skrání,
v miliardách je dovedou snít,
peníz však rveš jim těžko z dlaní,
.....

Dovedou před lidstvem s pochodní běžet,
o jitru lidstva když blábolí,
ale své nechají v márnici ležet
přes sebe ležící mrtvolý.
.....

Nedávno jsem šel v Brně kolem Domu Josefa Korbela v Mlýnské ulici, který provozuje Armáda spásy a odtud se za mnou vyřítíl jeden z nešťastníků. Přebývá tam už léta. Není to žádný narkoman ani člověk se sníženou mentální úrovní – loni udělal ve svých asi 56 letech přijímací zkoušky ke studiu fyziky na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity! Jeho osud znám do detailů, byl by to román, který by výmluvně ilustroval zcela nereflktované stránky naší polistopadové epochy. A opět se mi vybavily jiné Sovovy

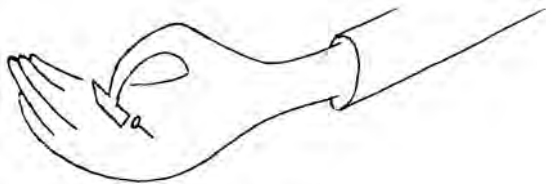
verše z výše uvedené sbírky – začátek básně
Nocležníci bídy:

Rozlehlý v předměstí dům
mřížemi v podsklepi svítí chudákům,
svolává, aby šli spat
do hotelu „Bída“,
který sestárlá řídí prostituce
a policie hlídá.

....

Ale to bych zde mohl opsat celou Sovovu sbírku. Jedna psychologická skutečnost je ovšem veledůležitá. Jsem si jí vědom až příliš a upozornil mne na ni i můj bývalý žák a už také nikoli nejmladší kolega: Kdybych například se Sovovými básněmi (nemluvě o interpretacích jeho uměleckého poznání) předstoupil před studenty takové Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, dívali by se na mne zcela jistě jako na blázna. Podobně jsem si ovšem připadal v opačném gardu já, když jsem v počátku padesátých let přišel na filozofickou fakultu a kladl si při přednáškách tehdejších zanícených průkopníků marxistické filozofie a ideologie nahlas nevyslovitelnou otázku: Jsem blázen já, nebo oni? Jenže tehdy měl režim na obranu své ideologie katedry, nyní má celé fakulty, kde současní „herci epochy“ zavádějí studenty na nová scestí, z nichž možná nevyjdou do konce života. Mezi generacemi se dnes velmi rychle vytvá-

řejí neviditelné psychologické propasti, nepřeklenutelné bariéry nedorozumění, a nejsou to už ani rozdíly generací, ale třeba deseti let! K tomu připočtíme, jak je tento efekt vzájemného odcizování násoben moderními komunikačními médii, která místo aby spojovala, rozděluje. Drolí se národní celek a vzniká dav složený z osamělých jednotlivců, viz například technoparty: žalostní moderní primitivové se klátí v orgiastickém vytržení jako stébla ve větru na poničených lukách. Sovovy básně ukazují na hlubší a dějinně nebezpečnou archetypickou konstelaci, která je v pozadí: pod šminkou postmoderny je to ten starý známý evropský barbar se svou pokleslostí, nízkostí, surovostí. Jako hlubinný psycholog vím, že nevědomí na tento stav kompenzačně reaguje. Ale protože toto dění není reflektované, může posléze vzniknout velmi nebezpečná situace. Ohlédněme se do dvacátého století, co opakovaně přinesla...

PATRICIE HOLEČKOVÁ:

Často je za velikost považována malost velkých rozměrů

Někteří lidé zůstávají celý život věrni svým ideálům,

protože nikdy nebyli v pokušení je uskutečnit

Když dosáhneme vrcholu, máme už polovinu cesty za sebou

Kdo získá moc nad druhými, snadno ztratí moc nad sebou

Mezi chytrými moudrého nenajdeš

ANOPHELIA MINOR

JAN ŠIMSÁ

ANOPHELIA MINOR, tak se podepisovala středoškolská profesorka Božena Komárková z Brna, když si s ní několik počínajících vysokoškoláků z Prahy dopisovalo latinsky. Entomologové a filologové se nejspíš podiví, ale třeba i student historie Bedřich Loewenstein se tehdy podepisoval Leolapis! Ale nepředbíhejme, jak se psávalo ve společenských románech počátkem minulého století.

Bylo mi patnáct, když jsem ji poprvé viděl na prvním poválečném setkání federace křesťanských studentů. V Praze se federaci říkalo Akademická Ymka, v Brně jen Ymka. Poněvadž jsem hodně o ní a její účasti v odboji proti nacismu a věznění slyšel, představoval jsem si hrdinskou postavu úctyhodného tělesného vzrůstu. Ale byla to maličká paní, neuvěřitelně hubená, s nápadným tikem v obličeji, stroze a hutně se vyjadřovala „neženským“ hlasem. Poutavě vyprávěla o svých zkušenostech a vřele vzpomínala na velkou řadu přátel z Federace, kteří za války zahynuli. V červnu toho roku se vrátila ze svého věznění z Javoru (německy se říkalo Jauer).

Narodila se 28. ledna 1903 v Tišnově v rodině stavitele. V roce 1929 ukončila studium filosofie, dějepisu a zeměpisu na Masarykově univerzitě. Prvních pět let učila na měšťanských školách a až roku 1935 byla ustanovena profesorkou na reálném gymnáziu Jana Blahoslava v Ivančicích. Od září 1939 byla profesorkou v Ostravě, ale již 10. ledna 1940 byla zatčena gestapem jako členka organizace „Obrana národa“, vězněna ve Vratislavi a dne 9. června 1942 v Berlíně odsouzena pro „velezradu“ na dvanáct let. Z Javoru se vrátila dne 17. června 1945 a stala se profesorkou na Kudelově gymnáziu v Brně. Zde učila do srpna 1948 a v březnu 1949 ji KNV poslal do pedagogické knihovny. Na sklonku roku 1951 dostala i zde výpověď a od července 1952 ji převedli do invalidního důchodu.

Dalo by se říci, že za svých bez jednoho dne čtyřadevadesáti let učila ve své kvalifikaci šest a půl roku a ve vězení strávila pět let a pět měsíců! A přece na ni vzpomíná řada lidí a to nejen pro její pedagogické působení v užším slova smyslu, ale pro mohutný vliv na jejich život. Pro mne patří

mezi „neuvěřitelné“ lidi, jak kterýsi ruský spisovatel označil výběr lidí, s nimiž se v životě setkal. A při jejich osmdesátých narozeninách jsme i hlasováním ji přijali do své generace o čtvrt století mladší! Jak dovedla kohokoliv vyslechnout a poradit! Jeden můj přítel vážil dalekou cestu, jen aby s ní prohodil, ko- ho si má vzít ze svých dvou vzdělaných a pohledných přítelkyň, kterých si velice vážil. Paní profesorka se ho lakonicky vyptala, kterou má opravdu „tak obyčejně“ rád. Přiznal to a ona mu řekla: „Tak si ji vezměte, na ostatním, jako je společenské postavení a náboženské vyznání, v manželství tolik nezáleží.“ Můj přítel ji poslechl a opravdu založil krásné manželství, které sloužilo až do smrti jich obou. A to, prosím, byla paní profesorka sama, nezaložila vlastní rodinu, ale byla oporou rodin svých převážně mladších přátel.

V roce 1948 dala podnět křesťanským studentům, aby působili v lesních brigádách, že nejspíš končí doba klasického působení ve vlastních konferencích a táborech. Brigád se od roku 1950 sama horlivě zúčastňovala, vařila pro účastníky, vedla dalekosáhlé diskuse a měla biblické výklady, stala se důvěrníci mnoha mladých lidí tak jako již předtím na letních a zimních „konferencích“, dokud nebyla Ymka rozpuštěna, což se stalo k 31. prosinci 1950. Na lesní brigádu jezdila do roku 1957. Na jednu z nich pozvala i svého kolegu a přítele filosofa Jana Patočku. Zvali ji na návštěvu evangelické sbory, mládež horlivě roze- pisovala její texty na stroji, později se i její proslovy natáčely pomocí magnetofonu. Hlavní důraz kladla na to, že se zneužívání moci a práva musí občan (i církve) bránit systematickým dovoláváním se Ústavy a všech platných psaných zákonů a nařízení v duchu T. G. Masaryka a Karla Havlíčka Borovského.

Z tohoto postupu později vyrostla i Charta 77 a zá- pas o dodržování lidských práv. Koncem roku 1976 podepsala petici za dodržování občanských práv a počátkem roku 1977 byla podrobena výslechu a domovní prohlídce. Podobně byla vyslýchána pro podpis apelu „Demokracie pro všechny“. V roce 1979 dostala cenu za nejlepší samizdatovou knížku roku „Původ a význam lidských práv. V roce 1991 vyšly její rozhovory s disidenty v době normalizace v knize „Božena Komárková a její hosté“. V roce 1993 vyšla kniha „Sekularizovaný svět a evangelium“, 27. ledna 1997 Božena Komárková zemřela.

„Tak veselý pohřeb jsem ještě nezažil“, řekl mladý muž Jan Černý z Brna. Zasloužila si „veselý“ pohřeb – v roce 1977 se velice obávala o zdraví a život Jana Patočky. Ale když nám přišla oznámit jeho úmrtí, tak celá zářila, plná hluboké radosti, či jak bych to napsal. „Takovou smrt bych si přála!“ Ovšem po Patočkově

smrti a po odmlčení Václava Černého patřila do pomy- slného „senátu“ Charty 77! Od počátku hnutí za lidská práva byla u nás jeho utajeným ideovým vůdcem.

K jejím darům patřila zvláštní srozumitelnost při ho- vorech s lidmi neučenými, mladými a s dětmi. Proto také navazovala o prázdninách, které trávila v horác- ké vesnici (kde jsem byl dvanáct let farářem) hovory s místními lidmi a byla také připravena k rozhovorům s lidmi, kteří se hlásili k marxistické filosofii, nebo i s komunisty, jako byl Milan Machovec, Vítězslav Gardavský, Ludvík Vaculík, Václav Kotyk aj. V tom jí pomáhala její osobní historie. V počátcích naší republiky jako středoškolačka se přihlásila k Volné myšlence, vystoupila z církve a očekávala každou chvíli sociální revoluci. Až v pětadvaceti se setkala s živým, aktivním a aktuálním výkladem křesťanství a s generačními vrstevníky, kteří jí otevřeli cestu k hlubokému poznání myšlení Masaryka, Emanuela Rádl a J. L. Hromádky. Důkladně studovala i Marx a vývoj marxistické i nemarxistické filosofie. Sledo- vala také výsledky práce Římského klubu od jeho počátku.

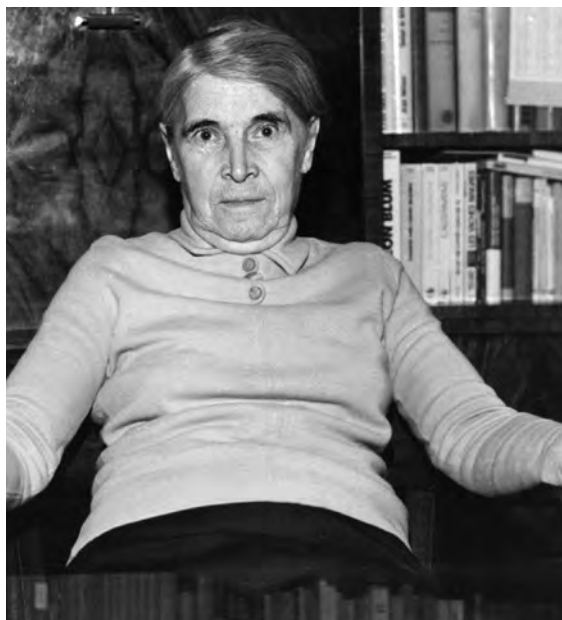
Její křesťanská víra zintenzivněla v letech samoty za války – část vazby trávila v samovazbě, někdy i s ženami, s nimiž si nerozuměla. Tehdejší vězeňský režim jí však umožnil studium spisů Augustinových a také bibli mohla mít u sebe a navštěvovali ji vězeň- ští duchovní jak katoličtí, tak protestantští. V té době vzala vážně, že svět církevní slovo nejen odmítl, ale přestal mu vůbec rozumět! Dovolávala se statečného německého odpůrce nacismu a křesťana Dietricha Bonnheffra: „Doba, kdy se dalo člověku sdělit všec- ko slovy – ať theologickými nebo zbožnými – je za námi“, prohlásil. „Svět dnes vrací křesťana, k čemu ho povolal Kristus, a křesťan je dlužen čin ve svě- tě.“ Toto rozpoznání bylo motivem jejího myšlení i jednání.

Lidé, kteří se vraceli z vězení a přišli si pohovořit o svých zkušenostech a srovnat je s jejími válečnými, bývali překvapeni nečekaným příkazem, aby vstali a otočili se tak, aby jim paní profesorka mohla změřit míry. Na upletení svetru! Jednou při vzpomínce na zesnulou nečekaně povstal mladý Šabata a prohlásil: „Také já jsem nositelem svetru od paní profesorky!“ Systematická ruční práce povzbuzovala její šedé mozkové buňky, podobně jako Gandhímu jeho ruční práce.

Božena Komárková patřila k lidem, kteří byli pro mne, pro mou rodinu a pro mé přátele životní posilou a udávala směr našemu myšlení a jednání. Její knížky a články zůstávají světlou stopou pro všechny, kdo hledají pravdu a dobrou orientaci ve světě.

Z Vratislavského deníku

BOŽENA KOMÁRKOVÁ

Vratislavský deník se jmenuje první část prvního svazku „Spisů Boženy Komárkové“, které vydalo nakladatelství Eman v letech 1994–1999. Autorce se jej podařilo uchovat přes dobu vazby ve Vratislavi, soudu v Berlíně i věznění v Javoře.

„Já jsem se od Augustina moc naučila. Četla jsem ho právě v kriminále. Ke cti těch nacistických vězňů mohu říci, že jsem ho tam mohla číst.

Když jsme přišli do kriminálu, tak jsme pevně věřili, že Hitler bude poražen, že pravda zvítězí. To nám bylo evidentní a mysleli jsme, že je to pouze otázka času. A teď najednou se perspektiva změnila, když byla Francie poražena. Ten ohromný rozdíl od první světové války! Francie to vydržela, Německo bylo poraženo. A teď za rok – za rok! – jsou Němci v Paříži!

Musíte si uvědomit, já jsem byla v cele sama, všichni jsme byli v samovazbě, někde na konci Vratislavi. Protože nás odváželi

„zeleným Antonem“ tam sem, tak jsme Vratislav vůbec neviděli, jenom nádraží, kde nás vyklopili. Slyšela jsem z města zvonky tramvají, jak se lidé vracejí z výletu nebo z práce.

A teď bylo slyšet díkyvdání za poražení Francie! Bylo to v neděli, v červnu 1940. „Sieg heil! Sieg heil!“ Píšťaly a bubínky Hitler Jugend, neobyčejná sláva, jásot ohromný. Vy tam chodíte jako lev v kleci, sem a tam sedm kroků, tady se vám hroutí celá dějinná perspektiva, ve které jste byl vychován a v kterou jste věřil, že pravda to vyhrává. Není možné, aby něco takového jako Hitler z toho vycházeli jako vítězi. To vám teď postaví před oči úplné apokalyptickou perspektivu.

Těžko se do té situace můžete vžít. Mně se tenkrát z toho jako velmi naléhavá otázka odhalila právě ta, jestli lidská práva, to co jest pozitivní produkt naší evropské civilizace, jestli to byl jenom fenomén určitého časového a místního významu, té liberální společnosti a jestli to už není za námi a my budeme žít pod pěstí Hitlera a podobných, nebo jestli to má obecnější platnost.

To už jsem tenkrát věděla, že to musím zjistit. Já jsem tam měla ruce prázdné. Ale my jsme tam mohli mít knihy, které jsme si objednali. A existovala tam instituce duchovních, pro každou konfesi. Slezsko byla země konfesijně smíšená, každá cela měla zvenku cedulku, jestli tam je Ev(angelisch) nebo Kath(olisch). Návštěvní den byl každý týden, toho určitého duchovního. A když tam viděl to „Ev“, otevíral celu své vlastní konfese, jestli nepotřebuje někdo duchovní útěchu. Tak za mnou chodil luterský duchovní. Takový úředník. Za čas jste si ho mohla objednat, když jste chtěla.

Já jsem tam měla sousedku, to bylo prostě děvče ze Slovácka. Přechovávali v jejím bytě nebo domě nějakého parašutistu. Oni ji zatkli; byla nějaký čas vdaná, čekala dítě. Německy neuměla, byla strašlivě opuštěná, v samovazbě; pro venkovské lidi je to hrozné, pro prosté lidi zvyklé něco dělat.

Katolický farář tam chodil, protože uměl polsky, možná že sám byl Polák. Tak jsem si ho nechala zavolat a požádala ho, aby za ní chodil. To byla neobyčejná útěcha, katolický farář pro ty vězně. Byla tam z Ostravska řada prostých žen, které mu rozuměly tím spíše, že byly z Ostravska. On tam udělal moc dobrých věcí. Neměl

tam velkou pravomoc, ale mohl jim napsat psaní pro příbuzné nebo psal sám na adresu, kterou mu dali, aby podali zprávu, aby je mohl tlumočit. To byla nehumánnější existence, která tam existovala.

Luterský farář byl úřednějšiho rázu. Ale protože jsem měla k dispozici v kanceláři dost peněz, to mě zásobovali příbuzní, také jsem do odsouzení fasovala poloviční plat... Knížku, kterou jsem chtěla, když byla na knižním trhu, tak mně obstaral. A to byla moje kniha.

Tadyhle mám toho Augustina. To je kniha, která mně přirostla k srdci. „O Boží obci“ vyšlo v českém překladě, až když jsem celého Augustina přečetla v jiných řečech. „Civitas Dei“ jsem tenkrát četla latinsky.

V pondělí 11. května 1942

Venku je překrásné, překrásné jaro, které mi nepatří. Chodím od dveří k oknu a vysmrkávám hnis. Oči se mi zavírají pod tlakem rýmy, únava a vyčerpání mi nedovoluje na cokoliv myslet. Ke studiu mám jen Hegla. Ale žádná moje myšlenka se k němu neváže. Můj život se omezuje stále více na pocity pouze tělesné. Jako zado-stiučnění vnímám jen svoji samotu.

Pán Bůh mi pomoz do příštích dnů!

V sobotu 16. května 1942

Prší již několik dní. Z ordinace, kam hodím ozařovat svou hnisavou rýmu, vidím za prádelnou několik stromů. Jeden z nich je bříza, křehce a měkce nadýchnutá mladou zelení a vítr ji ohýbá ve vláčném rytmu. Je to krásné. Už třetí rok jsem neviděla strom ohnutý ve větru. Vedle je kaštan, s vehemencí rozvíjející své listy do husté koruny v nedočkavě a prudké touze po životě co nejhutnější. A za mladou krásou těch stromů se zase černají věžeňské zdi. Také kus nebe je vidět nad stromy. Těžká, teplá mračna, od nichž se odráží zelet ještě zelenější a na chvíli to všecko ozářilo slunce.

Jak unesu všechnu krásu na světě, až se do něho vrátím? Jak unesu svůj život? Bude to lepší život? Bude v něm více skromnosti a ohledu k ostatním lidem?

Nemyslím v první řadě na lidi v představě návratu. Myslím na vonící zemi a mladou zelet na pozadí těžkých teplých mračen, život nedočkavě a dychtivě zářící a ptačí píseň se vším steskem touhy, pro kterou tato zem nepřinese naplnění. Na všechnu tu krásu, v níž by chtěl člověk utonout v zapomnění a ztotožnění, a z níž mu přece srdce jenom svírá stesk po něčem jiném, čeho je jenom symbolem a ne naplněním.

Dnes je svatodušní neděle, venku znějí zvony, v kostele je postaven stůl Páně. Před lety mi tam ve Vanovicích poprvé podal kalich ten, na nějž nikdy nevzpomenu bez pocitu ztráty a sklíučícího zahanbení, že jsem tak samozřejmě přijímala všechnu jeho laskavost. Tam na druhém břehu, tam, kde je patria coelum, tam bude také shledání s ním.

Ve čtvrtek 21. května 1942

Zcela znenadání se chystám odtud. Za pět dní mne čeká cesta do Berlína, za týden nato soudní přelíčení.

A dál?

Těsně před tím jsou svatodušní svátky, v jejichž datu jsem se letos o týden zmýlila. Co bude znamenat to vylití Ducha Svatého?

Všecko ve mně unavené touží ven do volného vzduchu. Čeho se dočkám místo něho? Káznice? Koncentračního tábora? Má důvod moje naděje na návrat?

Jsem unavena a nevím, co mám dělat. Nevím, co je věrnost.

Boží Beránku, kdo zdráhal by se jíti...

Já nevím.

Včera jsem viděla v ordinaci příšernou tvář mladého děvčete s napuchlým okem a vytahanými žilami ve tváři a na krku velkou chorobnou červenou skvrnu. Frau Nau mi řekla, že je to tuberkulóza žlázy. Bylo to české děvče, odsouzené pro poslušání cizího rozhlasu. Vzpomněla jsem na Ivu, kterou zjara odvezli do Javora. Také ona měla nemocné žlázy, které chodila ozařovat. Prodělala zde v létě zánět pohrudnice a měla ledvinovou nemoc. Byla to jedna z nejstatečnějších, které zde byly. Její ruce se podobaly mojim, hubené ruce s vytahanými, tlustými žilami. Jsou také její žlázy tuberkulóza?

Zahanbeně myslím na svoje zdraví, které mi v podstatě zůstalo, na podivnou zázračnou boží milost, že mi vždy pomohl v čas potřebný, že teď, když se cítím tolik unavena, mi dal posilu jídla a vitaminů z domu i od Mileny, že to všecko je jen boží milost, kterou přijímám tak samozřejmě, bez modlitby, bez díky s troufalým jakoby vědomím, že patřím k těm, kdo jsou Bohem vyvoleni.

Pane Bože, do příštích dní nevím sobě rady. K čemuš mě poslal? Kde je věrnost?“

POSVÁTNÁ MÍSTA

RUPERT SHELDRAKE

Žijeme na určitých místech, věci se dějí na určitých místech. Rozdílné vlastnosti různých míst rozeznáváme každý z nás - stačí například pomyslet na rozdílný pocit z místa, kde pracujeme, nebo kde bydlíme, nebo na rozdíl mezi městem a vesnicí, mezi dnem a nocí, Vánoci a Velikonocemi.

Kvality určitého místa jsou tradičně spojovány s termínem „genius loci“. Slovo „duch“, ve smyslu duch místa, zde má dva spojené významy: jednak pocit, atmosféru nebo charakter, ale také neviditelnou bytost s vlastní duší a osobností.

POLE VLIVŮ

Takováto místa spojená s přítomností přírodních duchů se vyskytují poblíž vodopá-

dů, pramenů, v hustém lese, na poušti, u řek, v horách... Duchové těchto míst dostávali mytologická nebo žánrová jména: najády byly spojeny s vodou, dryády

se stromy a lesy, oreády byly víly hor, nereidy mořské panny. Srovnatelné kategorie přírodních duchů lze rozeznat v mnoha tradičních kulturách po celém světě. Jak se k nim zachovat?

Archeolog T. C. Lethbridge navrhuje vnímat je jako jakási pole. Kvality takového pole, například spojeného s vodopády, jsou přisuzovány najádám, tedy „najádovému poli“. Na první pohled jde jen o další obskurní terminologii, ale myslím si, že tahle idea stojí za povšimnutí. Pole jsou regiony vlivu, a v obecném smyslu tento termín vyhovuje. Jaký druh pole tato pole mohou být? Jistě to jsou pole prozatím fyzice neznámá, i když elektromagnetické pole zde má svůj vliv. Zdá se, že v tomto případě je ale vhodné uvažovat spíš o poli ve smyslu morfického pole. Takové pole je asociováno se sebeorganizujícím systémem na všech úrovních. Jestliže konkrétní místo má své morfické pole, pak toto pole musí být součástí jiných, vyšších polí, jako je pole říčních systémů a horských hřebenů, a ty jsou součástí pole kontinentů a nakonec jsou všechna tato pole součástí morfického pole planety Země a celé sluneční soustavy.

Když jsem o tom začal uvažovat, váhal jsem takto aplikovat systém polí, protože se mi to zdálo příliš. Pak jsem si ale uvědomil, že sám koncept pole je vždy původně spjat s místem. Zahrnuje metaforické prodloužení každodenního významu slova pole jako místa určité aktivity – jako pole pšenice, válečné pole, uhelné pole. Širší smysl označuje areál či sféru akce, operace a předzna-

menává použití slova pole ve fyzice. Když toto slovo (field) použil v roce 1830 Faraday pro svou teorii magnetismu a elektřiny, ne náhodou sáhl po slově, které původně pochází ze staroanglického feld, folde, a znamenalo zemi, půdu. Fyzikální teorie pole naznačuje fakt, že pole jsou místa.

Představa duchů míst jako morfických polí implikuje konkrétní místa, která jsou předmětem morfické rezonance (pozn.: podle této teorie mohou být přírodní zákony spíše zvyky), s jiným podobným místem v minulosti. Dědičná kvalita míst, tradičně vyjadřovaná v termínech přírodních duchů, se skutečně vyznačuje charakterem kolektivního charakteru a paměti. Tato místa navíc rezonují se svými vlastními vzpomínkami z minulosti. Proto vzniká morfická rezonance a proto se určité vzory specifické aktivity odehrávají jen v létě, protože rezonují s podobnými vzorci aktivit, které také kdysi probíhaly v létě.

Zkušenost určitého místa tedy zahrnuje jak paměť spjatou s oním místem, tak vzpomínky předchozích zážitků konkrétního člověka s konkrétním místem, ale i vzpomínky jiných lidí, spjatých s tím místem. Tyhle principy platí všeobecně, ale zvláště silně na místech, která lidé považují za posvátná.

UCHOVANÁ MINULOST

Po celém světě jsou určitá místa považována za posvátná. Jsou to místa přírodní, jako prameny, hory, háje nebo pahorky, nebo to jsou místa, kde stojí megalitické kameny, kamenné kruhy či řady, nebo hroby, chrámy, kostely a katedrály. Volba místa pro výstavbu takové stavby nebyla náhodná a odvisela od určitých kvalit místa. Orientace staveb také závisela na přírodních aspektech – například slunovratové linii na horizontu, nebo

byla nasměrována určitým směrem (mešity jsou orientovány směrem k Mekce). Většina evropských katedrál byla postavena na místech předkřesťanských posvátných stanovišť. Mnohá takováto místa jsou uctívána pro to, co se tam odehrálo v minulosti: různá zjevení, mystické zážitky, nebo se tam narodil nějaký hrdina či světec, nebo tam žil a zemřel a jsou tam pochováni jeho ostatky. Co se stalo v minulosti může v jistém smyslu zůstat uchováno a opět se zjevit a tak se stát jakýmsi dveřmi k zážitku, který otevírá svět jiné dimenze, kde neplatí obvyklá omezení prostoru a času. Posvátné místo není nikdy izolováno: je vždy spojeno například s rostlinou, zvířetem, ročním obdobím stejně jako mýtickou postavou, která tam žije a něco vytváří. Na takovémto místě se konají ceremonie a rituály.

Posvátná místa jsou jasně oddělena od světa profánního určitými uznávanými hranicemi. Když lidé tyto hranice překročí, mohou sdílet určité síly a spojit se s posvátností místa. Mojžíšovi bylo nařízeno sundat boty v úctě na posvátné půdě před hořícím keřem na hoře Choreb. Mohamed poprvé uslyšel recitující hlas archanděla Gabriela v osamělé jeskyni hory Hira poblíž Mekky. Kaple v údolí Forge je civilní panteon zbudovaný na posvátné půdě. Kopec Culmorah v Palmyře je posvátným spojením mormonů s minulostí. Indiáni uctívají horu Rainer jako horu – Boha. Tato víra v posvátná místa je přítomna ve všech náboženstvích včetně křesťanství a posvátná místa se vyskytují na celém světě. V Evropě jsou známy Lurdy ve Francii, Fatima v Portugalsku, Medžugorje v bývalé Jugoslávii.

VĚŠTĚNÍ ZEMĚ

Ve společnostech, které rozdílné kvality míst uznávají, se vesnice, města, kostely,

Foto: Igor Šeřr

domy a hroby staví na pečlivě zvolených místech ne podle konvence, ale podle vzájemné harmonie kvalit místa a okolí. Umění takto vybírat místa ke stavbám se nazývá geomancie (doslova věštění země). Nejznámější formou geomancie je čínský systém feng-šuei (znamená to vítr a voda). Místři feng-šuei například v Hong Kongu nebo jinde v Číně praktikují své umění za horrentní sumy a nejen radí, kde a jak postavit a orientovat dům, ale také určují umístění a orientaci oken, dveří a vybavení místností nábytkem a dalšími doplňky tak, aby život v takovémto domě a různé aktivity v něm probíhaly v dokonalé harmonii.

Feng šuei je založeno na víře, že každé místo obsahuje jistá topografická znamení,

vzory či proudy energií a že člověk by tyto proudy měl respektovat a přizpůsobit se jim. Tvar kopce, směr potoka a převládajících větrů, výška a tloušťka plotu, pozice stromů, cesty, mostu hrají ve feng šuei stejně důležitou roli jako vliv slunce, měsíce, planet a hvězd. O feng šuei můžeme uvažovat jako o systému, který interpretuje pole určitých míst a umožňuje tak nalézat praktická rozhodnutí.

V Evropě byla také pradávna výstavba kostelů a posvátných staveb výsledkem mnoha intuitivních, praktických a symbolických uvažování a myšlenek. Moderní výzkumníci, kteří zkoumají záhady země, zjistili, že místa zvolená pro stavbu chrámů jsou často spojena se zvláštními proudy

zemních energií, rozeznatelných pomocí proutku či virgule. Podstata těchto zemních energií a vyzařování je pro současnou vědu právě tak nepochopitelná a obskurní jako samo proutkařství. Není ale pochyb o tom, že některá místa jsou pro život člověka příznivější než jiná, a bylo by naivní pominout možnost, že podzemní vzory aktivit mohou ovlivňovat kvalitu místa.

V mnoha částech světa se dodnes při počátku stavby konají různé rituály. Je málo známo, že přesný okamžik slavnostního výkopu při stavbě Greenwichské observatoře (na nultém poledníku) určil královský astronom John Flamsteed. První kopnutí či bodnutí do země je spojováno se symbolem propíchnutí hlavy draka, hlídajícího místo. Na mnoha místech se v takové chvíli konají i symbolické oběti. Ještě v roce 1895 byla do základů metodistické kaple v Cambridgeshire zazděna hlava koně, a celý kůň

je od roku 1913 zazděn v základech fotbalového stadionu klubu Arsenal v Londýně. Poklep na základní kámen je možno vidět i dnes.

Většina moderního světa však trpí jakousi geomantickou amnézií. Myšlenka, že by výběr místa a rituál při započetí stavby měl vylepšit harmonizaci člověka a jeho stavby s místem, je dnes považována za pověru. Když pak dojde k nějakému neštěstí, označuje se to za pouhou smůlu. Moderní architektura zlomila tradiční pouta s minulostí a produkuje budovy v duchu mechanistické vědy. Podle Le Corbusiera jsou domy „stroje na bydlení“. Prakticky nikdo z moderních architektů neví o geomancii nebo tradičních ideálech harmonického života. Důsledky jsou patrné všude kolem nás.

(Z knihy Znovuzrouzení přírody přeložil V. M.)

PŘEDPLATNÉ ČASOPISU KONEC KONCŮ PRO ROK 2008

ADRESA PLÁTCE

Jméno a příjmení Název organizace
 Ulice, číslo Město, PSČ
 Telefon, e-mail IČ, DIČ
 Číslo účtu (jen při platbě bankovním převodem)

Adresa doručování (liší-li se od adresy plátce)

Jméno a příjmení Název organizace
 Ulice, číslo Město, PSČ

TYPY PŘEDPLATNÉHO

Roční předplatné 140 Kč ks předplatného

(Dvouměsíčník. Počet čísel závisí na financích. Cena v knihkupectvích 44 Kč/výtisk. Starší výtisky došleme.)

Sponzorské předplatné Kč

Platba

☐ Poštovní poukázkou

☐ Bankovním převodem (na č. účtu Moravskoslezského kruhu
2050253339/0800 u České spořitelny, spec. symbol 2442)

Vystavit fakturu: ☐ ano ☐ ne

Datum Podpis

PŘEDPLATNÉ SI MŮŽETE OBJEDNAT:

• poštou odesláním tohoto formuláře na adresu Konec konců, Nerudova 7, 602 00 Brno • vyplněním na internetu www.koneckoncu.cz • telefonicky +420 541 235 220 • e-mailem redakce@koneckoncu.cz

PEČUJETE O SVÉ BLÍZKÉ?

Projekt Pečuj doma startuje v Brně na začátku května

Ve středu 7. května zahajuje občanské sdružení Moravskoslezský kruh šestidílný cyklus kurzů PEČUJ DOMA. Určen je laickým pečujícím z rodin – začátečníkům, ale mohou se zúčastnit i déle pečující. Pečujícím pomůže načerpat sumu nových informací ze zdravotně-sociální oblasti, osvojit si řadu dovedností, vyhnout se izolaci a vyhoření.

Termíny a témata (od 13 do 17 hodin):

7. května (St)	Já, pečovatel(ka) (problematika péče a nemoci)
23. května (Pá)	Odpovědná odpovědná (legislativa, vyhlášky, kam se obracet)
6. června (Pá)	Ošetrovatelská abeceda (základní ošetrovatelské a zdravotnické úkony) – od 14 do 18 hodin
20. června (Pá)	Umění doprovázet (důležitá a opomíjená složka domácí péče)
4. července (Pá)	Rehabilitační minimum (pomoc nemocnému s omezenou pohyblivostí)
18. července (Pá)	Péče o pečujícího (jak překonat nástrahy, problémy, vyčerpání)

Koná se na Výstavní 17 (v posluhárně internátu zdravotních sester).

Financuje Jihomoravský kraj, pro účastníky je zdarma. Kapacita omezená.

Cyklus současně běží i v Blansku – více na www.pecujdoma.cz.

ZÁVAZNÁ PŘIHLÁŠKA NA CYKLUS KURZŮ PEČUJ DOMA V BRNĚ

7. 5. 23. 5. 6. 6. 20. 6. 4. 7. 18. 7. (Pokud máte zájem jen o některý z termínů, prosím zakroužkujte.)

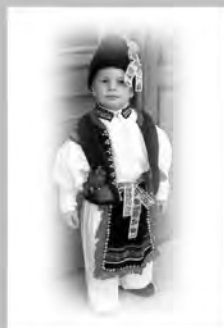
Jméno, příjmení, titul:

Adresa bydliště:

Telefon, e-mail:

Datum, podpis:

Přihlášku prosím posílejte na adresu: **Moravskoslezský kruh, Nerudova 7, 602 00 Brno.** V elektronické podobě se můžete přihlašovat na svabova@pecujdoma.cz. Více informací na www.pecujdoma.cz, tel.: 541 245 126.

JIHOMORAVSKÝ KRAJ

Odedávna patří mezi evropské regiony, které se otevíraly světu. Od časů lovců mamutů až po dnešek. V otevřené krajině se střetávaly i společně žily kmeny avarské, germánské a slovanské, zde vznikl první slovanský stát, odtud se šířilo křesťanství, kultura i právo do krajů střední a jihovýchodní Evropy. I v pozdějších dobách se zdejší obyvatelstvo setkávalo s vlivy jiných kultur, a proto se na jižní Moravě zpívá sladce a táhle, na Hornácku drsně zní housle. Středověk přivábil do země šlechtické rody ze všech koutů Evropy, ale i vojska všeho druhu. Zůstaly po nich hroby i mnohá příjmení. Zůstaly hrady a zámky. A svěbytná kultura. Jihomoravané umějí pálit slivovici i pěstovat víno.